

SISÄLLYS

Sosiaali- ja terveysturvien viesti on Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton äänenkannattaja, joka nostaa monipuolisesti asioita keskusteluun. Lehteen lähetettävistä aineistosta tulee sopia toimituksen kanssa.

Ilmestyy seitsemän kertaa vuonna 2003.

Päätoimittaja
Riitta Särkelä

Toimitus ja taitto
Johanna Koskinen,
puh. (09) 7747 2244

Tilaukset ja osoitteenmuutokset
Diana Timonen,
puh. (09) 774 721,
myös www.stkl.fi,
sähköposti
SosiaaliturvanKL@stkl.fi

Kannen suunnittelu
Timo Ahava

Tilauhinta 25 €/kesto,
33 €/määräaikainen

Toimituksen osoite
Kotkankatu 9,
00510 Helsinki,
faksi (09) 738 123

Painopaikka
Suomen Graafiset
palvelut, Kuopio

Painos 5000 kpl
ISSN 1238-1438

Ilmoitusmyynti
Julkaisu Bookers
Sanna Laaksonen,
puh. (09) 773 821 tai
sotevi@bookers.fi

Seuraava lehti ilmestyy 4.12.,
aineistot 4.11. mennessä.

Pohjoisen haja-asutusalueilla kannattaa käyttää niitä voimavaroja joita siellä jo on. Järjestöt ovat vankesti mukana järjestämässä yhteisöllistä toimintaa ja myös kehittämässä palveluja. Pohjoisen kuulumisia sivuilla 4-16 sekä 26.

Asunnottomuus on usein ongelmien sekä syy että seuraus. Asunnottomuudesta, sen lievittämisyrittämisestä sekä tilanneita läheltä katsovista kerrotaan sivuilla 19-23.

Keski-Suomessa pidetty seminaari järjestöjen ja julkisen yhteistyöstä esitelti Jyväskylän seudun tyyliä koota voimavaroja kehittämistyön äärelle, sivulta 24.

Lue myös keski-suomalaisesta tietoyhteiskunta-hankkeesta, sivulta 25.

Sosiaali- ja terveysturvien viesti 6/2003

- 3 Pääkirjoitus
Riitta Särkelä
- 4 Oikein toteutettu kilpailutus tukee laatua ja säästää kustannuksia
Leila Kerola
- 6 POSKE kehittää erityisvarhaiskasvatuksen seudullisen yhteistyön mahdollisuuksia
Hannakaarina Sarvela
- 7 Elävä kylä on Lapin sydän
Matti Autio, Elina Hakkarainen ja Kaisa Kostamo-Pääkkö
- 9 Luonnossa liikkuminen kuntouttaa aivohalvauopotilasta myös sosiaalisesti
Risto Lappalainen
- 10 Ryhmäkuntoutusta voi soveltaa myös haja-asutusalueella
Tuula Haukka-Wacklin
- 12 Kotimiestoiminta tukee dementiapotilaita ja heidän omaisiaan
Merja Leskinen ja Sari Tervonen
- 13 *Lapin sosiaaliturvan syyspäiviltä:* Väki vanhenee ja vähenee, palvelutarve kasvaa
Pirjo Tiippana
- 16 Yhdistelmätuki osoitti ETAPPI-projektissa vaikuttavuutensa työllistämisen tukena
Aslak Rantakokko ja Raija Meriläinen
- 17 Tavoitteellinen vertaistukitoiminta tukee työllistymistä
Jaana Forsman, Jari Hartikainen, Sari Nyholm ja Jouni Saarelainen
- 19 Alkoholinkulutuksen kasvu saatava laskuun
Lasse Murto
- 20 Asunnottomuus on ongelmien summa
- 22 "On melkoinen kynnyks määritellä itsensä asunnottomaksi"
- 23 Asunnottomuuden torjunta ei voi rajoittua seiniiin
Susanne Laine
- 24 Järjestöjen ja julkisen yhteistyö puntarissa uuden aallon Jyväskylässä
Pirjo Tiippana
- 26 Yksilötoimijuuden ideologia tarvitsee vastavoiman
Anne Mustakangas-Mäkelä
- 27 85 vuotta Settlementtillikettä Suomessa
Elina Varjonen ja Ulla Lindqvist
- 29 Rohkaisevia kokemuksia järjestöjen osallistumisesta yhteispalvelupisteisiin
Niina Lindström

Valtioneuvosto on hyväksynyt periaatepäätöksen sosiaalialan tulevaisuuden turvaamiseksi. Periaatepäätös on merkittävä asia. Siinä korostetaan sosiaali- ja terveydenhuollon ja niitä koskevien hankkeiden kehittämistä samansuuntaisin tavoittein ja rintarinnan. Periaatepäätöksessä on nostettu viisi eri kokonaisuutta, jotka ovat alan tulevaisuuden kannalta keskeisimpiä: palvelujen saamisen ja laadun turvaaminen, palvelurakenteen ja toimintojen kehittäminen eri alueilla, henkilöstön saanti, osaaminen ja työolojen kehittäminen, Hyvinvointi 2015 -ohjelma sekä rahoituksen ja voimavarojen turvaaminen.

Kansalaisten ja myös kuntien kannalta yksi iso kokonaisuus on jätetty kokonaan tarkastelun ulkopuolelle. Kyse on sosiaaliturvaetuksista ja ensisijaisten etuuksien riittämättömyydestä. Sama jännite oli esillä jo selvityshenkilöiden työn aikana. Tämän asian ratkaiseminen on välttämätöntä. Ihmisille on kestävämpi se, että tietyissä riskitilanteissa joutuu raapimaan kokoon perustoimeentulon turvaa eri lähteistä ja niistä taistelemaan. Usein voimat eivät siihen riitä. Toimeentulotuki on yksi niistä alueista, joihin kunnissa joudutaan odottamaan vastaanottoaikoja. Eri tukijärjestelmien aukot jäävät yksittäisen ihmisen ratkaistavaksi, mikä on kohtuutonta. Myös kuntien kannalta toimeentulotuki ei voi olla muiden aukkojen paikkaaja. Sosiaalialan tulevaisuuden kannalta palveluita ja sosiaaliturvaetuksia on katsottava kokonaisuutena. Milloin tämä tapahtuu?

Hiljan julkistettiin myös sosiaalialan kehittämishankkeen toimeenpanosuunnitelma. Se koostuu neljästä hankekokonaisuudesta ja isosta joukosta hankkeita. Suunnitelman tässä vaiheessa näyttää siltä, että asioita on pystytty nostamaan työn alle hyvin monipuolisesti. Jatkokyöstämistä koskeneessa evästyseminaarissa toivottiin, että jatkotyössä nostetaan vahvemmin esiin pitkäaikaistyöttömien tilanteeseen tarvittava tuki ja eri hallinnonalojen yhteistyö. Yleisemminkin laajan hyvinvointivastuun näkökulman pitäisi olla vahvemmin esillä.

Sosiaalialan hankkeen onnistumisen kriittiset kohdat ovat resurssointi ja hankkeen organisointi. Miten yhteydet todellisuudessa sosiaalialan ja terveydenhuollon hankkeiden välille rakennetaan? Voisiko yksi ratkaisu olla, että niillä olisi yksi yhteinen johtoryhmä? Miten vastaavasti alueellinen organisoituminen rakennetaan niin, että yhteinen työ vahvistuu? Toinen kova realiteetti, johon hanke törmää, on kuntien tiukka taloudellinen tilanne, kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuuksien korotuksesta huolimatta. Sosiaalijohtolta eri puolilta maata kuuluu viestejä, että supistuksia ja leikkauksia joudutaan tekemään samaan malliin kuin vuonna 1993.

Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat pitäneet välttämättömänä sitä, että käynnistetään rohkeasti laaja-alainen parlamentaarinen työ sosiaali- ja terveyspolitiikan tulevaisuudesta ja sen toteutumisen periaatteista sekä ehdoista. Tämä ei ole esillä sosiaalialan kansallisen ohjelman periaatepäätöksessä; se on pettymys. Muutosta ja uudistumista tarvitaan, jotta tulevaisuuden haasteista selvitään. Tarvitaan kansallisesti keskustelua siitä, mitä tarkoitamme tässä ajassa ja tulevaisuudessa universaalilla palvelu- ja tukijärjestelmällä. Monet ovat viitanneet siihen, että hyvinvointisopimukset ovat määrittymässä uudelleen. Millä tavalla ja ketkä sen määrittelyn tekevät, on kansalaisten kannalta tärkeä kysymys. Kansalaisjärjestöjä ei ole viisasta sivuuttaa näissä prosesseissa: ne edustavat yhtä oleellista väylää kansalaisten arkeen ja näkökulmaan. Viisasta ei ole myöskään antaa EY:n tuomioistuimelle tilaa omien sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvien päätöstensä kautta tai kauppapolitiikalle tulla linjaamaan kansallisia hyvinvointipolitiikan valintoja.

Hyvää syyskautta!

Riitta Särkelä

**Riitta Särkelä, toiminnanjohtaja
Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto**

Kuva: Toni Koskimaa, MiToRo

Oikein toteutettu kilpailutus sosiaali- ja terveyspalveluissa

TUKEE LAATUA JA SÄÄSTÄÄ KUSTANNUKSIA

Oulun kaupunki on soveltanut tilaaja-tuottajamallia sosiaali- ja terveyspalveluissa tavalla, joka kannustaa kehittämään sitä edelleen. Hyöty nähdään ennen muuta laadun paranemisena, mutta myös kustannuksissa on säästetty. Malli on auttanut näkemään tarkemmin sen missä palveluissa kaupungin on oltava itse myös tuottaja ja mitä voidaan tietyin kriteerein ostaa yrityksiltä, järjestöiltä, säätiöiltä tai muilta kunnilta. Toisaalta ostopalvelujen kilpailuttaminen vaatii sosiaali- ja terveyspalveluissa myös aivan erityistä osaamista.

Koska sosiaali- ja terveysalalla on tullut ja mennyt paljon erilaisia projekteja, tämän tarpeellisuus ja järjestyksessä herättävät epäilyjä. Kokemukset projektista ovat olleet kuitenkin pääosin myönteisiä.

Sisäistä suunnitelmallisuutta lisätty

Oulun kaupungin päivähoitossa aloitettiin kokeiluna vajaa kolme vuotta sitten niin sanottu ydinkunta-palvelukuntamalli. Kokeilu koski alussa kymmentä päiväkotia. Ydinkunta-palvelukuntamallin kokeilu on pitänyt sisällään muun muassa sisäistä sopimusohjausta, ostopalveluiden kilpailuttamista sekä kustannus seurannan sekä laadun kehittämisen, seurannan ja arvioinnin tehostamista eri palveluissa. Kokeilu on sittemmin valtuuston päätöksellä laajentunut kokeilupäiväkodeista yksilöllisillä aikatauluilla eri yksiköihin, toiminnan luonne huomioon ottaen.

Tähän mennessä Oulun ydinkunta-palvelukuntamallissa on sisäisen sopimusohjauksen kehittämisen ohella kilpailutettu kokeilupäiväkoteihin ostettavia siivous- ja ruokapalveluita, lääkinnällisen kuntoutuksen ostopalveluita sekä vanhuksille suunnattuja asumispalveluostoja. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kanssa on jo useamman vuoden ajan sovellettu sopimusohjausta, mutta osia sopimuksesta on nyt irrotettu myös kilpailutettavaksi.

Päivähoidon kymmenen kokeilupäiväkodin sisäisessä sopimusohjauksessa tilaaja, yleensä tulosyksikköjohtaja, sopii etukäteen kirjallisesti alueellisen palveluyksikköpäällikön ja kyseisen laitoksen johtajan kanssa tulevan vuoden tuotteiden hinnasta ja määrästä. Tuotteet ovat tässä tapauksessa asiakaskäyntejä tai hoitopäiviä. Samalla sovitaan tuotteen sisältö eli mitä palveluja tuote sisältää sekä laatutaso.

Projektia varten on kehitetty oma seuranta- ja raportointijärjestelmä, joka on otettu osittain käyttöön koko kunnallisessa päiväkotitoiminnassa. Laitoksen johtaja suunnittelee henkilökuntansa kanssa asetettujen tavoitteiden toteuttamisen. Seuraavan vuoden alussa arvioidaan miten asetettuihin tavoitteisiin on päästy.

Päivähoidon tavoitteena kokeilussa on ollut kehittää päiväkotien palvelun laatua, taloudellisuutta ja palvelukykyä sekä

Oulussa on kehitetty monipuolinen tilaaja-tuottaja -malli, jota on sovellettu päivähoitopalveluihin sekä ensimmäisenä Suomessa myös lastensuojelun ostopalveluihin. Kaupungilla on nyt määriteltynä selkeät hinta- ja laatu ehdot esimerkiksi lastensuojelussa ostettaville palveluille.

käyttäjien että kaupungin kannalta muita edullisia vaihtoehtoja.

Välineenä on käytetty sopimusohjausta. Lisäksi tavoitteena on ollut palvelujen kustannusten analysointi ja palvelurakenteen kehittämi-

nen monipuolisemmaksi.

Kokeilun aikana on tehty muun muassa päivähoitolaatukriteerit ja selvitetty asiakastytyvää yksityisiin päiväkoteihin verrattuna.

Sisäisen sopimusohjauksen periaatteisiin kuuluu onnistumisesta palkitseminen. Päiväkotien henkilöstön palkitsemisjärjestelmää on kehitetty joka vuosi. Myös koulutus on koko ajan ollut oleellinen osa projektia.

Tänä vuonna kokeilupäiväkodit aloittivat nettobudjetoinnin. Myös yhden uuden päiväkodin toiminta kilpailutettiin. Koska kokemukset ovat olleet pääosin hyviä, vuoden 2004 alusta koko kunnallinen päivähoito Oulussa siirtyi sisäiseen sopimusohjaukseen ja vuoden 2005 alusta kaikki kaupungin 72 päiväkotia siirtyvät nettobudjetointiin.

Lastensuojelu kilpailutukseen ensimmäisenä Suomessa

Oulun kaupunki kilpailutti tänä vuodeksi lastensuojelun ostopalvelut ensimmäisenä Suomessa. Hanke on ollut vaativa eri ammattilaisten osaamisen yhteensovittamisen prosessi.

Muun muassa perhekoteja koskeneen kilpailuttamisen tarkoituksena on ollut alentaa ostopalvelujen kustannuksia, parantaa laatua ja kehittää ostopalveluiden valvontaa ja seuranta osana lastensuojelun prosessia. Lastensuojelun ostopalveluita varten laadittiin hyvän hoidon vähimmäiskriteerit sekä kokonaistaloudellisuuteen vaikuttavat laatu kriteerit. Sen jälkeen käytiin julkinen tarjouskilpailu. Nyt kaupungilla on määriteltynä selkeät sisällöt (hinta ja laatu) ostettaville palveluille.

Kilpailuttamisen jälkeen tehtävät sopimukset ovat ns. puitesopimuksia. Kaupunki ostaa palvelua uusissa sijoituksissa ainoastaan niiltä yksiköiltä, joiden kanssa puitesopimukset on tehty. Varsinainen ostopäätös tehdään aina lapsikohtaisesti ja vasta lapsikohtainen sopimus on varsinainen ostopäätös. Jatkossa lastensuojelun ostopalvelut tullaan kilpailuttamaan 2-3 vuoden välein ja asiassa on viritelty myös seudullista yhteistyötä.

Koska nyt elämme ensimmäistä kilpailutusvuotta, tuloksen arviointi on vielä vaikeaa.

Hyötyjä nähtävissä

Toimintamallin tuloksia arvioidaan varsinaisesti Tampereen yliopiston kunnallistieteen laitoksella. Jo tässä vaiheessa voidaan kuitenkin todeta, että tuotteistamisella ja parantuneella

kustannuslaskennalla on saatu runsaasti hyödyllistä tietoa kaupungin toiminnan kustannusrakenteesta ja tietoa on voitu hyödyntää palvelujen suunnittelussa. Lisäksi täsmennetty tavoiteasettelu on nostanut muun muassa kokeilupäiväkotien tehokkuutta esim. työntekijää kohden lasketulla työpanoksella mitattuna yli kuudella prosentilla kolmen vuoden aikana.

On huomattava, että myös kokeilun ulkopuolella olevien päiväkotien tehokkuus on hieman kasvanut. Tähän on todennäköisesti vaikuttanut se, että sama tavoiteasettelu on ulotettu myös niihin, ilman kokeilun muita osioita.

Kokeilussa mukana olleet ovat kokeneet työn muuttuneen tavoitteellisemmaksi ja mielekkäämmäksi. Tähän on vaikuttanut se, että alusta pitäen valmistelutyö ja toteutus on tehty johdon ja henkilöstön yhteistyönä. Negatiivisena asiana koettiin se, että päiväkodin johtajan työ määrä kasvoi ensimmäisenä vuotena suunnittelun ja koulutuksen vuoksi.

Seurannan ja raportoinnin kehittymisen myötä on ollut mahdollista seurata entistä tarkemmin palvelutarpeen muutoksia ja reagoida muuttuneisiin tilanteisiin aikaisempaa nopeammin. Nämä seikat ovat todennäköisesti edesauttaneet erityisesti päivähoidon suhteellisen maltillista menokehitystä ja talousarviossa pysymistä koko päivähoidon osalta kuluneen kokeilukauden aikana. Oulun päivähoidon kustannukset alle kouluikäistä kohti ovat tällä hetkellä 13 prosenttia suurten kaupunkien keskiarvon alapuolella, kun ne 1990-luvulla ylittivät noin 10 prosentilla vertailukaupunkien keskiarvon.

Päivähoidon tukipalvelujen kilpailuttamisella saatiin ensimmäisellä kierroksella prosentuaalisesti varsin suuret säästöt, vaikka tukipalvelut muodostavatkin päivähoidon kokonaisuudesta varsin pienen osan. Kilpailuttamisen menettelytavoista, tuotteiden ja laadun määrittelystä ja yleensä ostamisen hallinnasta saatiin prosessin aikana runsaasti käyttökelpoista tietoa, jota voidaan jatkossa hyödyntää sekä kaupungin sisäisissä sopimuksissa että mahdollisissa kilpailutilanteissa.

Pilotoinnin vuoksi ei vakinaista henkilökuntaa ole irtisannottu. Sen sijaan tukipalvelujen kilpailuttamisen vuoksi muutama työntekijä on joutunut siirtymään toiseen päiväkotiin. Henkilöstön sairauspoissaoloja on seurattu ja niiden ei ole todettu poikkeavan muusta päivähoidosta.

Erityistä osaamista vaativaa

Ydinkunta-palvelukuntamallia sovellettaessa on todettu useaan otteeseen, että kilpailuttaminen ei ole sosiaali- ja terveyspalveluissa mahdollista ilman tarkkaan määriteltyjä ja päättäjien hyväksymiä laatuvaatimuksia. Koska kilpailuttaminen on nykyään myös tarkoin säädeltyä, kilpailutusasiakirjoihin ja menettelytapoihin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Isojen ostojen kilpailuttaminen on kunnissa välttämätöntä, mutta vaatii myös erityistä osaamista ja moniammatillista yhteistyötä.

Erityisesti kilpailuttamisen laajentaminen kunnissa on aina valtuuston päätettävä asia. Se tulee suunnitella huolellisesti, jotta turvataan myös vakinaisen henkilökunnan asema.

Leila Kerola

*Päivähoidon ja perhetyön tulosyksiköjohtaja, va. sosiaali- ja terveys-toimen johtaja
Oulun kaupunki*

ALKOHOLIPOLIITTISELLA OHJELMALLA PYRITÄÄN VÄHENTÄMÄÄN ALKOHOLIHAITTOJA

Hallitus on hyväksynyt periaatepäätöksen alkoholipoliitiikan linjauksista. Linjaus on valmisteltu yhteistyössä eri ministeriöiden kesken. Sen perusteella tehdään alkoholipoliittinen ohjelma vuosiksi 2004-2007, johon valtionhallinto kutsuu mukaan mm kunnat, elinkeinoelämän, järjestöjä ja kirkon. Poliittikkaohjelmaa koordinoi sosiaali- ja terveysministeriö.

Alkoholista aiheutuvien haittojen vähentämiseksi on asetettu kolme tavoitetta: lasten ja perheiden hyvinvoinnille aiheutuvien haittojen vähentäminen, alkoholijuomien riskikäytön ja sen haittojen vähentäminen sekä alkoholin kulutuksen kääntäminen laskuun. Sosiaali- ja terveysministeriön tiedotteessa todetaan, että alkoholin käytöstä aiheutuvat haitat ovat tällä hetkellä kohtuuttoman suuret verrattuna niihin hyötyihin, joita alkoholin valmistuksesta, myynnistä ja käytöstä kokonaisuutena syntyy.

Sosiaali- ja terveyspalveluista periaatepäätöksessä todetaan, että valtioneuvosto aikoo tukea kuntia alkoholiongelmista kärsivien ja heidän läheistensä palveluiden turvaamisessa, päihdehuoltolain ja päihdepalveluiden laatusuosituksen mukaisesti. Kunnat voivat tehostaa alkoholiongelmista kärsivien palveluja kehittämällä yleisiä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja sekä varmistamalla asianmukaisten erityispalveluiden saatavuuden. Terveyspalveluissa lisätään alkoholiongelmien ehkäisyyn, varhaiseen toteamiseen ja varhaiseen puuttumiseen tähtäävää toimintaa. Toiminnan kehittämistä ja henkilökunnan osaamista tuetaan.

Alkoholiohjelman toimeenpanon johtoryhmässä järjestötahoista ovat edustettuna tällä hetkellä Sininauhaliitto (*Jorma Niemelä*) ja Terveys edistämisen keskus (*Ritva Varamäki*). Johtoryhmä istuu tämän vuoden loppuun asti.

HYVINVOINTI 2015 -OHJELMA VASTAAMAAN SOSIAALIALAN HAASTEISIIN

Hallitus käynnisti sosiaalialan kansallisen kehittämisprojektin viime vuoden lokakuussa. Kehittämisprojektin loppuraportin ja hallitusohjelman linjausten perusteella valtioneuvosto on hyväksynyt periaatepäätöksen sosiaalialan tulevaisuuden turvaamiseksi.

Periaatepäätös toimeenpannaan sosiaalialan kehittämishankkeena, joka koostuu neljästä hankekokonaisuudesta ja 23 erillisestä hankkeesta. Hankekokonaisuuksissa keskitytään palvelujen saamisen ja laadun turvaamiseen, palvelurakenteen ja toimintojen kehittämiseen sekä henkilöstön saamisen, osaamisen ja työolojen kehittämiseen. Neljäntenä hankekokonaisuutena ensi vuoden alussa käynnistetään laajajohjaisen Hyvinvointi 2015 -ohjelman valmistelu.

POSKE kehittää erityisvarhaiskasvatuksen SEUDULLISEN YHTEISTYÖN MAHDOLLISUUKSIA

Erityisvarhaiskasvatuksen tarve ja sen haasteet ovat kasvaneet: erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä on lisääntynyt tai vaikeudet tulleet näkyvämmiksi. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksessa kehitetään ja koordinoidaan alueellisen ja seudullisen yhteistyön mahdollisuuksia.

Valtakunnallisen kuntatutkimuksen mukaan lapset ovat asuinpaikkakuntansa perusteella eriarvoisessa asemassa päivähoidon erityispalvelujen saatavuudessa ja riittävyudessa. Alle kouluikäisiä erityistuen tarpeessa olevia lapsia on eniten suurissa kunnissa. Niissä on myös tarjota erityispalveluja. Monin paikoin nämä palvelut koetaan kuitenkin riittämättömiksi tarpeeseen vastaamaan. Pienissä kunnissa ongelmana taas on se, että erityispalveluja ja erityisosaamista ei ole oman kunnan alueella.

Kansallisessa sosiaalialan kehittämisohjelmassa nostetaan esille erityispäivähoidon ja varhaisen puuttumisen vahvistamisen tarve. Raportissa korostetaan seudullisen yhteistyön kehittämistä erityispalvelujen tuottamisessa sekä sosiaalialan osaamiskeskusten keskeistä koordinaattoroolia tässä työssä. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista taas painotetaan varhaiskasvatuksen toteutumista yhteistyössä laajan lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa, jossa ovat osallisina sosiaali-, terveys- ja opetustoimi sekä lapsi- ja perhetyötä tekevät järjestöt, yhteisöt ja seurakunnat.

Valtakunnalliset haasteet myös Pohjois-Suomessa

Valtakunnan tasolla havaitut erityisvarhaiskasvatuksen kehittämishaasteet näkyvät myös Pohjois-Suomessa. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksessa toteutettiin pohjoissuomalaisille päivähoidon johtajille suunnattu selvitys, jossa kävi ilmi, että vaikka päivähoidossa olevien lasten määrä on Pohjois-Suomessa vähentynyt, erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä on kasvanut. Päivähoidon johtajien kokemuksen mukaan lasten

puheen häiriöt, kehitysviivästymät ja käytöshäiriöt ovat lisääntyneet ja lastensuojelullinen tarve on kasvanut. Näiden lasten lisäksi päivähoidossa on ns. huolen harmaalle alueelle sijoitettavia lapsia.

Pätevien erityisasiantuntijoiden ja konsultaation puuttuminen on haastanut pohjoisen kunnat miettimään toimintamalleja, joissa verkostoitumalla ja moniammatillista yhteistyötä lisäämällä rakennettaisiin toimivia käytänteitä erityislasten ja heidän perheittensä tueksi. Moniammatillisen yhteistyön alueella koetaan kuitenkin olevan paljon parantamisen varaa. Yhteistyön kehittämisen haasteet koskevat mm. yhteistyöprosessien sujumista, ongelmien varhaista tunnistamista, diagnosoimista ja kuntoutusta sekä moniammatillista kollegiaalista vertaistukea.

Tällä hetkellä esim. päteviä erityislastentarhanopettajia ei ole saatavissa riittävästi, myöskään terapiapalveluita ei voida järjestää tarvittavaa määrää. Varhaiskasvatuksen henkilöstön peruskoulutuksessa erityisvarhaiskasvatuksen osuus on vähäinen ja työntekijöiden täydennyskoulutus vaihtelee ammattiryhmittäin ja kunnittain. Koska päteviä erityisasiantuntijoita on vaikeaa rekrytoida pieniin kuntiin, on seudullinen yhteistyö nähty mahdollisuutena parantaa erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten ja myös heidän perheidensä tilannetta kunnissa.

Pohjois-Suomen alueella on kuitenkin vaihtelevasti perinteitä varhaiskasvatuksen yhteistyössä. Joissakin seutukunnissa yhteistyöllä on jo suhteellisen vakiintuneita muotoja. Toisissa taas ylikunnallinen ja seutukunnallinen yhteistyö erityisvarhaiskasvatuksen alueella on vasta käynnistymässä.

Mallien välittyminen tärkeä haaste

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksessa syksyllä 2002 käynnistyneen SYKE-hankkeen tavoitteena on varhaiskasvatuksen erityispalvelujen ja erityisosaamisen kehittäminen Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapissa. Hanke toteutetaan vuosina 2002 - 2005 kolmena osiona: verkostojen luomisen ja vahvistamisen, seudullisten kehittämishankkeiden suun-

nittelun, valmistelun ja käynnistämisen sekä erityisvarhaiskasvatusta koskevan konsultaation kehittämisen avulla.

Hanke käynnistettiin kutsumalla koolle erityisvarhaiskasvatuksen parissa työskenteleviä toimijoita seutukunnallisiin työkokouksiin. Verkostoituminen työkokousfoorumilla on useimmissa seutukunnissa koettu merkitykselliseksi. Työkokouksissa rakentuneiden erityisvarhaiskasvatuksen verkostojen kokoonpanot ja tehtävät ovat muotoutuneet yhteistyön edessä. Verkostot ovat tavoittaneet laajasti lasten ja perheiden parissa työskenteleviä ammattilaisia ja ne ovat rakentuneet seudullisista tarpeista käsin.

Osaamiskeskus on koordinoitunut verkostojen toimintaa, mutta kaikissa niissä on lähtökohtana ollut seutukuntien oma tarve kokoontua keskustelemaan, vahvistamaan osaamista ja kehittämään alueensa erityisvarhaiskasvatusta.

Seudulliset työkokoukset ovat myös toimineet foorumina erityisvarhaiskasvatuksen seudullisten kokeilu- ja kehittämishankkeiden suunnittelulle ja valmistelulle. SYKE-hankkeen avulla on kehitetty tukirakennetta, jolla vah-

Lähtökohtana ollut seutukuntien oma tarve kehittää alueensa erityisvarhaiskasvatusta.

vistetaan kuntien osaamista hankkeiden valmistelussa ja toteuttamisessa. Syksyllä 2003 käynnistyykin neljä SYKE-hankkeen tuella valmisteltua alueellista erityisvarhaiskasvatuksen kokeilu- ja kehittämishanketta. Kaikissa alkavissa hankkeissa keskeistä on henkilöstön pitkäkestoinen erityisosaamisen vahvistaminen, moniammatillisen ja kuntarajat ylittävän yhteistyön vahvistaminen, sekä uudenlaisten työmallien juurruttaminen mukana olevien kuntien erityisvarhaiskasvatuksen kehittämistyöhön.

Pohjoissuomalaisen, seudullisten erityisvarhaiskasvatuksen mallien välittyminen alueellisesti ja valtakunnan tasolle on tärkeä haaste. Osaamiskeskus toimii tässä keskeisenä tiedon ja mallien välittäjänä eri tahojen välillä. Tässä tul- laan hyödyntämään julkaisujen lisäksi mm. varhaiskasvatuksen valtakunnallista

Varttua- ympäristöä.

SYKE-hankkeessa kouluttajaorganisaatiot ja järjestökenttä ovat muotoutuneet tärkeiksi erityisvarhaiskasvatuksen yhteistyötahoiksi. Pohjois-Suomessa on hankkeen aikana järjestetty useita laajoja erityisvarhaiskasvatuksen seminaaripäiviä näiden yhteistyötahojen kanssa. Seminaarit ovat tavoittaneet laajan kuulijakunnan sekä seudullisesti että moniammatillisesti.

Erityisvarhaiskasvatuksen kehittämiseksi tarvitaan seudullista osaamista ja verkostoa sitä vahvistamaan. Henkilöstön tukemisen kautta verkosto voidaan viedä lähelle lasta ja perhettä. Seudullisten haasteiden ja voimavarojen tietoiseksi tekeminen ja näihin haasteisiin vastaaminen vahvistaa alueellista kehittämistyötä pohjoissuomalaisten erityislasten perheiden ja heidän kanssaan työskentelevien tueksi.

Hannakaarina Sarvela, projektikoordinaattori, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Oulun toimintayksikkö

Lähteitä ja lisälukemista:

Alasalmi-Husso, A. 2003. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen selvitys varhaiskasvatuksen tilanteesta sekä koulutus- ja kehittämistarpeesta Lapin läänissä sekä Pohjois-Pohjanmaalla. Julkaisematon.

Pihlaja, P. 1998. Päivähoidon syrjällä. Erityispäivähoidon tila 1997. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 1998:7.

Puroila, A. & Sarvela, H. 2003. SYKE-Seudullisen yhteistyön kehittäminen erityisvarhaiskasvatuksessa, väliraportti 28.2.2003. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Svärd, P-L. 2001. Kunta erityispalvelujen järjestäjänä päivähoitossa. Teoksessa: Pihlaja, P. & Kontu, E. (toim.) 2001. Työkaluja päivähoitotoiminnan erityiskasvatukseen. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus julkaisuja.

STM 2002:9. Valtioneuvoston periaatepäättös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista.

STM 2003:11. Kansallinen sosiaalialan kehittämisprojekti. Selvityshenkilöiden loppuraportti.

Elävä kylä on Lapin sydän MYÖS HYVINVOINTIPALVELUIDEN KEHITTÄMISESSÄ

Itä-Lapin poismuuttoa ei saa katkeamaan keskittymällä aluekeskuksiin, vaan on lähdettävä parantamaan siellä asuvien ihmisten olosuhteita. "Kylä – Elämän keskus" -hankkeessa kehitetään kylien hyvinvointipalveluita Itä-Lapissa ja saamelaisalueella.

Väestön negatiivinen kokonaiskehitys on koko Lapille ominainen piirre. Syntyvyys on kuolleisuutta pienempi ja valikoitunut poismuutto ongelmana. Väestörakenteen muutos vaikuttaa suoraan palveluiden tuotantoon ja tarpeeseen. Harvaanasutuilla seuduilla kuntien perustehtävien hoitaminen on osoittautunut ylivoimaiseksi, jolloin tarvitaan vaihtoehtoisia tapoja tuottaa palveluja vanhusväestölle, lapsille, nuorille ja perheillekin.

Järjestöjen välinen laaja yhteistyö kylätasolla on uudenlainen mahdollisuus, jossa olemassaolevia resursseja hyödynnetään hyvinvointipalveluiden tuottamisessa ja kehittämisessä. Uudenlainen yrittäjyys, kuten hoivayrittäjät ja osuuskunnat, voidaan myös kytkeä palveluiden tuottamiseen ja työllistymiseen.

Sari Guttorm, Elina Hakkarainen, Matti Autio ja Kaisa Kostamo-Pääkkö elvyttävät pohjoisen kylää.

Paikallisista lähtökohdista

Kuntien niukkenevien resurssien vuoksi vastuu palvelujen säilyttämisestä ja kehittämisestä olisi tärkeää nähdä laajasti myös julkisen ja järjestösektorin yhteistyössä. Palveluiden monituottajamalli, joissa julkinen, järjestöt ja yksityinen sektori ovat yhteistyössä osana paikallisia ratkaisuja, luovat mahdollisuuden harvaanasuttujen alueiden elinvoimaisuuden säilyttämiselle. Yksityiset palvelut voivat määrällisesti täydentää julkisen sektorin palveluita. Eri vaihtoehtojen kehittäminen ja toteuttaminen auttaa osittain korvaamaan kunnallisten palveluiden karsimisen.

Kyläläiset tärkeä voimavara

Kylä – Elämän keskus -hankkeessa nähdään, että kaikki Lapin alueella tällä hetkellä asuvat ihmiset ovat tärkeitä. Poismuuttoa ei saa katkeamaan keskittymällä aluekeskuksiin, vaan on lähdettävä parantamaan jo Lapissa asuvien ihmisten olosuhteita harvaanasutuilla reuna-alueilla – kylissä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Lapin toimintayksikkö koordinoi kolmivuotista kylien hyvinvointipalveluiden kehittämishanketta "Kylä – Elämän keskus" Itä-Lapissa ja saamelaisalueella. Tavoitteena on Lapin kylien palveluiden turvaaminen ja niiden integrointi alueen palvelu- ja hyvinvoin-

tiverkostoon.

Yleisesti voi kuvata, että hankkeen ja sen osaprojektien tavoitteina on kehittää eri toimijoiden kanssa yhteistyössä sellaisia hyvinvointipalvelujen toteuttamismalleja, joiden avulla voidaan lisätä sivukylillä asuvien ihmisten hyvinvointia ja osallisuutta oman elämänsä hallinnassa sekä tukea heidän selviytymistään omassa elinympäristössään.

Tavoitteena on selvittää mitä vaihtoehtoja on paikallisiin tarpeisiin ja resursseihin perustuvien uusien hyvinvointipalveluiden rakentamiseen, yhteistyössä alueen kuntien, paikallisten yritysten ja järjestösektorin kanssa. Hankkeessa ja sen osaprojekteissa kehitetään myös pilotteja toimintamalleista. Kohderyhmänä ovat yleisesti kaikki kyläläiset, mutta myös paikallisten erityisryhmien tarpeet huomioidaan. Hankkeessa lähdetään siitä ajatuksesta, että kyläläisten hyvinvointia edistävät peruspalvelut voidaan tuottaa sekä paikan päällä että välillisesti ja etäältä, teknologiaa hyödyntäen.

Palvelutarjonnan turvaamiseksi voidaan kehittää esimerkiksi yhdistelmäpalveluita ja palveluiden monitoimipisteitä. Tavoitteena on kytkeä alueen yrittäjiä palveluiden kehittämiseen ja tarjota siihen tukea. Kylät ja kyläläiset nähdään palveluiden, elinkeinon ja toimeentulon kysymyksissä aktiivisessa roolissa.

Osahankkeet ovat jo palkanneet työntekijöitä ja viimeistään ensi vuoden alussa palkataan vielä yksi lisää. Osaamiskeskus palkkaa kokonaisuuden koordinoituihin vielä tämän vuoden puolella työntekijän, joka koordinoi koko hanketta, välittää konsultaatiota ja asiantuntijoita sekä osallistuu sosiaalialan teknologian sisältökehittämiseen.

Projektit yhteisellä asialla

Suomen Punaisen Ristin Lapin piirin Elävää elämää keskellä kylää -projektissa mukana ovat Itä-Lapin viisi kuntaa Salla, Savukoski, Pelkosenniemi, Kemijärvi ja Posio sekä niiden kylät, yhteensä kahdeksan. Projekti painottuu erityisesti ikääntyneelle väestöryhmälle suunnattuihin vapaaehtoisvoimin tuotettuihin palveluihin. Myös koko kyläyhteisölle pyritään kehittämään uusia vapaaehtoisuustoiminnan palvelumalleja. Tavoitteena on aktivoida kylien ja alueen asukkaita mukaan vapaaehtoiseen auttamistoimintaan: vapaaehtoistoiminta on tarkoitus verkostoida osaksi sekä ikääntyneiden

"Tavoitteena on kytkeä myös alueen yrittäjiä palveluiden kehittämiseen"

että samalla koko kylän tai alueen selviytymisstrategiaa. Vapaaehtoispalveluiden tuottamisessa kokeillaan uudenlaisia yhteistyömalleja sekä luodaan yhteistyön muotoja, joiden perustana ovat paikalliset voimavarat. Palveluja pyritään tuottamaan mahdollisimman lähellä niiden tarvitsijaa ja rakentamaan niistä räätälöityjä palvelukokonaisuuksia. Uutta teknologiaa pyritään hyödyntämään niillä alueilla, missä ne palvelevat ikääntyneiden ihmisten palveluja ja itsenäistä selviytymistä.

Lapin sosiaaliturvayhdistyksen Lapin Kylä-Hyve -projekti toimii neljässä kunnassa Itä-Lapin alueella: Kemijärvellä, Sallassa, Savukoskella ja Pelkosenniemellä, yhteensä kuudessa kylässä. Projekti on läheisessä yhteistyössä Elävää elämää keskellä kylää -projektin kanssa, jonka toiminta-alue ja hankkeessa mukana olevat kylät ovat pääosin samat; projektien työntekijät ovat käytännössä toimineet työparina. Lapin Kylä-Hyve -projektissa keskitytään etenkin lähentämään kansalais- ja kansalaisjärjestötoiminnan sekä julkishallinnon vuorovaikutusta palvelutuotannossa ja tuen eri muodoissa. Tarpeiden ja resurssien kartoittamisella sekä yhteistyön koordinoimisella ja tiivistämisellä halutaan kehittää myös kylien seudullista verkostoa. Kyläläisten omaa kansalaistoimintaa tuetaan ja aktivoitua esimerkiksi kyläyhdistyksissä ja -seuroissa. Tarkoitus on lisätä kyläläisten todellista osuutta oman elinyhteisönsä kehittämisessä. Myös yrityksiä halutaan linkittää osaksi toimintaa.

Virkus gilli (Vireä kylä) on SamiSoster ry:n projekti saamelaisalueella. SamiSoster valvoo, ylläpitää ja edistää saamelais-

Kehittämishanke sisältää "Kylä - Elämän keskus" -kokonaishankkeen lisäksi neljä itsenäistä osahanketta, joista toteutuksesta vastaavat Suomen Punainen Risti/Lapin Piiri, Lapin sosiaaliturvayhdistys ry, Nuorten Ystävät ry ja Sami Soster ry. Hankkeessa on mukana pilottikylä Itä-Lapin kunnista ja saamelaisalueelta. Kokonaishankkeeseen on saatu EAKR -rahoitusta. Osahankkeet ovat kolmivuotisia ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamia.

ten asemaa ja oikeuksia alkuperäiskansana sosiaali- ja terveysalalla, kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. Mukana osahankkeessa ovat Enontekiöllä Palojärvi-Näkkälä-Leppäjärvien alue sekä Utsjoella Karigasniemen alue ympäristöineen. Tarkoitus on hyödyntää esimerkiksi saamelaisasuinryhmien yhteisöllisyyttä ja kehittää palveluja elinkaariajattelun pohjalta. Alueella kehitetään myös Enontekiön-Norjan Kautakeinon ja Utsjoen-Norjan Karasjoen raja-alueen yhteistyötä palvelujen toteuttamisessa. Kehittämistyön tekevät välttämättömäksi saamelaisalueen erityisolosuhteet, ikärakenteen kehitys, voimavarojen niukkuus ja nykyisten palvelujen vähyys ja huono saavutettavuus.

Nuorten Ystävät ry:n lastensuojelu- ja päihdepalvelut -toimialueen Lapsi Kylässä -projekti keskittyy syrjäseutujen lasten eheän elämän turvaamiseen. Projektissa kehitetään lastensuojelun erityisosaamisen toimintamalli, jossa asiakkaalla on keskeinen rooli. Lapsi Kylässä -hankkeen tavoitteena on rakentaa toimijaverkko, jossa on riittävästi lastensuojelun erityisosaamista, mahdollisuus vuorovaikutukselliseen työhön perheiden ja lasten kanssa sekä kyky havainnoida ongelmia ajoissa. Teknologiaa hyödyntäen luodaan foorumi, jossa lapsiperheet voivat konsultoida eri asiantuntijoita arjen ongelmissa. Ammattiapua tuotetaan yhteistyössä kuntien sosiaalitoimen ja perhetyöntekijöiden kanssa.

*Matti Autio, Lapin Sosiaaliturvayhdistys
Elina Hakkarainen, Suomen Punainen Risti
Kaisa Kostamo-Pääkkö, POSKE/Lapin toimintayksikkö*

Ota yhteyttä:

- Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus/Lapin toimintayksikkö: Kylä – Elämän keskus -hanke Kaisa Kostamo-Pääkkö sp. kaisa.kostamo-paakko@lshp.fi
- Suomen Punainen Risti/ Lapin piiri: Elävää elämää keskellä kylää -projekti Elina Hakkarainen, sp. elina.hakkarainen@redcross.fi
- Lapin Sosiaaliturvayhdistys ry: Lapin Kylä-Hyve -projekti Matti Autio, sp. matti.autio@kemijarvi.fi
- SamiSoster ry:Virkus gilli -projekti Sari Guttorm sp. sari.guttorm@samisoster.com
- Nuorten Ystävät ry: Lapsi kylässä -projekti Matti Savolainen sp. matti.savolainen@nuorten-yst.fi

Luonnossa liikkuminen kuntouttaa

AIVOHALVAUSPOTILASTA MYÖS SOSIAALISESTI

Alussa aivohalvaus on lähinnä lääketieteellinen tila, mutta vuosien kuluessa siitä useimmiten tulee sosiaalinen sairaus. Syrjäytyminen ja itseensä käpertyminen vaativat jokaista sairastunutta. Omat pelot, usein myös läheisten asenteet sekä etenkin kaverin puute tuntuvat olevan yleisimmät esteet jatkaa luonnossa liikkumista.

Aivohalvaus muuttaa usein käsitystä omasta itsestä, toimintakyvystä ja ympäristöstä. Asenne voi olla puutteellinen, asenteellinen tai epärealistinenkin; pelätään esimerkiksi omaa suoriutumista, koska luonto on muuttuvana toimintaympäristönä hyvin haasteellinen. Aivohalvauspotilaat tarvitsevat uusia keinoja harrastamiseen, kuten apuvälineitä, kalakavereita ja tietoa sekä kokemusta uusista tavoista toimia luonnossa. Tärkeää on myös opetella pyytämään apua silloin kun ei itse selviä ja asettaa tavoitteet realistisesti oman toimintakyvyn mukaan.

Uusia tapoja harrastaa

Aivohalvauspotilaalle harrastukset ovat tärkeä kuntoutumisen muoto. Mielekäs harrastus tukee kunnon säilymistä ja henkistä jaksamista. Se myös auttaa hyväksymään itsensä paremmin. Luonnossa liikkuminen kehittää monipuolisesti fyysistä kuntoa. Esimerkiksi kanootilla melominen kehittää huomattavasti kehon koordinaatiota ja kehon keskilinjan löytämistä ja voi olla mielekkäämpää kuin vaikkapa tasapainolauta tai pallo. Patikointi epätasaisessa maastossa ajaa saman asian ja lisäksi esimerkiksi halvaantuneen puolen käyttöä on pakko tehostaa.

Ihanne olisi, että pitkäaikaisvammaisilla ja -sairailta olisi mahdollisuus harrastaa lähellä kotiaan. Kuntoutuksen kenttään tarvittaisiin uusia pitkäaikais-sairaiden ja -vammaisten kuntoutumista luonnossa liikkumisen avulla tukevia

Monelta hyväkuntoiseltakin aivohalvauksen tai dysfasian sairastaneelta puuttuu uskallus lähteä luontoon liikkumaan, vaikka tämä olisi ollut tärkeä harrastus ennen sairastumista. Erityisryhmien sosiaalinen luontokuntoutusprojekti avaa turvallisen mahdollisuuden kokeilla omia rajoja luontoharrastuksessa.

Erityislapsiperheiden luontoleiriltä kanoottiryhmä menossa sulun läpi Kiurujoella Saarikosken kanavasta

toimintamalleja. Myös ympäristön esteettömyys on oleellinen vammautuneiden osallistumisen edistäjä. Usein lähellä kotia on laitureita ja luontopaikkoja, mutta ne eivät sovellu liikuntarajoitteisille. Etenkin luontomatkihankkeissa esteetön rakentaminen lisäisi arjen mukavuutta meille kaikille eikä lisää kustannuksia, kun siihen alusta asti ryhdytään.

Luomukuntoutusta luontokursseilla

Luontokuntoutustoiminnassa järjestetään mahdollisuus turvalliseen

luontotoimintaan. Pohjois-Suomessa järjestetystä luontokurssien pilottihankkeesta ja aivohalvauksen sairastuneiden kalastusryhmästä Tampereen alueella saadut hyvät kokemukset kannustivat jatkamaan luontokuntoutuksen poluille. Myös vammaisjärjestöt sekä Suomen vapaa-ajan kalastusjärjestöt osoittivat hankkeeseen kiinnostusta.

Kokemusten mukaan juuri miehet kaipaavat tämäntyyppistä toimintaa.

Erityisryhmien sosiaalinen luontokuntoutusprojektissa toiminta tapahtuu aina ryhmässä. Ryhmätoiminnalla pyritään edistämään sosiaalisen verkoston muotoutumista ja uskallusta toimia ihmisten kanssa. Näin se myös ehkäisee sosiaalista syrjäytymistä. Usein esimerkiksi afasian sairastaminen voi tehdä ihmisen araksi hakeutumaan toisten seuraan. Luontotoiminta ei varmasti monestakaan tunnu erityisesti ”toimintakeskeiseltä ja elämykselliseltä kuntoutumista tukevalta ryhmätoiminnalta”, vaikka se on sitäkin. Luontoon lähdetään virkistytymään ja hakemaan voimia.

Vaikka erilaiset apuvälineet edistävät usein varsin ratkaisevasti monen toimintakykyä, on kokemuksesta käynyt selväksi se, että paras apuväline retkillä ja kalareissuilla on hyvä kalakaveri. Kalakaveri voi olla esim. Suomen Metsästäjä- ja kalastajaliiton kalakaveri, toinen vammautunut henkilö tai vaikkapa isä-poika -parivaljakko. Kalakaveri apuvälineenä tarjoaa turvallisuutta erilaisiin tilanteisiin, keskustelukumppanin, hän voi laittaa madon koukkuun, keitellä nokipannukahvit ja lopuksi viedä kotiovelle. Tämä apuväline lunastetaan usein hyvinä kalajuttuina tai -valheina, keskinäisenä luottamuksena ja kumppanuutena.

Projektin puitteissa on perustettu ja perustetaan paikallisten vammaisyhdistysten toiminnan piiriin luontoharrastusryhmiä, joihin koulutetaan kalakavereita paikallisista kalastusseuroista tai -kerhoista. Näiden ryhmien näkyvän

toiminnan kautta toivottavasti saavutetaan myös asenteellisia tuloksia yhteiskunnassa ja päätöksenteossa.

Sosiaalisen luontokuntoutusprojektin kurssit ovat toiminta- eivätkä sairauskeskeisiä ja siksi kursseilla on eri tavalla vammautuneita, sairaita ja eri-ikäisiä ihmisiä. Vaikka alussa vertaistuki ja toisten saman sairauden kohdanneiden tapaaminen on tärkeää, on järjestöjen hyvä edistää myös sairastuneiden palaamista yhteiskuntaan ja avata sosiaalista vuorovaikutuskeskittämää myös muihin vamma- ja sairausryhmiin päin.

*Risto Lappalainen, projektipäällikkö,
Aivohalvaus- ja Dysfasialiitto*

Erityisryhmien sosiaalisen luontokuntoutuksen-projekti 2002-2005

Erityisryhmien sosiaalisen luontokuntoutuksen projektissa on tällä hetkellä projektissa mukana viisi vammaisjärjestöä ja Suomen Metsästäjä- ja Kalastajaliiton kautta myös kaksi muuta vapaa-ajan kalastusjärjestöä. Lisäksi mukaan tuli sosiaalista tuetua lomatoimintaa tuottava järjestö Lomayhtymä ry, jonka kanssa järjestetään projektin luontokurssit ja lomat.

Tavoitteena on tukea omatoimisuutta, uskallusta lähteä luontoon ja löytää ne keinot joilla luontoharrastusta voi kotiympäristössä toteuttaa. Samalla pyritään kehittämään ja tuomaan uusia toiminnallisia ryhmäkuntoutusmenetelmiä, joissa luontoa käytetään tietoisesti aitona elämyksen tuottajana ja kuntouttajana.

Kursseja järjestetään 9 vuonna 2003. Kursseja on aikuisille, lapsiperheille ja nuorille.

Projektin kursseilla tehdään tutkimusta yhteistyössä Jyväskylän Liikunta- ja terveystieteiden laitoksen kanssa. Tutkimuksella pyritään selvittämään luontotoiminnan yksilöllisiä vaikutuksia asenteisiin, minäkuvaan, omatoimisuuteen, harrastusten määrään, sosiaalisen verkoston muutoksiin ja rooleihin.

Tavoitteena on myös saada päättäjille ja rahoittajille tutkittua tietoa toiminnan tuloksista, sillä sitä ei tällä hetkellä juurikaan ole.

Projekti on mukana myös Suomen asuntomessuilla Heinolassa 2004, jossa kampanjoidaan teemalla Esteettömyys arkipäivän mukavuutta. Lisäksi projekti osallistuu 29 kunnan luontomatkailuhankkeeseen, jossa kehitetään näiden kuntien luontomatkailupalveluita.

Ryhmäkuntoutusta voi soveltaa

MYÖS HAJA-ASUTUSALUEELLA

Ohjat omiin käsiin -projektissa halutaan tukea paitsi fyysistä toimintakykyä myös sosiaalista selviytymistä arjessa. Haja-asutusalueilla ryhmäkuntoutuksessa täytyy ottaa huomioon myös välimatkojen ja pienen väkimäärän tuomat haasteet.

Suomen MS-liiton Ohjat omiin käsiin -projektissa on pyritty rakentamaan toimiva, lähellä ihmisten elinympäristöä oleva vaihtoehto yksilöllisen ja laitoksissa tapahtuvan kuntoutuksen täydentäjäksi. Avokuntoutuspalvelut on suunnattu MS-tautia tai harvinaisia neurologisia sairauksia sairastaville henkilöille. Koko projektin päämääränä on ollut ryhmäkuntoutukseen keskittynyt avopalveluverkko ja avokuntoutusmalli.

Tämän vuoden lopussa päättyvän projektin taustalla ovat monet kuntoutusjärjestelmään liittyvät ongelmapiisteet, kuten hajanaisuus, kuntoutustietämyksen ja aidon yhteistyön puutteet. Julkisen sektorin resurssipula ja ajanpuute ovat todellisuutta yhä monimutkaisempien työtehtävien ja lisääntyvän tiedonkin paineessa. Suomalaisen palvelujärjestelmän suuntana on kuitenkin jo pitkään ollut verkottuminen. Järjestöillä on yhä keskeisempi rooli sektorirajat ylittävässä yhteistyössä, suuria organisaatioita joustavampina toimijoina. Yhteistyöllä ja alueellisilla verkostoilla on merkittävä panos modernien palveluketjujen luomisessa.

Lääketieteellisen näkökulman lisäksi projektissa haluttiin ottaa huomioon myös sosiaalisen tuen ulottuvuus. Ihmisen mielen ja ruumiin erottavasta toimenpidekeskeisyydestä on pyritty eroon. Oleellista on ymmärrys siitä, että kuntoutuksen tärkein päämäärä on sairastuneen selviytyminen arjessa, itenäisyys, jossa sosiaalinen selviytyminen on keskeisellä sijalla. Siksi esimerkiksi kuntoutujan kävelemän matkan pitene-

minen ei välttämättä ole arkisen toimintakyvyn olennaisin mittari.

Projektin päämääränä on ollut kehittää erityisesti myös haja-asutusalueille soveltuva avokuntoutusmalli, jonka ytimessä on ryhmäkuntoutus. Palvelut on suunnattu erityisesti vastasairastuneille ja ei-vaikeavammiaisille MS-tautia tai harvinaisia neurologisia sairauksia sairastaville henkilöille, jotka eivät saa julkisen terveydenhuollon kautta riittävästi palveluita tai jäävät kokonaan palveluiden ulkopuolelle.

Haja-asutusalueelle oma lähestymistapa

Alun perin Pirkanmaata varten kehitetty avokuntoutusmalli rakentui kolmesta askelmasta. Ensinnäkin tarvitaan terveydenhoitoa vahvistavat palvelut, joiden odotetaan tukevan asiakkaan normaalin elämän jatkumista. Toiseksi palvelut pyritään verkottamaan kuntien kanssa jo olemassa olevaan palveluverkoston. Kolmanneksi tulevat erityis- ja kehittämispalvelut, joissa kokeillaan erilaisia

"Kuntoutujan kävelemän matkan piteneminen ei välttämättä ole arkisen toimintakyvyn olennaisin mittari."

ryhmäkuntoutukseen liittyviä menetelmiä.

Kun malli siirrettiin haja-asutusalueelle, tarvittiin erityyppistä lähestymistapaa: kehittyi eräänlainen sädemalli, missä projektin ensimmäisessä vaiheessa kokeiltuja ja kehitettyjä ryhmäkuntoutuspalveluja sovellettiin olosuhteiden vaatimuksiin.

Haja-asutusalueen projektia on toteutettu "säteittäin" kahden koordinaattorin voimin. He ovat koordinoineet toimipisteistään käsin palveluita alueellaan ja rakentaneet ammattilaisten verkkoa. Varsinaista avopalvelukeskusta ei haja-asutusalueella ole ollut tarkoituksenmu-

Eri paikkakunnille on syntynyt myös itseohjautuvia ryhmiä.

kaista rakentaa. Koordinaattorit ovat palkanneet työntekijöitä kurssikohtaisesti ja tilat on vuokrattu tarpeen mukaan.

Palveluita väliinputoajille

Haja-asutusalueella yhteistyötä vaikeuttavat mm julkisen sektorin resurssipula ja mahdollisuudet tukea marginaaliryhmiä. Haja-asutusalueen haasteina ovat myös pitkät välimatkat, pieni väestöpohja ja hieman myös maaseudun omillaan pärjäämistä edellyttävä kulttuuri.

Harvaanasutuilla seuduilla samaa sairautta sairastavien löytäminen on ollut usein kovan työn takana. Sen vuoksi projektikoordinaattorit ovat jalkautuneet paikkakunnille, joissa kursseja on järjestetty. Välillä työtä on tehty yhteistyössä terveyskeskuksen, sairaalan tai kunnan liikuntatoimen kanssa. Monessa kunnassa on vain yksi kaksi MS-tautia tai harvinaisia neurologisia sairauksia sairastavaa ihmistä. Siksi palveluita on kehitetty esimerkiksi kahden kunnan kanssa yhteistyössä.

Verkottuminen erityisesti julkisen sektorin kanssa on ollut osittain vaikeata ja aikaa vievää. Alueella on monia pieniä kuntia, joilla ei ole voimavaroja perusterveydenhuollon ulkopuolisiin hankkeisiin. Tämän vuoksi työntekijät ovat keskittyneet kaupunkien kanssa tehtävään yhteistyöhön, jossa on alkanut syntyä verkosto sekä keskussairaaloitten että yksittäisten ammatinharjoittajien kanssa. Näin on myös voitu tuoda kuntoutusta entistä lähemmäksi ihmisten kotia ja mahdollistaa kuntoutuksen jatkuvuus. Yhteistyö esimerkiksi Oulun yliopistollisen sairaalan kanssa on luonut pysyviä ja toimivia rakenteita erityisesti vastasairastuneiden kuntoutukseen.

Lähemmäksi ihmistä

Kokemus neurologisesta sairaudesta muuttaa suhdetta itseen. Mahdollisuus jakaa elämäkokemuksia muiden kanssa antaa tilaisuuden ymmärtää itseään ja tulla ymmärretyksi. Kun kulkeminen vaikeutuu, mahdollisuus kasvokkain keskusteluun vähenee. Se ei kuitenkaan vie halua olla yhteydessä toisten kanssa.

Sovelletun liikunnan todettiin olevan avain muihin kuntoutumista edistäviin prosesseihin. Se on luonteva ja turvallinen tapa liittyä ryhmän jäseneksi.

Projektin viime vaiheessa käynnistetty ammattilaisten ohjaama, suljettu sähköinen keskustelufoorumi tarjoaa uuden mahdollisuuden osallistua ryhmään ja jakaa kokemuksia maantieteellisistä etäisyksistä huolimatta.

Ohjat omiin käsiin -projekti on pyrkinyt osaltaan vastaamaan sairastuneen ihmisen tarpeeseen olla hyväksytty, jaksava ja toimintakykyinen. Eri paikkakunnille on syntynyt myös itseohjautuvia ryhmiä. Ryhmäkuntoutuspalvelut ovat täyttäneet kuntoutuspalveluverkossa olevaa aukkoa. Avopalvelut puolestaan ovat lisänneet tasa-arvoa kuntoutusjärjestelmässä.

*Tuula Haukka-Wacklin,
avopalvelujohtaja
Suomen MS-liitto*

Ohjat omiin käsiin (OOK) on Suomen MS-liiton kaksivaiheinen, seitsemän vuotta kestänyt projekti. Projektin ensimmäisessä vaiheessa vuosina 1997 - 1999 rakennettiin avopalvelukeskus Pirkanmaalle, missä se toimii edelleen. Projekti laajeni haja-asutusalueelle Pohjois-Suomeen vuonna 1998 ja eteni toisessa vaiheessa vuosina 2000 - 2003 Lappiin ja Itä- sekä Keski-Suomeen (OOK II).

Projektia on rahoittanut pääasiassa Raha-automaattiyhdistys, mutta projektin edetessä mukaan ovat tulleet myös Kela, erikoissairaanhoido ja yksittäiset kunnat.

Lähteenä on käytetty Ohjat omiin käsiin I ja II -projektin (1999 ja 2003) loppuraportteja.

Kotimiestoiminta tukee

DEMENTIAPOTILAITA JA HEIDÄN OMAISIAAN

Yhdistys järjestää tukea ja virkistystä muistihäiriöpotilaille ja vapaahetken omaishoitajalle.

Kainuun kymmenessä kunnassa on noin 1800 muistihäiriöistä ja dementoinutta henkilöä. Heidän palvelunvajeitaan paikkaamaan on kehitetty kolmannen sektorin tukitoimintaa. Pitkälle dementoituneenakin on mahdollista asua kotona kunnan kotihoidon, yksityisten palveluntarjoajien ja kotimiestoiminnan turvin. Ilman kotimiesten työpanosta moni omaishoitaja olisi uupunut tai yksin asuva sairastunut jouduttu sijoittamaan ympärivuorokautiseen laitostoi- tuun ennenaikaisesti.

Dementoituvien henkilöiden määrä Kainuussa kasvaa väestön vanhetessa. He asuvat lisääntyvässä määrin yksin ja kärsivät yksinäisyydestä. Lisäksi haja- asutusalueilla julkisen sektorin palveluis- sa on vajeita. Kuntien kotipalvelussa ja terveydenhuollossa kotimiehiä pidetään tarpeellisena lisänä muistihäiriöisten ja dementoituvien kotona selviytymisen ja kuntoutumisen tukemisessa.

Kaikilla sairastuneilla ei ole mahdol- lisuutta osallistua kodin ulkopuoliseen kuntouttavaan päivätoimintaan, koska välimatkat ovat pitkiä ja kaikille sairastu- neille päivätoiminta ei sovi. Aina sitä ei edes ole tarjolla.

Tukea kotona

Kainuun Dementiayhdistys on kolmen viime vuoden aikana kehittänyt Ra- ha-automaattiyhdistyksen ja Kainuun TE-keskuksen tuella dementoituville suunnattua kotimiestoimintaa.

Yhdessä kotimiehen kanssa sairastunut voi muun muassa ulkoilla turvallisesti, tehdä ohjatusti kodin askareita, harjoi- tella tasapainoaan ja kävelytaitojaan ja muistella. Kotimies ei siivoa eikä tee hoidollisia toimenpiteitä, eikä myöskään korvaa kunnan lakisääteisiä palveluja.

Kainuun Dementiayhdistyksen tar- joamaa kotimiestoimintaa käyttäneitä perheitä on 113, joista yli puolessa sai- rastunut asuu yksin. Osa perheistä on käyttänyt kotimiestoimintaa apuna siinä

vaiheessa, kun totuttaudutaan ottamaan vastaan kunnan tai muun tahon koti- hoidon apua. Suurin osa käyttäjistä on muistihäiriöisiä, jotka ovat hiljattain saa- neet dementoivan sairauden diagnoosin. Ilman kotimiestoimintaa nämä ihmiset olisivat jopa vuosia vailla seurantaa ja ohjausta.

Kotimiestoiminta on osoittautunut merkittäväksi tueksi ja vapaan mahdol- listajaksi myös omaishoitajalle. Sairastu- neen siirtymistä laitostoi- tuun on kyetty lykkäämään tukemalla omaishoitajan jaksamista, kun omainen on turvallisin mielin voinut jättää sairastuneen lähei- sensä kotimiehen seuraan.

Kunnan kotihoidon, yksityisten pal- veluntarjoajien ja kotimiestoiminnan ko- konaisuuden avulla on paremmin voitu vastata myös sairastuneen sosiaalisen ja psyykkisen tuen tarpeeseen. Tuen avulla dementoitunut on usein aktivoitunut fyysisesti ja hänen vireytensä on lisäänty- nyt. Sairastuneen hoidettavuus on omais- ten mukaan jopa sairauden keskivaikeas- sa vaiheessa parantunut, kun mielekäs tekeminen on vähentänyt levottomuutta ja unihäiriöitä. Lisäksi osa sairastuneista on kuntoutunut niin, että esimerkiksi kävelykepin käyttö on vähentynyt, kun kävelystä on tullut varmempaa. Yhdessä kotimiehen kanssa moni on uskaltautu- nut pidemmällekin reissulle esimerkiksi yksin asuvien dementoituvien aktivoin- tileirille. Jo unohtuneita taitoja on opittu jälleen käyttämään, kun niitä on saanut rauhassa harjoitella: esimerkiksi kahvin keitto on taas onnistunut.

Työkokemusta ja -mahdollisuuksia

Dementoituvan arksen selviytymisen ja virikkeellisen toiminnan tukemisen li- säksi kotimiehen on hahmotettava sairastu- neen arki ja palveluiden kokonaistarve sekä viestittävä asiakkaan tarpeista muille palvelua antaville toimijoille. Kotimiehet perehdytetään työhönsä: he saavat mm. tietoa yleisimmistä dementoivista sairauksista, dementoituvan kohtaamisesta sekä kuntoutumista edistävästä toimin- nasta. Lisäksi he työskentelevät oman kuntansa dementiayksiköissä. Pereh- dytyksestä ja työnohjauksesta vastaa hoitoalan ammattikoulutuksen saanut

kotimiesvastaava.

Kainuun Dementiayhdistyksessä on työskennellyt 42 kotimiestä. Kolman- nes on ollut miehiä, mikä on enemmän kuin hoiva-alalla yleensä. Kotimiehet palkataan yhdistelmätuella, joka on työvoimatoimiston työllistämistuen ja Kansaneläkelaitoksen työmarkkinatuen yhdistelmä. Työaika on 22 tuntia vii- kossa, ja työsuhte solmitaan pääsään- töisesti vuodeksi. Kotimiesvastaava ja työvoimatoimistot valitsevat kotimiehet yhteistyössä.

Vaikka työllistetyille ei ole pystytty tarjoamaan pysyviä työpaikkoja, työllis- tymisjakso on ollut monelle lievästi va- jaakuntoiselle, ikääntyvälle työntekijälle mahdollisuus kuulua työyhteisöön ja harjoittaa työelämään liittyviä velvolli- suuksia. Työllistetyistä kaksi on jatkanut hoivatyötä dementoituvan henkilökoh- taisena avustajana. Muutama työlliste- tyistä on tehnyt erimittaisia sijaisuuksia kunnan terveystoimessa tai siirtynyt yhdistelmätuella kunnan hoitoyksikön työntekijäksi. Yksi on ryhtynyt yrittäjäk-

Kainuun Dementiayhdistys ry on vuonna 1994 perustettu muistihäiriöisten ja dementoituvien sekä heidän omaistensa etujen valvoja, joka tarjoaa neuvontaa ja sopeutumisvalmennusta sekä kouluttaa ammattihenkilöstöä.

Yhdistys saa projektiavustusta kotimiestoimintaan TE-keskuksesta vastaavan työntekijän palkkakuluihin ja hallinnollisiin kuluihin. Yhdistyksen saamaa Raha-automaattiyhdistyksen tukea on voitu käyttää yhdistyksen osuuden kattamiseen, mikä ei ole ko- konaan hoitunut palvelun käyttäjien omavastuilla. Käyttäjät maksavat 4,25 euroa tunnilta.

Alzheimer-keskusliiton 42 jäsen- yhdistyksestä TE-keskusrahoitteista kotimiestoiminnan kehittämistä on ollut Kainuun yhdistyksen lisäksi myös Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan Dementiayhdistyksissä.

Suomessa on 110 000 jonkinastei- sesti dementoitunutta henkilöä. Yleisin dementian syy on Alzheimerin tauti, joka on noin 60 prosentilla dementoi- tuvista henkilöistä. Yli puolet sairastu- neista asuu omassa kodissaan ja tarvit- see toisen ihmisen apua selviytyäkseen arjen toiminnoistaan.

Lisätietoa www.alzheimer.fi

si, kolme on jo kotimiehenä toimiessaan tehnyt lisätöitä muualla. Viisi on lisäksi hakeutunut hoitoalan koulutukseen.

Vain neljällä työllistetyllä on ollut aikaisempi hoitoalan koulutus. Suurin osa työllistetyistä on ollut ilman ammatikoulutusta, takanaan vain hajanaista työkokemusta ja kursseja. Kotimiehenä he ovat saaneet uskoa tulevaisuuteensa koulutuksesta ja mieluisaa työtä tehden. Määräaikaisen työsuhteen ovat tehneet kahta lukuun ottamatta loppuun kaikki kotimiehet.

Hankkeiden helmi

Kainuun TE-keskus on pitänyt kotimieshanketta helmenä muiden työllistämishankkeiden joukossa, koska siinä

tehdään merkittävää ja arvostettua työtä, jossa työntekijät toimivat itseohjautuvasti ja vastuullisesti. Kotimiesten työpanos on siirtänyt monen dementoituneen joutumista enneaikaiseen laitoshoittoon. Yksinäisyys ja turvattomuus ovat monelle asiakkaalle tuttuja tuntemuksia, joihin kotimies on ajan kanssa pystynyt tuomaan helpotusta. Kainuun kunnissa on ennusteiden mukaan edessä pula osaavista hoitotyöntekijöistä. Julkisella rahoituksella koulutetut kotimiehet saavat myös lisävalmiuksia kouluttautua hoitotyöhön.

Vaikka vakiintunutta rahoitusta kotimiespalveluun ei ole, Kainuun Dementiayhdistys aikoo sitkeästi jatkaa onnistunutta kotimiestoimintaansa projektimuotoisena. Yhdistys käy parhaillaan neuvotteluja TE-keskuksen

Sairastuneiden ennen- aikaista sijoittamista laitoshoittoon on voitu estää

kanssa Kuntoaavustaja -projektin käynnistämiseksi. Lisäksi yhdistys on jättänyt avustushakemuksen Raha-automaattiyhdistyksen Kunnan Savotta -projektista, tavoitteena vaikuttaa kotimiestoiminnan rinnalla kainuulaisille muistihäiriöisille ja dementoituville suunnattujen palveluiden kehittämiseen.

*Merja Leskinen, kotimiesvastaava, Kainuun Dementiayhdistys ry, kainuun.dementiayhdistys@kajaani.net
Sari Tervonen, kehittämisspäälikkö, Alzheimer-keskusliitto ry sari.tervonen@alzheimer.fi*

Lapin sosiaaliturvan syyspäiviltä: VÄKIVANHENEE JA VÄHENEE, PALVELUTARPEET KASVAVAT

Miksi alueellisesti oikeudenmukainen kehitys ei onnistu Suomessa, kysyi Inarin kunnanvaltuuston puheenjohtaja **Teuvo Niemelä** avatessaan Lapin sosiaaliturvan syyspäivät Saariselällä. Keskeisiä kysymyksiä talouden kanssa kamppailevalle kunnalle on, pystytäänkö perustamaan uusia virkoja, joita esimerkiksi väestörakenteen muutoksen vuoksi tarvitaan, tai pystytäänkö investoimaan. Toisaalta

avoinna oleviin virkoihin ei saada väkeä: tällä hetkellä on kaksi lääkärintervikaa auki. Niemelä ennakoi, että monessa kunnassa joudutaan nostamaan äyriä.

Veroprosentissa tulee kipuraja vastaan, sanoi Rovaniemen kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsen **Rauno Toiviainen**. Peruspalvelumenoja ei voida lisätä, tosiasiaa niitä joudutaan vähentämään jotta saadaan kaupungin talous kuntoon.

Lapin sosiaaliturvan syyspäivät, jotka Lapin sosiaaliturvayhdistys järjesti Lapin lääninhallituksen, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton, Suomen Kuntaliiton ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa, keräsivät 18.-19.9. Saariselälle Inariin yli 200 alan työntekijää ja luottamushenkilöä. Päivien teemana oli Tulevaisuuden hyvinvointivalinnat.

Moni Lapin kunta on joutunut käymään viivytystaistelua, selviämään vuosi kerrallaan. Aina ei ole voinut ennustaa seuraavan vuoden tuloja ja menoja, joten pitkäjänteinen suunnittelu- ja kehittämistyö on ollut vaikeaa.

Kuntapäätäjänä Toiviainen känsi katseensa valtion puoleen. "Valtionosuusjärjestelmä on uusittava, verolennuksia ei saa tehdä kuntatalouden kustannuksella." Hän muistutti, että kunnan tulee itse ennakkoluulottomasti tarkastella omia palveluitaan ja niiden tuottamista. Mikään malli ei ole sovellettavissa kaikkiin kuntiin.

Inarin kunnan edustajat Teuvo Niemelä ja Sirpa Maukola-Juuso onnittelevat 50 vuotta täyttäneitä Lapin sosiaaliturvayhdistystä Inarin viirillä ja lastenkoti Riutulassa historiikkilla. Niemelä totesi Inarissa olevan erikoinen nimenantotapa: Vanhainkoti oli Toivonniemessä ja lapset Riutulassa. Vastaanottajina yhdistyksen puheenjohtaja Eine Heikkinen ja varapuheenjohtaja Auvo Kilpeläinen.

Yhteistyön esteeksi eivät saa nousta hallinnolliset kysymykset vaan lähtökohdiksi tulee ottaa väestön palvelutarpeet, sanoi johtava lääkäri Timo Peisa Ranualla. Kansallisen terveys Hankkeen aluetukihenkilö, terveyskeskuslääkäri Leena Varesmaa-Korhonen Inarista sanoi ajan näyttävän, saadaanko kansallisesta terveys Hankkeesta konkreettista helpotusta lappilaisen ihmisen lisääntyvien tarpeitten ja vähenevien resurssien välille vai vievätkö erilaiset hankkeet loputkin voimavarat kenttäväeltä.

lon ja sosiaalihuollon välistä yhteistyötä on syvennettävä, uuden teknologian mahdollisuudet ja seudulliset ratkaisut hyödynnettävä, eri työntekijäryhmien välinen työnjako uudistettava, työehtosopimuksia ja hankerahoitusta kehitettävä.

Seudullisen ratkaisujen hyödynnettävyydestä on Peisan mukaan erilaisia näkemyksiä. Pienissä terveyskeskuksissa halukkuus laajoihin hallinnollisiin yhdistymisiin on vähäistä, koska näiden koetaan vaarantavan riittävien lähipalveluitten tarjontaa sekä toimivaa yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa vanhuspalveluiden rakentamisessa.

Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueella kunnat ovat sitoutuneet PERES-hankkeeseen, jossa pyritään määrätietoiseen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon toiminnalliseen ja osin hallinnolliseen integraatioon. Peres-hanketta esitellyt sairaanhoitopiirin johtaja **Seppo Tuomola** totesi sairaanhoitopiiriin muodostettavan potilashoidon sujuvuuden ja saumattomuuden edistämiseksi palvelulinjat päivystyspalveluista, iäkkäiden ihmisten palveluista, diabeteshoidosta, hammashuollosta, äitiyshuollosta, kouluterveydenhuollosta ja työterveydenhuollosta. Tukipalvelulinjat muodostetaan tietohallinnosta ja hankintapalveluista. Laboratorio- ja kuvantamistoiminta, apuvälinehuolto ja lääkehuolto sekä potilasasiain toiminta keskitetään.

Uudistuksia hallinnollisin ratkaisuin

Sosiaali- ja terveydenhuollossa on tehty runsaasti erilaisia hallinnollisia ratkaisuja. Meneillään on muun muassa Kainuun hallintokokeilu, jossa kokeillaan aluehallintoa ja siten muun muassa peruspalvelujen rahoitusta maakuntahallinnon kautta. Kokeilua esitellyt Kajaanin perusturvajohtaja **Kalevi Yliniemi** näki etenkin sosiaalipuolella johtavien viranhaltijoiden osallistuneen innolla - kokeilussa nähdään etupäässä vain mah-

Kestääkö kuntatalous?

Jos terveydenhuollon kokonaismenojen bkt-osuus Suomessa on nyt samalla tasolla kuin 1980-luvulla, niin onko se hyvä vai huono merkki, kysyi vt. yksikön päällikkö **Rolf Eriksson** Suomen Kuntaliitosta. Hoidetaanko hyvin vai eikö panosteta riittävästi? Tämä trendi koskee kaikkia sosiaalimenoja. Kunnissa sosiaali- ja terveydenhuollon menot ovat kasvaneet, valtionosuudet vähentyneet ja kuntien oma osuus lisääntynyt.

Kuntien tulevaa toimintaympäristöä leimaavat edelleen kireä talous, kasvavat palvelutarpeet, kuntien saamat uudet tehtävät, priorisoimismahdollisuuksien väheneminen normien ja korvamerkityn rahoituksen myötä sekä uudet rakenteet. Uutena välineenä valtiontalouteen on tulossa vuosittain tehtävä peruspalvelubudjetti ja hallituskausittain tehtävä peruspalveluohjelma. Näiden avulla tarkastellaan kuntien tehtäviä ja rahoitusmahdollisuuksia kokonaisuutena. Tavoitteena on, että järjestelmä otetaan käyttöön ensi vuonna vuoden 2005 valtion budjetin laadinnassa.

Eriksson ennakoii, että palvelujen ostaminen ja tuottaminen eriytyvät. Potilasvirtojen ohjaus siirtyy maksajalle, ts. kunnalle, ja tuotanto ohjataan markkinasignaalien perusteella. Varsinainen oma tuotanto keskittyy ydinosaamisen ympärille. Avainsanoja ovat ulkoistaminen ja tuotteistaminen.

Kuntien mukaan eniten kehittämismahdollisuuksia on sosiaali- ja terveydenhuollossa. Mahdollisuuksina on

mainittu yksityisten palveluiden lisääntyvä käyttö, seudullistuminen, kuntayhteistyö, kolmannen sektorin osuuden kasvu, palvelusetelin yleistuminen ja kuntaliitokset - viime mainitut tosin vähäisempinä.

Perusterveydenhuolto vahva kivijalka

Ranuan johtava lääkäri **Timo Peisa** toteaa, että Lapin terveydenhuollossa on leimallista jatkuva säästäminen. Säästöinto on kohdistunut perusterveydenhuoltoon, jolloin Peisan mukaan on säästetty taloudellisinta, tehokkainta terveydenhuollon osuutta.

Syrjäseutujen terveyspalveluitten haasteet ovat voimakas ikääntyvän väestön kasvu, aktiiviväestön kato, sairastavuuden ja huono-osaisuuden kasaantuminen, alueitten vetovoimaisuuden katoaminen, palvelujärjestelmän mukauttaminen nopeasti muuttuvaan palvelukysyntään ja erityispalveluitten järjestäminen. Väestön ikärakenteen muutos ja muuttotappio aiheuttavat nopean muutostarpeen palvelujärjestelmille. Melkoinen yhtälö on Peisan mukaan tulossa, kun samanaikaisesti väestön ikääntymisen myötä hoivan tarve kasvaa ja hoitohenkilöstö jää eläkkeelle.

Peisa toteaa keskeisintä alueellisen tase-arvon turvaamisessa olevan julkisten terveyspalveluitten voimavarojen lisääminen ja riittävän työvoiman turvaaminen. Lisärahoitus tulee kohdentaa sosiaali- ja terveyspalveluihin, perusterveydenhuolto-

dollisuuksia. Esitettyyn kysymykseen mahdollisesta Suur-Kajaanin kunnasta Yliniemi totesi sosiaali- ja terveyshuollon osalta toteutuvan Suur-Kainuun, mutta muuten kuntarajat on herkkä kysymys. Esillä on ollut Hyrynsalmen liittyminen Suomussalmeen.

Hallinnollisia ratkaisuja kahden valtion välillä on päässyt vertaamaan lääkäri **Aino Snellman**, joka työskenneltyään perusterveydenhuollossa liki parikymmentä vuotta Utsjoen kunnassa on nyt ollut viisi vuotta naapurimaassa Norjassa Tanan kunnassa. Samat sosiaali- ja terveyspalvelujen tehtävät hoidetaan rajan eri puolilla täysin erilaisin hallinnollisin ratkaisuin.

Norjassa on tehty kaksi suurta muutosta terveydenhuollossa: yleislääkäripalvelut yksityistettiin siirtymällä omalääkärijärjestelmään koko maassa ja erikoissairaanhoidon siirrettiin valtiolisille sairaanhoitoyrityksille. Kuntien vastuu terveydenhuollosta on Norjassa huomattavasti pienempi kuin Suomessa. Snellman käytti termiä vastuun pulverisoitumisesta, jolloin kokonaisvastuuta ei ole millään taholla, vaan asioita pomotellaan. Norjalainen lääkäri ei ole tietoinen aiheuttamistaan kustannuksista ja terveydenhuollon rahavirroista.

Suomalaisen terveydenhuollon työvoiman siirtyminen Norjaan on Snellmanin

mielestä katkera aivovuoto vähemmän resursoidusta maasta toiseen. ”Köyhempi Suomi kouluttaa työntekijöitä rikkaalle Norjalle päätyäkseen ehkä piankin työvoimapulaan.” Inhimillisempi työtahti ja työpaikkojen työntekijämyönteinen kulttuuri Norjassa eivät ole vain myytti. Äärimmillen viety tehokkuusajattelu Suomessa kuluttaa työvoiman loppuun ja ajaa työntekijöitä eläkehakuisiksi ennen aikojaan, kun Norjan sallivampi järjestelmä sietää eri tahtiin töitä tekeviä eläkeikään (67 vuotta) saakka Snellmanin ihannemallissa Suomesta on väestövastuu, erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon yhteistyö sekä sopiva annos tehokkuutta. Norjasta inhimillinen työtahti, täydennyskoulutusmallit ja resurssit psykiatrisiin ja vanhustenhuoltoon.

Kehitysoptimismia

Apulaisosastopäällikkö **Reijo Väärälä** sosiaali- ja terveysministeriöstä varoitti kyynisestä kehittämisperspektiivistä. Hän sanoi edustavansa kehitysoptimismia ja kieltäytyvänsä keskustelemasta kyynisesti kansallisesta sosiaalialan ohjelmasta. ”Jos halutaan kunnollinen vanhustenhuolto, se vaatii myös uskoa siihen, että se kyetään luomaan.” Rahoituksesta on keskusteltava reaalisesti,

"Samat sosiaali- ja terveyspalvelujen tehtävät hoidetaan rajan eri puolilla täysin erilaisin hallinnollisin ratkaisuin"

mutta siihen loukkuun ei saa jäädä. Ammatillisuuden tulee näkyä myös julkisessa keskustelussa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on ehdottanut Sosiaalihuollon periaatekomitean tapaista komiteaa, mutta ehdotus ei ole saanut poliittista myötätuulta. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä sosiaalialan tulevaisuuden turvaamiseksi esitetään Hyvinvointi 2015-ohjelman laatimista. Väärälä totesi, että sosiaalialan suunnasta on käytävä perusteellinen keskustelu. Mitä tarkoittavat yhteisövastuu ja omavastuu, miten turvataan palvelurakenne? Hankkeen perusidea on kirkastettava. Vastauksia odottavat myös kysymykset, mitä tarkoittaa palvelujen modernisointi, miten saadaan aikaan muutoksia kaikilla tasoilla, miten varmistetaan pitkän tähtäyksen kehittäminen ja mitä tehdään kriisiytyneille asioille kuten sosiaalityölle.

Pirjo Tiippana

Taimi Tolvanen Lapin kellokas

Lapin kellokaaksi on tänä Euroopan Vammaisten vuonna valittu sosiaalialan lehtori *Taimi Tolvanen*.

Kellokkaan nimeävä Lapin sosiaaliturvayhdistys toteaa perusteluissaan, että Taimi Tolvanen on monipuolisella elämänurallaan vaikuttanut sekä valtakunnallisesti että Lapin alueella sosiaalialan kehittämiseen. Erityisesti vammaisten ihmisten sosiaalisen identiteetin, subjektina toimimisen ja yhteiskuntaan osallistumisen kysymykset ovat hänelle tärkeitä. Hänellä on ollut selvä visio: yhteiskunta kuuluu kaikille. Ensimmäisten joukossa Suomessa hän on ollut pohtimassa, onko vammaisen ihmisen aidosti päähenkilö sosiaaliryhmän asiakkaana, mikä on kehitysvammaisen ihmisen paikka suhteessa toisiin ihmisiin ja miten sosiaalinen todellisuus rakentuu vuorovaikutuksessa?

Yhdistys toteaa Taimi Tolvasen ihailtavalla tavalla käyttäneen yhteiskunnan eri tasoja ja vaikutuskanavia hyväkseen tärkeiden kysymysten edistämiseksi. Opetus ja tutkimus, järjestökenttä, politiikka, kansainväliset projektit ja lehtikirjoitukset ovat hänelle luontevia vaikuttamisen välineitä.

Lapin sosiaaliturvayhdistys valitsee vuosittain lappilaista asiaa ja asiasta ääntä pitäneen kellokkaan. ”Kellokkaan tehtävänä on johdattaa tokka päämäärätietoisesti hyvälle laiturille.” Valinta julkistettiin Lapin Sosiaaliturvan syyspäivillä Saariselällä syyskuussa.

P.T.

Yhdistelmätuki osoitti ETAPPI-projektissa vaikuttavuutensa TYÖLLISTÄMISEN TUKENA

Yhdistelmätuen tukipalveluja kehittänyt ETAPPI-projekti päättyi Oulussa. Sen seuraajana on aloittanut SILTA-työllisyysshanke.

Kolmivuotisen ETAPPI-projektin tärkein työkalu työttömän palkkauksen apuna oli yhdistelmätuki. Kohderyhmänä olivat tähän tukimuotoon oikeutetut työnhakijat ja työnantajat. ETAPPI-projekti suuntasi toimintansa pääosin kolmannen sektorin ja kotitalouksien työllistäjiin. SILTA-työllisyysshanke jatkaa hyväksi havaituilla eväillä, mutta keskittyy enemmän yrityksiin työllistäjinä.

Yhdistelmätuki ja Etappi-projektin tarjoamat palvelut koettiin kohderyhmissä lähes poikkeuksetta myönteisinä. Vuonna 2003 Oulun seudun työvoimatoimiston alueella teki yhdistelmätuella töitä huomattavasti suurempi määrä työntekijöitä kuin vuonna 2000. Kiitoksen tästä omalta osaltaan ansaitsevat aktiivisesti työllistäneet oululainen kolmas sektori sekä Oulun seudun työvoimatoimisto, Oulun kaupungin työllistämiskeskus sekä työllistämishankkeet, jotka yhteistyöllään auttoivat yhdistelmätukityöpaikkojen syntymisessä.

Etappi-projektin tavoitteena oli lisätä työnhakijoiden tietoutta yhdistelmätuesta ja heidän mahdollisuuksistaan työllistyä järjestöihin ja yhdistyksiin. Sekä yhdistelmätuen mahdollisuudet että sen rajoitukset ovat työnantajalle ja -hakijalle oleellista tietoa. Tavoitteena oli myös työllistymistä tukemalla ehkäistä syrjäytymistä. Lisäksi tahdottiin tukea järjestöjen ja yhdistysten työllistämistoimintaa sekä uudenlaista työllisyydenhoidon yhteisvastuukulttuuria. Pitkäjänteisen työllistämisajattelun kehittymiselle kolmannella sektorilla haluttiin tarjota tu-

Työnhakijoita rohkaistiin hakemaan ennakkoluulottomasti avoimia yhdistelmätukipaikkoja sekä markkinoimaan omaa osaamistaan myös yrityksiin.

kea, samoin madaltaa pienten järjestöjen sekä yhdistysten työllistämiskynnystä. Välineinä olivat mm neuvonta ja konkreettiset palvelut työnantajavelvoitteiden hoitamisessa. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen hyväksymän tavoitteen mukaisesti projektin tuli auttaa työllistymään vähintään 60 yhdistelmätukeen oikeutettua työnhakijaa.

Nelinkertainen määrä työllistettyjä

Projekti auttoi työllistymään yhteensä 278 yhdistelmätukeen oikeutettua työnhakijaa. Toiminnan aikana haasteltiin yhteensä 391 työnhakijaa, jotka jättivät yhteys- ja työtietonsa projektin käyttöön. Tietoja käytettiin, työnhakijan suostumuksella, avoimien yhdistelmätukityöpaikkatietojen postitukseen suoraan työnhakijan kotiosoitteeseen. Tämä palvelu sai myönteistä palautetta työnhakijoilta ja se on osoittautunut toimivaksi tavaksi tiedottaa avoimista yhdistelmätukityöpaikoista. Tietonsa jättäneistä työllistyi noin 20 prosenttia.

Työnhakijoita rohkaistiin hakemaan ennakkoluulottomasti avoimia yhdistelmätukipaikkoja sekä markkinoimaan omaa osaamistaan myös yrityksiin. Yhdistelmätuki ei projektin näkökulmasta ollut vain keino päästä töihin vuodeksi ja sen jälkeen palata työttömäksi. Tuen korostettiin olevan parhaassa tapauksessa silta vapaille työmarkkinoille kokoaika-työhön palaamiseksi.

Laajasti yhteistyötä

Projektin yhteistyöverkosto oli kattava ja aktiivinen. Yhdistelmätukeen liittyviä erityiskysymyksiä pohdittiin yhdessä Oulun työvoimatoimiston, Oulun työsuojelupiirin, Oulun kaupungin työllistämiskeskuksen ja Kansaneläkelaitoksen kanssa. Myös yhdistelmätukea hyödyntävät kotitaloudet, järjestöt ja säätiöt esittivät aktiivisesti parannusehdotuksia yhdistelmätukeen ja sen käytäntöihin.

Työllistävälle järjestöille tarjottiin mahdollisuus kehittämis- ja keskustelutapahtumissa esitellä toimintaansa myös muille sosiaali- ja terveyssektorin toimi-

joille. Kolmeen ”Onnenpäivä” -tapahtumaan osallistui yhteensä lähes tuhat työnhakijaa sekä järjestöjen, yhdistysten ja muiden yhteistyökumppanien edustajaa. Myös avoimien ovien tilaisuudet ja infotapahtumat olivat suosittuja.

Projekti järjesti koulutusta, jossa painotettiin mm käytännön arkityössä esiin nousseita asioita. Koulutustilaisuuksissa saatiin usein myös palautetta uusista koulutustarpeista. Myös yhteistyöjärjestöt, joiden kanssa kokoonnuttiin säännöllisesti keskustelemaan ajankohtaisista työllistämiseen ja järjestötoimintaan liittyvistä asioista, olivat aktiivisia koulutusvihjeiden antajia.

Työnantajakoulutuksiin osallistui yhteensä 197 henkilöä yli 60:stä eri yhdistyksestä. Työntekijöiden koulutuspäiville on vuosina 2001 - 2003 osallistunut yhteensä 236 yhdistelmätuella palkattua työntekijää 50:stä eri yhdistyksestä, säätiöstä ja kotitalousringistä.

Projektin tarjoamien palkkahallintopalvelujen määrä kasvoi koko toiminnan ajan. Heinäkuun 2003 loppuun mennessä projektissa oli huolehdittu 152 työntekijän, 34 yhdistyksen ja 50 kotitalousringin valtuuttamana palkkahallintopalveluista.

SILTA jatkaa työllistämistyössä

ETAPPI-projektissa havaittu haaste oli miten saataisiin enemmän pysyviä työpaikkoja. SILTA-hanke keskittyikin vahvemmin yrityksiin, joista pysyvämpiä työpaikkoja voi olettaa löytyvän.

Yhdistelmätuella voidaan sinällään kuitenkin tarjota vain tilapäinen työsuhte ja se on ennen kaikkea apuväline paluussa työelämään. Se, kuinka hyvä keino yhdistelmätuki lopulta on, riippuu myös siitä, kuinka hyvin osapuolet mieltävät millaiset ovat yhdistelmätuen ominaisuudet ja miten sitä voidaan toiminnassa parhaiten hyödyntää.

Yhdistelmätukityöjakson jälkeinen työttömyysjakso on kokemusten mukaan jäänyt kuitenkin suhteellisen lyhyeksi, keskimäärin kolmeksi kuukaudeksi. Tämä kertoo yhdistelmätuen välillisen vaikutuksen olevan hyvä niin työnhakijan motivaatioon hakea töitä avoimilta

työmarkkinoilta kuin itse työllistymiseenkin.

Sekä yhdistelmätuella työllistyvä että työllistävä ovat usein uuden tilanteen edessä. Yhdistelmätukeen oikeutettu on pitkäaikaistyötön, jonka työelämässä tarvittavat taidot ja rutinit ovat usein olleet pitkään käyttämättöminä. Työnantajalta olisi löydettävä halua aidosti ymmärtää pitkähkön työttömyyden mahdollisesti aiheuttamia ongelmia, vaikka esimerkiksi velvollisuuksien laiminlyöntiä työtehtävissä ei silti voi eikä pidäkään hyväksyä.

Yhdistelmätukityöjakson jälkeinen työttömyysjakso on keskimäärin kestänyt kolme kuukautta.

Erityisesti yhdistystyönantajilla on monesti mahdollisuus räätälöidä työpaiikat työllistyvän vahvuuksien mukaan, toisin sanoen heillä on usein avoimia työmarkkinoita parempi joustavuus esimerkiksi työnkuvan, työtehtävien ja työssä tarvittavan vaatimustason määrittelyssä.

Huomattava apu yhdistelmätuen käyttämisessä on ollut myös Oulun kaupungin avustus yhdistelmätuella työllistävillä järjestöille. Kaupungin avustus antaa mahdollisuuden paremman palkan maksamiseen työntekijälle ja sitä myötä myös pidempään päivittäiseen työaikaan.

Myös Oulunsalon ja Kempeleen kunnat avustavat yhdistelmätuella työllistäviä yhdistyksiä.

*Projektityöntekijät Aslak Rantakokko, puh. (08) 333 213, 050 525 3724
aslak.rantakokko@silta.suomi.net*

*Raija Meriläinen, puh. (08) 333 605
raija.merilainen@silta.suomi.net*

Sekä ETAPPI-projektin että SILTA-työllistämishankkeen taustavoimia ovat Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen Työvoimaosasto, Oulun kaupunki ja Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Tavoitteellinen vertaisryhmätoiminta TUKEE TYÖLLISTYMISTÄ

Ohjattu vertaisryhmätoiminta on oiva keino vaikeassa työmarkkina-asetmassa olevien apuna suunnitelmien selkiyttämisessä ja työllistymisen tukemisessa, selviää Kolmas Linkki -projektin kokemuksista.

Projektista saaduista kokemuksista on julkaistu käsikirja, jossa käydään läpi vertaisryhmätoimintaan liittyviä hyviä käytäntöjä ja toimintatapoja.

Pitkittyneeseen työttömyyteen liittyy ja se myös tuottaa psykososiaalisia esteitä, jotka hankaloittavat oman elämän suunnittelua ja työhön paluuta: epäonistumisen kokemukset luovat epäilyä omasta pärjäämisestä, itseluottamus alenee, samoin mieliala, turhautuneisuus ja jännittäminen lisääntyvät. Päivärytmi saattaa rapautua ja päihteiden käyttö lisääntyä. Ajan myötä työnhaun yrittäminen ja tiedonhaku vähenevät, mikä omalta osaltaan entisestään heikentää työmarkkinavalmiuksia.

Ohjattuun, tavoitteelliseen vertaisryhmätoimintaan perustuvalla Linkki-jaksolla voidaan toisaalta vaikuttaa psykososiaaliin työllistymisen esteisiin ja toisaalta tukea ja vahvistaa osallistujien työmarkkinavalmiuksia. Esimerkiksi velkaongelma tai päivärytmi pitää saada järjestykseen ennen kuin jaksaa kunnolla paneutua vaikkapa atk-taitojen tai tiedonhaun opetteluun, tulevaisuuden suunnittelusta puhumattakaan. Linkki-jaksolla tuetaan ihmisten liikkeelle lähtöä, arjen rytmittämistä ja sosiaalisten tilanteiden hallintaa.

Suunnitelmat selkeytyvät vertaistuen avulla

Yksin jääminen ja yksin pohtiminen johtavat usein asioiden mutkistumiseen. Vastaavasti kokemusten jakaminen samanhenkisessä joukossa purkaa usein solmukohtia ja avaa uusia näkökulmia. Linkki-jaksolla osallistujat työstävä tavoitteitaan ja jatkosuunnitelmiaan vertaisten ja ohjaajan tuella. Tärkein elementti on vertaistuki. Ohjaajan tulee luottaa siihen, että osallistujat pystyvät osin yhteisen elämäkokemuksensa kautta sekä antamaan että vastaanot-

tamaan toisiltaan. Yhteiset pohdinnat ja tavoitteellinen toiminta vertaisten kanssa tukevat osallistujien omaehtoista selviytymistä ja itsenäisiä elämänvalintoja. Ohjaajan tehtävänä on auttaa ryhmää työskentelemään tavoitteiden suuntaisesti sekä antaa oma osaamisensa osallistujien käyttöön asioita käsiteltäessä ja jatkopolkuja suunniteltaessa.

Ohjattuun vertaisryhmään voi kuulua hyvinkin erilaisen taustan ja historian omaavia ihmisiä. Vaikka samanlaisista lähtökohdista olevat ihmiset pystyvät ehkä paremmin samaistumaan toistensa tilanteisiin, pystyvät erilaisia taitoja ja kokemusta omaavat ihmiset puolestaan tuomaan tuoretta näkökulmaa asioiden käsittelyyn ja siten tukemaan tovereitaan. Linkki-ryhmää ei kuitenkaan kannata koota keskenään kovin eri-ikäisistä osallistujista, koska heidän tavoitteensa, kiinnostuksen kohteensa ja tulevaisuuden näkymänsä saattavat olla liian erilaisia.

Linkki-jakso on osallistujan valinta

Osallistuja tekee päätöksen linkkijakson aloittamisesta, kun on ensin keskustellut ohjaajan kanssa muun muassa jakson kestosta ja tavoitteellisuudesta sekä siitä, tukisiko ohjattu vertaisryhmätoiminta osallistujaa tavoitteissaan. Vapaaehtoisuus motivoi ja siksi on erittäin tärkeää, että aloittamattakin saa jättää. Yhtä tärkeää on, että jokainen aloituspäätöksen tehnyt osallistuja nimeää jaksolle omat tavoitteensa, joiden toteutumista hän arvioi jakson aikana ja sen päätyttyä.

Mallissa ryhmä laatii omat sääntönsä ja suunnittelee oman ohjelmansa. Suunnittelun raameina ovat osallistujien jaksolle asettamat tavoitteet sekä käytettävissä oleva aika ja muut resurssit. Oleellista on, että ohjelma on aina ryhmän yhdessä laatima tuotos. Tavoitteisiin voidaan päästä hyvin monenlaisella toiminnalla. Ohjelmaan valituilla toimintamuodoilla voidaan tukea joko ryhmäytymistä, valmiuksien kohenemistä, jatkopolkujen suunnittelua tai useampaa edellä mainituista.

Ryhmän itseohjautuvuus, toiminnan sujuva suunnittelu ja kokemusten jaka-

minen eivät ole itsestäänselvyksiä. Ryhmän ja ohjaajan haasteena on saavuttaa kaikkia tyydyttävä tasapaino. Ohjaajalla olisi hyvä olla kokemusta ryhmien ohjaamisesta. Hänen tehtävänä on huolehtia siitä, että kaikki tulevat tasapuolisesti huomioiduiksi ja että ryhmässä voi pohtia elämäänsä tarvitsematta pelätä tulevana loukatuksi. Ohjaajan rooli korostuu ryhmän käynnistysvaiheessa ja muutostilanteissa.

Ensimmäinen askel

Linkki-jakson aikana osallistujan suunnitelmat ja tavoitteet selkeytyvät ja positiivinen prosessi saadaan hyvään alkuun. Usein toteuttamiskelpoinen suunnitelma edellyttää sitä, että osallistujalle laaditaan yhdessä sosiaalityöntekijän ja työvoimaneuvojan kanssa pitkäkestoinen, portaittainen jatkopolku, jonka etenemisestä myös sovitaan selkeästi. Jotta ihminen voi osallistua itseään koskevien suunnitelmien tekemiseen, tulee hänellä olla realistinen käsitys omista valmiuksistaan, kattavasti tietoa erilaisista vaihtoehdoista sekä riittävästi aikaa pohtia niitä suhteessa omaan elämänsuunnitelmaansa.

Jaana Forsman ja Jari Hartikainen, projektityöntekijät
Sari Nyholm, projektijohtaja, Jouni Saarelainen, projektiassistentti

Sovellettavissa laajasti vertaisryhmätoimintaan

Suomen Mielenterveysseuran elokuussa julkaisema "Linkki-jakson ohjaajan käsikirja" perustuu valtakunnallisen Kolmas Linkki -projektin (2001-2003) kokemuksiin. Projektia ovat rahoittaneet Euroopan Sosiaalirahasto, Uudenmaan TE-keskus, Helsingin Kaakkoinen sosiaalikeskus, Hämeenlinnan perusturva ja Lappeenrannan kaupunki.

Kokemusta kertyi yhteensä 19 pienryhmästä, joissa oli mukana 100 pidempään tai toistuvasti työttömänä ollutta osallistujaa. Projektin osallistajat olivat pääsääntöisesti yli 45-vuotiaita työttömiä, mutta Linkki-jaksoa voidaan soveltaa myös muussa ohjatussa vertaisryhmätoiminnassa.

Linkki-ryhmä kokoontuu kolme kertaa viikossa 12 viikon ajan. Kokoontumisten kesto oli noin kolme tuntia ja pääpaino ryhmän yhteisessä toiminnassa. Lisäksi jaksoon sisältyy yksilöohjausta.

Kokemus osoitti, että kuusi osallistujaa on ihanteellinen ryhmäkoko sekä osallistujien että toiminnan kannalta. Tällöin luottamus syntyy helpommin ja myös vaikeiden asioiden ja kokemusten jakaminen ryhmässä tulee mahdolliseksi. Ryhmän jäsenten on hyvä olla suurin piirtein samanikäisiä.

Toimintamallin, tulosten, osallistujien ja heidän antamansa palautteen lisäksi käsikirjassa esitellään konkreettisia työvälineitä, joita voidaan soveltaa myös muussa ohjatussa vertaisryhmätoiminnassa. Käsikirjassa kuvataan miten esimerkiksi ohjelman suunnittelu, sääntöjen laatiminen tai yksittäinen toimintamuoto kannattaa toteuttaa, millaisia valmisteluja ja työvälineitä se ohjaajalta edellyttää, mitä se maksaa ja mitä toteutuksessa tulisi erityisesti huomioida.

Alkuhaastattelu- ja arviointilomakkeet ovat nähtävissä ja vapaasti hyödynnettävissä Linkki-jakson ohjaajan käsikirjassa ja myöhemmin syksyllä internetissä julkaistavassa versiossa.

Linkki-jakson ohjaajan käsikirjaa voi tilata korvauksetta Suomen Mielenterveysseurasta.

Lisätietoja: www.mielenterveysseura.fi

Vammaisten vuoden bussi KIERTÄÄ EUROOPPAA

Euroopan unionin Vammaisten vuoden bussi kiertää eri maissa jakamassa tietoa vammaisuudesta, erilaisista vammaisryhmistä sekä näiden tarpeista ja toiveista. Bussi käy vuoden aikana jokaisessa EU-maassa. Suomessa se vieraili elokuussa ja kävi mm Valtakunnallisilla vammaisneuvostopäivillä Helsingissä.

Vammaisten vuoden teemana on syrjimättömyys, mihin liittyy myös liikkumisen mahdollisuus. Suomessa liikenne- ja viestintäministeriö on julkaissut esteettömyysstrategian "Kohti esteetöntä liikumista", jossa linjataan mm esteettömän ja turvallisen liikkumisympäristön ja matkustamahdollisuuksien saavuttamisen suuntaviivoja. Strategiasa esitetään arvio, että esteetön liikkumisympäristö palvelee suoraan jopa 40 prosenttia väestöstä.

Lue esteettömyysstrategia osoitteesta: www.mintc.fi - julkaisut ja tutkimukset - ohjelmat ja strategiat 2003

Vähemmän rappusia, enemmän luiskoja. Vammaisten vuoden bussi osoittaa osaltaan miten tärkeää on esteettömyys joukkoliikenteessä.

Kuva: Riitta Ikonen

Alkoholinkulutuksen kasvu saatava laskuun

TERVEYDELLISET JA SOSIAALISET HAITAT TALOUSINTRESSIEN RINNALLE

Päihdepalveluista käytännössä vastaaville ei ole samantekevää minkälaista alkoholipolitiikkaa valtiolta toteuttaa. Tulossa olevat alkoholiveron ja hinnaalennukset ovat päihdehuollon näkökulmasta merkittäviä alkoholipoliittisia ratkaisuja.

Päihdehuollon ammattilaiset uskovat edelleen siihen, että alkoholin kokonaiskulutuksen ja haittojen välillä on selkeä yhteys ja se on oleellinen tieto päihdehuollon resurssien mitoittamisen kannalta. Kokemuksesta tiedetään, ettei edes nykyisen juomatason haitoista selvitä tämänhetkisin resursseilla ja kuntien maksuvalmiuksilla.

Päihdehuollossa kohdataan vuositasolla noin 70 000 - 80 000 päihdeongelmaista ja heidän läheistään. Nykyisen kulutustasomme - 9.3 absoluuttialkoholilitraa per asukas - aiheuttamat haitat ovat sillä tasolla, että taloudellisissa ongelmissa kamppailevilla kunnilla on suuria vaikeuksia rahoittaa kulutuksesta syntyviä haittoja ja niiden käsittelyyn liittyviä, kansalaisten perusoikeuksiin kuuluvia palveluita. Samaan aikaan kuntien vastuulla ovat erityisesti kovien huumausaineiden käytön lisääntyvät haittakulut.

Valtaosa päihdehuollon palveluiden käyttäjistä on alkoholin suurkuluttajia, joita arvioidaan Suomessa olevan noin 300 000. Suurkuluttajan määritelmän pohjana ovat mieshenkilöiden kohdalla 24 juoma-annosta viikossa ja naisten kohdalla 16. Erityisesti naisten juominen on viime vuosina huomattavasti kasvanut.

3000 ennenaikaista kuolemaa

Vielä 1960-luvulla Suomessa kulutettiin absoluuttista alkoholia 2-3 litraa henkeä kohden. Sen jälkeen alkoholin saatavuutta on voimakkaasti lisätty ja alkoholin reaalihintataso on laskenut. Nyt kulutuksemme on kaikkien aikojen ennätystasolla. Ja kehitys näkyy haittatalastoissa.

Alkoholi aiheuttaa vuosittain 3000 ennenaikaista kuolemaa; alkoholimyrkytyksiin ja maksasairauksiin kuolleiden

Jo pelkästään kansanterveydellisistä ja sosiaalisista syistä on tehtävä kaikki voitava alkoholin kulutuksen kasvun pysäyttämiseksi, sanoo Lasse Murto, A-klinikkasäätiön toimitusjohtaja.

määrä on lähes kuusinkertaistunut 1970-luvun alun vuosista. Pahoinpitelyiden, joihin alkoholilla on osuutta, määrä on samana aikana lähes nelinkertaistunut. Alkoholi aiheuttaa lisäksi vaikeasti mitattavia työn tuottavuuden menetyksiä ja kärsimyksiä perheille sekä vajaan miljardin euron verran suoranaisia yhteiskunnan maksettavaksi tulevia kustannuksia.

Naisten juomisen kasvu näkyy mm. siinä, että noin 6 prosentilla odottavista äideistä on arvioitu olevan päihderiippuvuus. Suomessa syntyy joka vuosi noin 650 alkoholin eriasteisesti vaurioittamaa lasta. Alkoholihaitat näkyvät myös asunnottomuustilastoissa. Vaikka asunnottomuuden kuva on monipuolistunut, niin valtaosalla noin 10 000 asunnottoman joukosta, on arvioitu olevan vakavia päihdeongelmia. Asunnottomien ryhmän sisälle on muodostunut noin 200 asunnottomia perhettä. Taustalta löytyy sopivien asuntojen puutteen lisäksi päihde- ja mielenterveysongelmia.

Keski-ikäiset ja vanhemmat yksinäiset miehet ovat perinteisesti olleet päihdepalveluiden suurimpia käyttäjiä. Nyt palveluiden käyttäjät ovat nuorentuneet ja naisistuneet. Esimerkiksi noin kolmannes A-klinikkapalveluiden käyttäjistä on nykyisin naisia. Naisten ongelma-juomisen ennakoidaan lisääntyvän vielä entisestään.

Vaikealla lamavuosikymmenellä leikattiin päihdehuollon, erityisesti kaikkein huono-osaisimpien palveluita dramaattisesti. Säästöbudjetoinnista on sittemmin tullut kunnissa jo omaksuttu tapa. Kuntien ratkaisut ovat näyttäneet olevan enemmän säästö- kuin hoito- ja palvelutarpeista määrittyviä. Jo pelkästään kansanterveydellisistä ja sosiaalisista syistä on yritettävä tehdä kaikki voitava alkoholin kulutuksen kasvun pysäyttä-

miseksi.

Päihdehuollon näkökulmasta olisi tärkeää saada alkoholin kokonaiskulutuksen kasvu pysähtymään, mieluummin laskemaan. Oleellista olisi myös ehkäistävien suurkuluttajien kehittyminen. Monipuolisen ehkäisevän päihdetyön merkitys korostuu. Entistä tärkeämmäksi tulee myöskin elämäntapoja koskevien selkeiden moraalkoodien tarjoaminen kansalaisille, pelkän tiedon lisäksi. Vaikuttavinta ehkäisyä kuitenkin on ihmiskeskeinen sosiaalipolitiikka, jonka tavoitteita ja periaatteita myös vastuullisen alkoholipolitiikan on tuettava.

Hinta edelleen tehokkain keino

Alkoholipolitiikan tavoitteena on minimoida alkoholihaittoja. Tutkijoiden mukaan alkoholin hinta on edelleen tehokkain keino vaikuttaa kulutukseen ja haittoihin. Tästä seuraa loogisesti se, että alkoholin verotuksen ja hinnan tulisi siis olla sellaisia, etteivät ne kasvata kokonaiskulutusta ja että ne hillitsevät suurkulutusta. Päihdehuoltoväki ymmärtää taloudelliset realiteetit, mutta haluaa tuoda niiden rinnalle intressivertailuun myös sosiaaliset ja kansanterveydelliset realiteetit.

Minkälaisen alkoholin kokonaiskulutuksen tason haittoineen päättäjät ovat valmiita kestämään? Onko tavoitteena lisätä kulutusta, pysäyttää kasvu vai kääntää se laskuun? Hallituksen esitykset tuskin johtavat tuon tavoitteen toteutumiseen. Vaikka Viron EU-jäsenyyden seurauksena uhkaava alkoholin matkustajatuonti lisää ilmeisesti alkoholin kokonaiskulutusta, kaavailut veronalennukset voivat lisätä sitä vielä enemmän. Samoin, vaikka valtiolle tärkeät alkoholiverotulot uhkaavat tuonnin seurauksena vähentyä, veroja alentamalla ne saattavat vähentyä vieläkin enemmän.

Kun ulkomailta tulevaan alkoholitarjontaan vastataan lisäämällä kotimaista tarjontaa, toimitaan vastoin alkoholipolitiikan tavoitteita. Ehkä ratkaisuja ei ole yritettykään perustella alkoholipoliittisilla argumenteilla. Mutta jossakin on

käytävä myös tämä keskustelu varsinkin kun on käytettävissä valistuneita tutkijaennusteita siitä, että suunnitellut, erityisesti väkevien alkoholijuomien hinnanalennukset, tulevat lisäämään suurkuluttajien määrää rajuimpien ennusteiden mukaan jopa puolella nykyisestä. Suurkuluttajat lisäävät kulutustaan ja uusia suurkuluttajia rekrytoituu syrjäytymisvaarassa olevista ryhmistä, myös nuorista, joille alkoholin hinta on keskimääräistä merkityksellisempi tekijä.

Eduskunta on alkoholihintakeskustelussa tilanteessa, jossa

ilmeisesti on valittavana vain huonoja vaihtoehtoja. Lienee oikeus toivoa, että asiassa jossa tiedolliset argumentit eivät välttämättä anna riittävää pohjaa päätöksenteolle, valittaisiin vaihtoehtoista eettisesti kestävin. Päihdehuollon näkökulmasta sosiaalisilla ja kansanterveydellisillä tekijöillä on eettisessä punninnassa suuri paino.

*Lasse Murto, toimitusjohtaja,
A-klinikkasäätiö*

ASUNNOTTOMUUS ON ONGELMIEN SUMMA

Suomessa on noin kymmenen tuhatta asunnotonta, joista yli puolet pääkaupunkiseudulla. Pääosa asunnottomista hakee asuntoa yksin, mutta etenkin Helsingissä perheellisten asunnottomien määrä on huomattava. Näistä perheistä kaksi kolmasosaa on maahanmuuttajaperheitä.

Kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja ei etenkään pääkaupunkiseudulla ole riittävästi. Pulaa on myös asumisen tukitoimista. Monelle asunnottomalle on osoittautunut mahdottomaksi hankkia tai pystyä pitämään asuntoa. Monen kohdalla asunnottomuus lopulta saa aikaan päihde- tai mielenterveysongelmia, jo olemassa olevia ongelmia se pahentaa.

Tilanne pahin Helsingissä

Tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona majoilevia asunnotomia on yhteensä vajaat 5000 ja heistä pääkaupunkiseudun kunnissa yli 3000. Helsingissä arvioidaan elävän alle 20 henkilöä täysin vailla suojaa; metsissä, puistoissa tai kaduilla. Jotkin arviot ovat vielä huomattavasti tätä suurempia. Pääosin ulkona tai ensisuojoissa elää noin 100 ihmistä ja asuntoloissa hieman yli 1000 henkilöä.

Taru Neiman Helsingin kaupungin erityissosiaalitoimistosta arvioi, että suurimmat asunnottomuudesta kärsivät ryhmät Helsingissä ovat päihde- ja mielenterveysongelmaiset, jotka ovat esimerkiksi saaneet hädän asunnostaan. Eräs iso ryhmä

on vankilasta vapautuvat; noin 400 ihmistä vuodessa heistä jää asunnottomaksi.

- Osa asunnottomuudesta liittyy ilmiöön, jota voisi kuvailla ”kyyttömyydeksi asua”. Myös ns. suunnittelemattomasti Helsinkiin muualta maasta siirtyvät tai ulkomailta paluumuuttavat joutuvat monesti asunnottomiksi, Neiman kertoi.

Muita asunnottomuutta aiheuttavia tai sitä pahentavia tekijöitä ovat mm avioero, jolloin toinen puolisoista jää usein ainakin vähäksi aikaa asunnottomaksi sekä työsuhteasunnosta pois joutuminen, kun työsuhte päättyy.

Valtaosa asunnottomista on miehiä, mutta Neimanin mukaan asunnottomien naisten osuus erityissosiaalitoimen asiakaskunnassa on kasvanut. Ongelmissa ovat myös asunnottomaksi usein eron takia jäävät maahanmuuttajanaiset, jotka eivät välttämättä osaa kovin hyvin kieltä ja tunne kulttuuria.

Suurin osa perheellisistä asunnottomista on maahanmuuttajia. Neljä henkilöä käsittävistä ja sitä suuremmista perheistä, jotka ovat asunnotomia ja hakevat Helsingin kaupungilta asuntoa, maahanmuuttajia on noin kaksi kolmasosaa.

- Maahanmuuttajien asunnottomuus on kuitenkin viime aikoina vähentynyt, kun maahanmuuttajien muutto muualta Suomesta Helsinkiin on romahtanut, sanoi **Mikko Luukkonen** Helsingin kaupungin kiinteistöviraston asuntoasiain osastolta.

Mikko Luukkonen arvioi, että vuosittain noin 11 000 henkilöä hakee Helsingin kaupungilta asuntoa. Heistä noin 10 prosenttia on perheellisiä, joilla ei ole asuntoa. 600 - 700 näistä noin 1000 henkilöstä on maahanmuuttajia.

- Perheellisistä asunnottomista asunnonhakijoista jokainen kuitenkin lopulta saa asunnon, Luukkonen totesi.

Pienasunnoista pahin puute

Eräiden arvioiden mukaan kohtuuhintaisia asuntoja tarvittaisiin joka vuosi lisää noin tuhat kappaletta. Suurin pula on yksioista ja muista pienasunnoista.

Asuntopolitiikka kuuluu Suomessa ympäristöministeriön vastuunalaan, joka myös koordinoi tämän vuoden loppuun asti toteutettavaa Asunnottomuuden vähentämishjelmaa.

Tuttavien ja sukulaisten nurkissa asuu noin 5000 ihmistä. Talonvaltaajat tuovat toiminnallaan näkyväksi etenkin nuorten asunnottomuuden. Ruuanlaittoa Sosiaalikeskus Siperiassa, vallatussa talossa Helsingin Herttoniemessä.

Sosiaalikeskus Siperialla on tällä hetkellä vuokrasopimus kaupungin kanssa marraskuun loppuun asti. Lisää Siperian tarjoamasta sosiaalisesta turvaverkosta sivulla 22.

kiksi päiväkeskustoimintaa, tilapäisma-
joitusta ja erilaisia tuki- ja palveluasumi-
sen pienyksiöitä.

- Yksittäisistä toimenpiteistä kannat-
taa mainita asumisneuvonnan lisäänty-
minen. Sen avulla on voitu estää vuok-
rarästien kasautuminen ja välttää useat
kymmenet hädät. Toisaalta rahaa ei ole
riittävästi kohdistettavissa tukipalvelujen
turvaamiseen, Fredriksson totesi.

Asunnottomien yö muistuttaa tilanteesta

- Asunnottomuus merkitsee elämise-
dellytysten, oikeuksien ja viime kädessä
ihmisarvon kieltämistä. Asunnottomuus,
samoin kuin muut syrjäytymisen muo-
dot, kuvaavat yhteiskunnan henkistä
tilaa, Fredriksson totesi.

Asunnottomien yö -kansalaisliike
järjesti tänä syksynä kuudennen kerran
asunnottomuudesta ja asunnottomista
muistuttavan tapahtuman, samana päi-
vänä kuin YK:n köyhyyden ja syrjäyty-
misen vastainen päivä 17.10. Ongelma
koskettaa laajempaa joukkoa kuin vain
vailla asuntoa olevia ja myös pääkaupun-
kiseudun ulkopuolella on viime vuosina
herätty asunnottomuuden ongelmaan.

- Nyt on ehkä paremmin tajuttu, että
asunnottomuus ei ole vain asuntojen
puutetta eikä kosketa vain pääkaupun-
kiseutua. Esimerkiksi muuttotappioalu-
eellakin on lähdetty Asunnottomien yön
toimintaan mukaan, kun on herätty sii-
hen, että pääkaupunkiseudun asunnon
voi hyvin olla omalta paikkakunnalta
kotoisin. Hän on ehkä lähtenyt työn pe-
rään etelään, kun kotipaikkakunta ei tar-
jonnut työtä. Täytyy siis myös kiinnittää
huomiota työllisyyteen ja työpaikkoihin,
totesi järjestöpäällikkö **Antti Honkonen**
Elämäntapaliitosta, aktiivinen toimija
Asunnottomien yön järjestelyissä.

Honkosen kokemuksen mukaan moni
asunnottomuuden lievittämiseksi työtä
tekevä vapaaehtoistoimija on omakoh-
teisesti tilanteen joskus kokenut.

- Ehkä asiaa on vaikea ajatella – että
asunnottomuus voi joku päivä koskettaa
myös itseä, Honkonen arvioi vapaaeh-
toistoimijoiden motiivia.

Johanna Koskinen

Asunnottomien yö -kansalaisliike kerää
asunnottomuuteen liittyvää tutkimusta
ja muuta materiaalia. Näistä järjestetään
aikanaan arkisto, joka voi palvella myös
aihetta käsitteleviä tutkijoita. Ota yhteyt-
tä: antti.honkonen@elamantapaliitto.fi

Ohjelmaan liittyvän selvityksen mukaan
noin 70 prosenttia vakituisesti asutuista
asunnoista on omistusasuntoja. Arava-
vuokra-asuntojen hakijoista noin puolet
hakee asuntoa yhdelle hengelle, mutta
yksiöitä aravavuokra-asunnoista on vain
neljännes.

Rakentamiselle ja vuokra-asuntojen
hankinnalle, jonka päämääränä on
asunnottomuuden vähentäminen, on
tarjolla tukimuotoja, mutta etenkin
hankintalainoitus ei käytetä niin pal-
jon kuin varoja olisi. Hankintalainoitus
mahdollistaa tietyin edellytyksin lainan
saamisen esimerkiksi kokonaisen vuok-
ratalon ostamiseen.

Rahanpuute ei välttämättä olekaan
suurin ongelma vuokra-asuntojen rak-
entamisessa. Usein alueen asukkaan
vastustavat suunniteltua vuokra-asun-
totuotantoa, jonka ajatellaan tuovan
häiriöitä ja laskevan omistusasuntojen
arvoa – ”Hyvä hanke, mutta ei minun
takapihalleni”.

- Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla
talonmestaja voi saada jokaisesta asun-
nottomalle osoittamastaan asunnosta
10 000 euron ja muualla maassa 8 500
euron omapääoma-avustuksen. Silti val-
tion budjettiin sisältyvästä määrärahas-
tasta jää jatkuvasti käyttämättä rahaa. Vakavin
este on asenteellinen. Asunnottomalla
on tosi vähän ystäviä, kun asuntojen rak-
entaminen tai hankkiminen tulee liian
lähelle omaa kuntaa, omaa taloa tai sen
ympäristöä, kertoi **Peter Fredriksson**,
Asunnottomuuden vähentämishjelman
seurantaryhmän puheenjohtaja ympäris-
töministeriöstä.

Väestön määrään suhteutettuna Suo-
men asunnottomuus on kansainvälisesti
korkeaa tasoa.

- Toisaalta useat Euroopan maat ovat
myös olleet erittäin kiinnostuneita niistä

asunnottomana oli noin 20 000 ihmistä,
Fredriksson totesi.

Toimenpiteillä vaikutusta

Asunnottomuuden vähentämisessä on
osittain saavutettu ne tulokset, joita sille
ohjelmassa on asetettu.

- Asunnottomien kokonaismäärä on
vuoteen 2001 verrattuna hieman vä-
hentynyt. Ohjelman avulla on hankittu
ja rakennettu vuoden 2003 alkusyksyyn
mennessä – eli runsaan puolentoista
vuoden aikana – noin 900 uutta asun-
nottomille osoitettua asuntoa. Ohjelma
on siis jossain määrin auttanut tilan-
ta, mutta tavoitteesta eli tuhannesta uu-
desta asunnosta per vuosi ollaan jäljessä,
Fredriksson totesi.

Fredrikssonin mukaan ohjelman
myönteisiä vaikutuksia on ollut mm
se, että ongelmaan on tartuttu aiempaa
tarmokkaammin. Pääkaupunkiseudulle
on esimerkiksi luotu yhteistoiminta-asia-
kirja, jossa ovat osallisina valtio, pääkaun-
punkiseudun kunnat ja kehyskunnat ja
jossa linjataan toimenpiteitä asunnotilan-
teen parantamiseksi sekä maapolitiikan
ja liikenteen kehittämiseksi.

Myös useat muut tahot toimivat
pitkäjänteisesti asunnottomuuden
vähentämiseksi. Fredriksson mainit-
see mm Raha-automaattiyhdistyksen,
joka osoittaa ohjelman toteuttamiseen
vuosittain 10 miljoonaa euroa vuoteen
2005 asti. Myös useat muut yhteisöt,
muun muassa Y-säätiö, Nuorisotasun-
liitto, Nuorisosäätiö, Sininauhasäätiö,
A-klinikkasäätiö, Asumispalvelusäätiö ja
Espoon diakoniasäätiö, ovat tiivistäneet
yhteistyötään ja lisänneet panostustaan.
Helsingin erityissosiaalitoimisto järjestää
ei-perheellisille asunnottomille esimer-

”ON MELKOINEN KYNNYS MÄÄRITELLÄ ITSENSÄ ASUNNOTTOMAKSI”

Kohtuuhintaiset asunnot ovat kiven alla. Myös julkisten tilojen käyttö on tarkkaan säädeltyä. Minne menee ns. asiaton oleske-
lija?

20-vuotias **Heini** on ollut asunnottomana parissa eri jaksossa. ”**Noora**” on ollut asunnoton kesästä alkaen, kun hän lähti vanhempiansa luota. Heini asuu tällä hetkellä kimppekämpässä vuokralla. Noora majoilee ”siellä sun täällä”.

Viimeisin, kolmen kuukauden asunnottomuusjakso oli Heinille hankalampi kuin nuorempana koettu. Aiemmin hänen mahdollisuutensa liikkua eri paikkakuntien välillä olivat paremmat ja majoitusmahdollisuuksia tarjoava tuttavapiirikin laajempi. Tosin silloin asunnottomuus osui osittain talviaikaan ja Heini oli alaikäinen. Alaikäisen asunnottoman ongelmat ovat hyvin erilaisia kuin täysi-ikäisen. Alaikäinen asunnoton ei välttämättä ilmoittaudu virallisesti asunnottomaksi huostaanoton pelossa. Vanhempien tulot vaikuttavat alaikäisen saamiin tukiin ja esimerkiksi vuokratu-
kea ei välttämättä saa.

Täysi-ikäisen asunnottoman on sentään helpompi hoitaa asioitaan.

- Käytin virallisena osoitteenani Poste restante, joka oli maksuton ja helppo tapa saada postit keskustaan. Osoitteet-
tomuus ei ollut sinällään ongelma, lähin-
nä siitä seurasi huvittavia keskusteluja eri viranomaisten kanssa. Ja kieltämättä pankilta tullut ”Olette muuttanut. On-
nea uuteen kotiin” - viesti tuntui hiukan mustalta huumorilta, Heini kertoi.

Säännöllisten elämäntapojen ylläpi-
täminen asunnottomana on lähes mah-
dotonta ja periaatteessa itsestään selvistä asioista tulee hankalia.

- Käsittämätön määrä energiaa kuluu sellaisiin asioihin kuten pyykinpesuun ja peseytymiseen, puhumattakaan yöpaikan selvittämisestä seuraavaksi yöksi. Yksin-
kertaisista asioista tulee pirun vaikeita, Heini kertoi.

- On hankalaa, kun ei ole tukikohtaa jonne saisi omaisuutensa sataprosentti-
sen turvaan ja jossa saisi olla rauhassa. Koulunkäynti kärsii, kun öisin on vaikea nukkua. Kaikissa paikoissa joissa majai-
len, ei mennä hirveän aikaisin nukku-

maan ja sitten ei itsekään pysty. Lisäksi välillä yöllä on tosi kylmä, Noora totesi.

Perusasioiden puutteet ruokkivat itse-
ään ja pahentavat ongelmia.

- Lämmintä ruokaa halutessaan on syötävä ulkona, joten ruokavalio lipsuu helposti leipään, tomaattiin, kahviin ja suklaaseen: edellisiä on helppo kuljettaa mukana parin päivän tarpeeseen ja jäl-
kimmäiset huolehtivat energiansaannista. Ruoasta tulee helposti todellinen ongel-
ma, jos tukipäätökset venyvät tai rahaa ei muuten vain ole. En halua lähteä edes arvioimaan, miten moni ihminen pel-
kästään Helsingissä elää ainakin osittain varastamalla ruokansa, Heini totesi.

- Se nyt on selvää, että asunnotto-
muudesta kärsii käytännön asioiden lisäksi myös mielenterveys. Nyt neljän kuukauden irtolaiselämän jälkeen alkaa tosiaan päässä heittää ja muutenkin sitä alkaa syrjäytyä tavallisesta elämästä, Noora kuvasi.

Aihe, josta ei puhuta

Heinin mielestä köyhyys on edelleenkin tabu ja asunnottomuus helposti rinnaste-
taan valtaväestön mielikuvissa alkoholis-
miin ja päihdeongelmiin.

- On melkoinen kynnys määritellä itseään asunnottomuuden kautta tai edes virallistaa maistraatissa olevansa vailla vakinaista asuntoa, kun se tar-
koittaa putoamista valtaväestön silmissä alempaan ihmisryhmään, jolla on ns. itse aiheutettu ongelma. Uskon tuttava-
piirini perusteella, että vain murto-osa vailla vakinaista asuntoa elävistä nuorista näkyy tilastoissa. Useimmat ovat van-
hemmillään kirjoilla, vaikka asuivatkin kuukausikaupalla tuttavien nurkissa, Heini kertoi.

- On hankalaa lukeutua ihmisryh-
mään, josta muut eivät tiedä, mitä ajatella, tai jota ovat mieluummin ajatte-
lematta lainkaan.

Asunnottomuudessa vaikeaksi Heini kokee myös sosiaalisten kontaktien luo-
misen ja ylläpitämisen. Kahviloissa on ostopakko, julkisia tiloja kontrolloidaan tiukastikin. Kaupungin nuorisotoiminta on tarkoitettu enemmänkin 10 – 15-
vuotiaille kuin kaksikymppisille. Jotkin kirjastot sentään ovat asunnottomien

henkireikäinä.

- Varattomuus, kodittomuus, tyhjä aika ja päihteet tukevat toisiaan, eikä yhtä ongelmaa ratkaista ilman toista. Asunnottomuudesta ei ole kovin pitkää matkaa täysipainoiseen syrjäytymiseen, vaikkei asunnottomuuden alkuvaiheessa muita ongelmia olisikaan, Heini kertoi.

Syrjäytymisvaaraa vastaan

Asunnottomille nuorille jää vähän vaihtoehtoja.

- On vaan niin tyhmää pitää Helsingissäkin tiloja tyhjillään, kun asunnot-
tomia on paljon ja vuokrat tajuttomat. Siksi nuoret valtaavat taloja, järjestävät mielenosoituksia ja kritisoiivat julkisesti kaupunkia! Pitää olla äänekäs tässä asias-
sa: se kun ei ole ihmisarvon mukaista, jos ei ole paikkaa missä asua, Noora totesi.

- Jos poliittista tahtoa tai kykyä asun-
nottomuuden poistamiseen ei löydy, niin kuka voi tuomita asunnottoman tahdon helpottaa elämäänsä, Heini kysyi.

- Itse olen ollut etuoikeutettu asun-
noton, koska minulla on ollut edes jokin paikka, mihin mennä, ja sosiaalinen tur-
vaverkosto. Olen yksi niistä kymmenistä nuorista, jotka löysivät tukikohdakseen Herttoniemen Sosiaalikeskus Siperian, kun muuta paikkaa ei ollut. Siperia on tällä hetkellä ainoa paikka Helsingissä, joka tarjoaa ilmaista – dykkattua – ruo-
kaa, paikan, minne tulla päivällä tarvittaessa nukkumaan, mahdollisuuden tavata ihmisiä kiireettömässä olosuhteissa ja pai-
kan, missä voi tehdä jotakin. Olennaista on, että raha ei ratkaise ja että säännöt ja käytännöt määritellään täysin käyttäjien toimesta, Heini kuvasi.

- Monet viimeisten kahden vuoden aikana talonvaltauksiin osallistuneista ovat olleet asunnottomia tai muuten sel-
vässä syrjäytymisvaarassa ja kyllästyneet vetoamaan virkamiehiin. On pelottavaa, miten sokeita virastoissa ja valtuustoissa ollaan nuorten tarpeille. Kyse ei ole protestista eikä teini-
iän kapinahengestä, vaan yrityksestä selviytyä ja välttää syr-
jäytymiskierre, Heini totesi.

J.K.

Asunnottomuuden torjunta EI VOI RAJOITTUA SEINIIN

- Asumisohjaajani Sanna ei tiedä kaikesta kaikkea, mutta hän selvittää asiat yhdessä minun kansani ja tulee tuekseni paikan päälle. Asun yksin, mutta en ole yksin, tiivistää 20-vuotias **Javiera Marchant Aedo** kokemuksensa tuetusta asumisesta Tampereen nuorisoasunnossa.

Javiera kuvailee olleensa aiemmin aikaansaapa ja tiedostava nuori nainen. Hän jäi kuitenkin syyskuussa työttömäksi ja käy tällä hetkellä päiväsairaalsaa saamassa apua ongelmiin.

Javiera muutti uuteen kotiinsa viime vappuna. Asumisohjaajaansa **Sanna Meroseen** Javiera tutustui jo asukasvalintaprosessin aikana.

- Käytännössä olemme paljolti yhdesä hoitaneet Javieran raha-asioita. Nyt syksyllä on kyllä paljon vaan ihan puhuttu kaikesta elämiseen liittyvästä. Ennen muuttoa ja muuton jälkeen kävimme läpi myös asumiseen liittyviä käytännön asioita, kertoo Tampereen Seudun Nuorisoasuntoyhdistyksen asumisohjaajana työskentelevä Meronen.

- Asumisen tuki on yleensä suhteellisen pitkäkestoista. Vaikuttaa siltä, että vuosikin on välillä liian lyhyt aika. Toki tuki muuttuu koko ajan ja sitä pyritään keventämään erityisesti tukijakson loppua kohti. Alussa nuorta tapaa kerran tai kaksi viikossa, lopussa tapaamisia järjestetään enää kerran kuukaudessa, Meronen jatkaa.

Yhdistyksen tuottama tuki pohjautuu Nuorisoasuntoliiton mallin mukaisesti normaaliin vuokra-asumiseen. Nuoriso-

asuntoliitolla ei ole erillisiä tukiasuntoja ja tukitoimien piirissä asuu maksimissaan 10-15 prosenttia nuorisoasuntotalojen asukkaista. Erilaisista yksilöistä koostuva asuinyhteisö antaa itsessään arvokasta vertaistukea.

Ei pelkästään rakentamalla

Javiera kertoi omista asumiskokemuksistaan lokakuun alussa Tampereella järjestetyssä Sisältöä asumiseen -seminaarissa. Valtakunnallisessa seminaarissa tarkasteltiin asumistilannetta, jossa pelkät seinät eivät riitä turvaamaan asukkaan tavallista arkea. Tuettua asumista pohdittiin asumisen sisältöjen, rahoitusmahdollisuuksien, asukkaan tarpeiden ja teknisen isännöinnin näkökulmista. Seminaarin järjestivät Nuorisoasuntoliitto ry yhdessä Tampereen ja Nokian Seudun Nuorisoasuntoyhdistysten kanssa.

Seminaarissa keskustelua herättivät erityisesti asumispalveluiden kehittämiseen, tuotteistamiseen ja resurssointiin liittyvät kysymykset. Perusasetelma asumisen suhteen pysyy aina samana: oma koti muodostaa perustan turvalliselle arjelle.

- Suomea on pitkään pidetty asunnottomuuden torjunnan mallimaana, kertoo seminaarissa luennoinut STAKE-Sin tutkija **Sirkka-Liisa Kärkkäinen**.

Asunnottomuus on lähes puolittunut vuodesta 1987 ja suomalaisten järjestelmällistä tapaa määrittellä, tilastoida ja seurata asunnottomuuden erilaisia ilmenemismuotoja pidetään kansainvälisesti esimerkillisenä. Kärkkäinen ei silti ole tyytyväinen Suomen asuntopoliittikkaan. Asunnottomuus on yhä näkyvä ongelma, erityisesti pääkaupunkiseudulla, jossa pulaa on etenkin pienasuntoista.

- En kuitenkaan pidä realistisena sitä, että asunnottomuudesta päästäisiin lopullisesti eroon, Kärkkäinen toteaa.

Asunnottomuutta käsitellään Suomessa rakenteellisena ongelmana ja sen torjunta on asuntosektorin vastuulla. Pelkillä asuntopoliittisilla toimenpiteillä – rakentamalla ihmisille asuntoja – ei kuitenkaan pystytä vastaamaan asunnottomuustilastoista löytyvien moniongelmaisten ihmisten tarpeisiin.

NUORISOASUNTOLIITTO eli NAL nuorisoasumisen laajapohjainen etu- ja palvelujärjestö

- toiminnan selkärangan muodostavat 20 itsenäistä paikallisyhdistystä
- rakennuttaa ja vuokraa asuntoja 18-29-vuotiaille työssäkäyville tai työtä etsiville nuorille
- hakujonoissa etusijalla asunnottomat ja lapsuuskodista itsenäistyvät nuoret
- tuottaa asumisen tukitoimintoja itsenäistymisessä tukea tarvitseville nuorille
- asukasvalinta perustuu valintahaastatteluun
- asukkailla sananvaltaa oman talonsa asioihin
- aktiivista asukastoimintaa yhdistysten puitteissa
- ohjattua vertaisryhmätoimintaa

*Lisätietoja ja asuntihakemukset
www.nuorisoasuntoliitto.fi*

Osa ihmisistä tarvitsee tukea itsenäisen asumisen onnistumiseksi. Elämänhallinnan ongelmien taustalta löytyy päihdeongelmia, mielenterveys- ja velkaongelmia sekä näköalattomuutta oman tulevaisuuden suhteen. Ongelmat muilla elämän osa-alueilla näkyvät ennen pitkää myös oireiluna asumisessa.

- Asunnottomuuden torjunta vaatii seinien lisäksi myös sisältöjä, erilaisia asumisen tukipalveluja ja yksilökeskeisempää lähestymistapaa, Kärkkäinen korostaa.

Kärkkäinen huomauttaa, että kun esimerkiksi Englannissa ja Skotlannissa ollaan uudella lainsäädännöllä turvaamassa tietyille tukipalveluille yhteiskunnan rahoitus, Suomen sosiaali- ja terveyslain säädäntö ei toistaiseksi tunnista termiä asunnottomon, vaikka sektori käytännössä huoltaa moniongelmaisia.

Suomessa tukitoimintaa harjoitetaan Kärkkäisen mukaan toistaiseksi suhteellisen määrittelemättömällä, harmaalla alueella. Lainsäädännöllisen pohjan puuttuminen ja se, ettei palveluille ole turvattu rahoittajaa, ovat eräitä asumisen tukitoiminnan ja asunnottomuuden torjunnan suurimpia kehityshaasteita.

*Susanne Laine
järjestösihteeri
Nuorisoasuntoliitto*

Järjestöjen ja julkisen yhteistyö puntarissa

UUDEN AALLON JYVÄSKYLÄSSÄ

Sosiaalisen pääoman kasvuun liittyy Jyväskylän seudun vauraus, sanoi kaupunginjohtaja **Pekka Kettunen** avatesaan Järjestöjen ja julkisen yhteistyö-seminaarin Jyväskylässä 2.10. Jyväskylä toteuttaa verkostokaupunki-idea. Verkostokaupunki on itsenäisten toimijoiden liitto, jossa jokainen hoitaa omia tehtäviään, mutta ne sovitaan yhteen, jotta yhteinen ja yhdessä sovittu tulos saavutetaan. Yhteistoiminnan perustana on luottamus, määritteli Kettunen.

Kunnallislakia Kettunen piti vanhentuneena. "Se monopolisoi hyvinvoinnin kunnallisvaltuustolle. Kuitenkin joudutaan monituottajamalliin. Kunnan tehtävä on olla torivalvoja." Avainsanoja ovat yhteiset intressit, yhdessä tekeminen, yhteishoito, yhteistuotanto. Avaimena on kyvykkyys löytää erilaisia tapoja koota voimat ja järjestää palveluja.

Kokemuksia vaihtamassa Sosiaali- ja terveys- turvan keskusliiton hallituksen puheenjohtaja Elli Aaltonen, kehitysjohtaja Sakari Möttönen, Jyväskylän maalaiskunnan sosiaali- ja terveys- johtaja Risto Kortelainen ja Päihdepalvelusäätiön johtaja Jussi Suojasalmi.

Viisaus voimavarojen kokoamisessa

Seutukunta ei tarvitse omaa hallintoa, elleivät kunnat liity yhteen. Seutukunta tarvitsee kehittämissä järjestelmän, jonka ominaisuuksia ovat aloitteellisuus, kyky mobilisoida toimijoita sekä kyky koota henkisiä ja taloudellisia voimavaroja. Aktiviteetteja harvoin saadaan aikaan hallinnoimalla, sanoi Kettunen.

Vanha poliittinen kulttuuri ja uusi kansalaisyhteiskunta kohtaavat uuden aallon Jyväskylässä – rajapinnassa on aika ajoin koviakin ristiriitoja, myönsi Kettunen.

Sosiaalista pääomaa on vaikea toteuttaa, jos ei voi ennakoida viranomaisten toimintaa – tämä on hyvinvointiyhteiskunnan olennaisia periaatteita, sanoi Sosiaali- ja terveys- turvan keskusliiton liittovaltuuston puheenjohtaja **Pentti Arajarvi** määritellessään valtiosääntömme demokratialähtökohtia ja kansalaisten sosiaalisia oikeuksia. Perusoikeudet ovat julkisen vallan vastuulla, kansalaisen vastuulla on muiden ihmisten perusoikeuksien kunnioittaminen. Sosiaalinen vastuu

lähtee kansalaisyhteiskunnasta. Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Sosiaali- ja terveys- järjestöjen yhteistyö- yhdistys YTY ry: n puheenjohtaja **Jorma Niemelä** määritteli valtion tehtäväksi pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa universaalien sosiaaliturvan ja palvelujen tuottamisen. Järjestöt ovat kuin mosaiikkiteos, joka on pilkkonut sosiaaliset ongelmat ja niiden ratkaisut ihmisen kokoisiksi. Järjestöt laativat sosiaalisen vastuun agendan, vahvistavat poliittista demokratiaa, tarjoavat oppimisen väylän, luovat yhteisöllisyyttä

ja sosiaalista pääomaa, lisäävät terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia, luovat identiteetin rakentamisen edellytyksiä – tarvittaessa vastayhteisöinäkin, tarjoavat välittämisen ja jakamisen kanavia ja ovat tukena kohtuuttomissa tilanteissa. Esiin Niemelä nosti tulevaisuuden kysymyksen neljännestä sektorista: mikä on perheen ja suvun merkitys. On otettava huomioon ihmisten luontaiset verkostot, puolustettava hyvinvointivaltiota ja nähtävä järjestöjen rooli oikein, hän sanoi.

Yhdistystoiminnan pitkää juoksu- parin vuosisadan ajalta tutkinut professori **Martti Siisiäinen** sanoi suhteellisesti eniten 2000-luvulla menneen eteenpäin urheilu- ja liikuntatoiminnan. Jyväskyläläisille yhdistyksille, jotka sinällään eivät suuresti yleisestä valtavirrasta poikkea, ominaista on ollut ideologisten ja poliittisten syklien loivuus, epäpoliittisten huippujen jyrkkyys, kulttuuriyhdistysten osuuden vähäisyys ja liikunta- ja urheiluseurojen osuuden suuruus.

Yhdistysten tärkeimpiä toimintamuotoja ovat tiedon levittäminen ja välittäminen, omasta toiminnasta tiedottaminen ja koulutuksen järjestäminen. Uutta on vähentynyt kytty keskusjärjestöihin.

Tämän päivän yhdistystoimintaa kuvailevia adjektiiveja ovat suunnittelematon, ennakoimaton ja siksi muutosvoimainen, tasapainottava. Myös määritteet innovoiva, kriittinen ja jatkuvuuden – jopa talvehtimisen – mahdollistava luonnehtivat yhdistystoimintaa.

Myös kunta on yhteisö

Ristikkäistenkin paineiden alla pitää pystyä loogiseen toimintaan, sanoo kehitysjohtaja **Sakari Möttönen** ja näkee kolmannen sektorin osana paikallista strategiaa. Myös kunnan hän näkee paikallisena toimijana monien muiden joukossa. "Kunnalla on kahdet kasvot: se on palveluorganisaatio, mutta se on myös yhteisö, verkosto."

Hallinto- ja organisaatiokeskeinen seutunäkemykseen tähtää seudun kehittämiseen hallintoa ja rakenteita uudistamalla. Kehittäminen on kunta- ja organisaatiokeskeistä ja tavoitteena on selkeä seudullinen hallintojärjestelmä. Verkosto- ja

yhteisöperusteisen näkemyksen mukaan seudulle pyritään luomaan kehitystä edistäviä kehittämis- ja toimintavaroja. Verkostoihin kytketään yrityksiä, valtion aluehallinnon yksiköitä, oppilaitoksia, järjestöjä ja kansalaistoimintaa. Siedetään hallinnollista epäselvyyttä, luodaan foorumeita ja kohtaamismahdollisuuksia.

Palveluntuotantojärjestelmä koetaan myös yhteistoimintajärjestelmänä. Kolmannen sektorin ja kuntien yhteistyön periaatteena on paikallisten resurssien mobilisointi ja valtakunnallisen osaamisen hyödyntäminen, sanoi Möttönen. Tavoitteena on hyödyntää toimintokohtaisesti kuntien voimavarat, julkisen sektorin ja kolmannen sektorin yhteistyö sekä ammatillinen osaaminen, tutkimuksellinen tieto ja kokemusperäinen kansalaisosallistuminen. Sen kulmakivinä ovat

toimintakohtaiset räätälöidyt mallit, luottamukselliset suhteet ja löyhät hallinnolliset rakenteet.

Käytännön yhteistyötä Jyväskylässä on tehty yhteisissä hankkeissa. Yhteistoimintaverkostoja luotiin muun muassa HYVE-toiminnan kautta, jossa työparina toimi kaupungin työntekijä ja Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton työntekijä. Järjestöjen toimintaedellytyksiä on parannettu Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry:n toiminnan avulla, kehittämällä Kumppanuustaloa kansalaistoiminnan keskuksiksi, suunnittelemalla Hyvinvointikeskusta ja testaamalla Järjestöhautomo-idea. Yhteistoimintaorganisaatioina toimivat Tekevä-säätiö, Päihdepalvelusäätiö ja Vammaispalvelusäätiö ja toimintaa suunnitellaan myös uusille toimialoille lastensuojeluun, van-

huspalveluihin ja päivähoitoon. Tehtäviä on laajennettu siten, että niistä muodostuu tutkimus- ja kehittämisseskeittymiä. Mallien toimivuus tulee testattua käytännön kautta.

Järjestöjen ja julkisen yhteistyö -seminaari kokosi Jyväskylään noin 70 osanottajaa. Esille tuli tarve järjestää vastaavia tilaisuuksia myös muilla paikkakunnilla. Seminaarin järjestivät Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry ja Terveysturvan keskusliitto ry, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry ja Terveysturvan keskusliitto ry. Järjestävät tahot antoivat tilaisuudessa myös yhteisen julkilausuman kansalaiskeskustelun välttämättömyydestä Euroopan unionin perussopimusta valmistele- van HVK-prosessin yhteydessä.

Pirjo Tiippana

TIEKA iskee KIPINÄÄ TIETOTEKNIikkaAN

Keski-Suomessa käynnistynyt TIEKA eli Tietoyhteiskunta kansalaisille -hanke edistää internetin käyttöä järjestöjen ja tavallisten kansalaisten arjessa.

TIEKAn syyskuussa järjestämät avajaiset toimivat lähtölaukauksena syksyn tietotekniikkakoulutus- ja neuvontapalveluille hankkeen kolmella pilottipaikkakunnalla: Jyväskylässä, Saarijärvellä ja Suolahdessa. Käyttäjälähtöinen toiminta on suunnattu ensisijaisesti sosiaali- ja terveysjärjestöille sekä erityisryhmille. RAY:n tukemaa hanketta hallinnoi Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys.

TIEKA tarjoaa ensisijaisesti ikääntyneille, työttömille, vajaakuntoisille ja maahanmuuttajille maksutta koulutus- ja neuvontapalveluja matalan kynnyksen periaatteella. Osallistujien tavoittamiseksi TIEKA jalkautuu sinne, missä kansalaiset muutoinkin liikkuvat: kirjastoihin, järjestöjen tiloihin, palvelu- ja toimintakeskuksiin, asukastaloihin jne. Koulutuksissa osallistujilta ei edellytetä aikaisempia atk-taitoja ja pienryhmissä edetään osallistujien tarpeiden mukaan. Punaisena lankana on etsiä tietotekniikasta aitoa lisäarvoa arkeen ja vertaistuki samassa tilanteessa olevilta rohkaisee yrittämään tietoverkkojen hyödyntämistä.

Lähtökohtana on murtaa ennakkoluuloja tietotekniikkaa kohtaan ja luoda erityisryhmille uskoa omaan taitoihinsa oppia oppimaan. Siksi koulutus rakentuu 2 – 4 tunnin ”palloista”, joista kukin osallistuja voi rakentaa omaan tilanteeseensa sopivan kokonaisuuden. Näin mahdollisimman moni uskaltautuu kokeilemaan hiiren kesyttämistä.

Järjestöille paikallista
näkyvyyttä

TIEKA tarjoaa järjestötoimijoille arjen tarpeisiin räätälöityjä kursseja. Ideana on yhden ohjelman opiskelun sijaan pikeminkin oppia työtä helpottavia keskeisimpiä toimintoja, ku-

ten vaikkapa muistioiden ja osoitteistojen tekoa sekä eri ohjelmien sujuvaa yhteiskäyttöä.

Tekemällä oppiminen on yksi motivoiva lähestymistapa: samalla kun työstät paikallista www-sivua tai verkkolehteä ja tuotat sisältöä, opit joukon tietotekniikan perustaitoja. TIEKA tarjoaa järjestöille mahdollisuuden käyttää maksutta Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitoksen kehittämää helppokäyttöistä Peda.net -työkaluja. Näin samalla tuetaan järjestöjen paikallista näkyvyyttä ja kansalaislähtöisyyttä.

TIEKA -hankkeen haasteena on kolme erilaista pilottipaikkakuntaa, joissa korostuvat eri erityisryhmät ja paikalliset tarpeet. Suolahdessa on jo perinteitä kansalaislähtöisestä atk-koulutuksesta ja TIEKA on luontevaa jatkoa aiemmin työväenopiston opetusministeriön tuella järjestämälle atk-kiertokoululle. Pieni 5500 asukkaan teollisuuskaupunki Suolahti on parhaillaan luomassa kumppanuusrakennetta ja on panostanut konkreettisesti kunnostamalla uuden järjestöjen tilan, Suopungin, kaupungin keskustaan. TIEKAn tehtävänä on osaltaan toimia kumppanuuden ja monitoimijaisen yhteistyön tukena tietotekniikan keinoin.

Saarijärvellä ja Pylkönmäen haja-asutusalueiden erityisryhmien tavoittaminen onnistunee parhaiten jalkautumalla kyläkuntiin. Jyväskylässä haasteina ovat erityisesti maahanmuuttajat ja pitkäaikaistyöttömät. TIEKA kouluttaa jatkossa myös paikallisia vertaisohjaajia siten, että kultakin pilottipaikkakunnalta löytyy vapaaehtoisia erityisryhmien ja järjestöjen edustajia kansalaislähtöiseen tietotekniikkakoulutukseen ja -opastukseen.

Hannele Rajaniemi, projektipäällikkö, TIEKA -hanke

Lisätietoja: www.tieka.net,

Hannele Rajaniemi, 050 464 1652, hannele.rajanieni@tieka.net

Peda.net -työkaluista: www.peda.net

Yksilötoimijuuden ideologia TARVITSEE VASTAVOIMAN

Joukko järjestökentän ammattilaisia kokoontui yhteisillä päivillä Rovaniemellä 7 - 8. lokakuuta.

- Yhdistystoiminnan tärkein tehtävä on toimijoiden tekeminen tietoiseksi omasta arvostaan, totesi professori **Martti Siisiäinen** Pohjois-Suomen järjestöjen aluetyöpäivillä Rovaniemellä. Hän kehotti pohtimaan yhdistystoiminnan perimmäisiä tehtäviä ja sen suomia mahdollisuuksia. Tämän päivän yhteiskunnassa eriarvoisuutta legitimoidaan esimerkiksi jatkuvalla "yksilötoimijuuden" ja "yksilöllisten valintojen" diskursseilla, jotka luovat mielikuvan siitä, että meillä kaikilla olisi yhtäläinen oikeus ja mahdollisuus tehdä valintoja. Tällainen yksilöllisen kyvykkyyden ideologia tarvitsee vastavoiman,

jossa tunnustetaan yksilö osana kokonaisuutta. Jokaisella ihmisellä on oma arvonsa, paikkansa ja merkityksensä osana rakenteita – sen näkyväksi tekeminen ja kriittinen suhtautuminen yhteiskunnan näkymättömiin mekanismeihin on haaste 2000-luvun yhdistystoiminnalle.

Yhteiskunnallisesti arvioiden yhdistystoiminnan tärkein vaikutus perustuu yhdistysten ja liikkeiden diversiteettiin, niiden erilaisuuteen, moninaisuuteen. Erilaiset yhdistykset mahdollistavat äänen antamisen niille, joiden oma ääni kuuluu huonosti tai jotka ovat yksin liian heikkoja toimimaan. Erilaisuus, moniäänisyys luo yhteiskuntaan ennakkoimattomissa ja laskelmoimattomissa olevaa muutosvoimaa. Yhdistysten ja laajemmin järjestötoimijoiden tuleekin olla herkkiä ja tehokkaita oman "ton-tin" hoitamisessa. Yhteisten tarpeiden ja intressien tiedostaminen, muotoilu, julkilausuminen ja organisointi sekä keskusteluun ja läsnäoloon perustuva vuorovaikutus ovat keskeisiä yhdistystoiminnan tarjoamia mahdollisuuksia.

Kenen äänellä
järjestöissä puhumme?

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton toiminnanjohtaja **Riitta Särkelä** esitti

Järjestöväki tarvitsee vaikuttamistyöhön kättä pidempää. Toimiva tietojärjestelmä on yksi edellytys parantaa järjestökentän painoarvoa vaikuttamistyössä.

viisi jännitettä, joiden kautta sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimijat voivat pohtia rooliaan ja tehtäviään. Yksi keskeinen kriittinen piste on tunnistaa ne mekanismit, joilla tietoa ihmisten arjesta kerätään ja miten sitä syntyy. Ovatko järjestöt arjen tiedon kokoajia vai ihmisten arjesta vieraantuneita instituutioita? On kiinnitettävä huomio tiedonkulkuun ja aitoon vuorovaikutukseen. Intressiritiriidoissa on välttämätöntä valintojen tekeminen. Tiedon tuottaminen vaatii raakaa työtä: ei pidä etäännyä kansalaisista ja jäsenistöstä tai ajatella, että asiat

Millaisissa rakenteissa järjestöväen sitten pitäisi olla mukana?

tapahtuvat itsestään.

Pohjois-Suomen alueella on viimeisten vuosien aikana kehittynyt toimivia yhteistyörakenteita niin aluetyöntekijöiden kuin projektityöntekijöidenkin välille. Yhteistyön edut nähdään konkreettisina, mutta välineitä, keinoja ja erilaisia yhteistyömuotoja mm vaikuttamistyötä varten edelleen kaivataan lisää.

- Muun muassa järjestökentän sisällöllinen vaikuttavuus hyvinvointiin liittyvissä ohjelmissa on vielä hyvin ohutta, professori **Petri Kinnunen** totesi omassa

puheenvuorossaan.

On suuri puute, jos järjestöt ovat ulkona niistä keskusteluista, joissa seudullisia ja alueellisia linjauksia tehdään.

Tilaa yhteiselle äänelle aluetyössä

Millaisissa rakenteissa järjestöväen pitäisi sitten olla mukana? Miten yhteinen, mutta toisaalta moniääninen edustuksellisuus voidaan rakentaa? Muun muassa näistä aiheista järjestötyön aktiivit kertoivat kuulumisia eri puolilta Pohjois-Suomea. Julkinen ei aseta esteitä osallistumiselle ja vaikuttamiselle, vaan vaikeus piilee järjestökentän mosaiikkimaisessa olemuksessa. Onko yhteinen ääni mahdollista löytää ja jääkö yhteiselle vaikuttamistyölle aikaa sekä tilaa muun vaativan aluetyön rinnalla? Kehittämiskojohtaja **Kaisa Kostamo-Pääkkö** korosti Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukseen (POSKE) tarjoavan yhden areenan järjestöjen asiantuntija- ja vaikuttamistyölle. Myös Lapin lääninhallitus on ollut aktiivinen järjestöväen kuulija ja kokoonkutsuja omassa toiminnassaan.

Anne Mustakangas-Mäkelä, kehittämispäällikkö, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto

Järjestö esittäytyy:

85 VUOTTA SETTLEMENTTILIIKETTÄ SUOMESSA

Suomalainen settlementtiliike juhlii 85-vuotisjuhlavuottaan tilanteessa, jossa sen tekemälle työlle on edelleen vahva tarve. Settlementtien toteuttamaan opistotoimintaan, nuorisotyöhön ja sosiaalisen työn eri toimintamuotoihin osallistuu vuosittain noin 150 000 ihmistä.

Settlementtiliikkeen alku ulottuu 1880-luvun Lontoon työläiskortteleihin. Köyhän East Endin seurakunnan kirkkohera **Samuel Barnett** kiinnitti huomionsa kurjiin elinolosuhteisiin ja ahtaaseen asumiseen. Barnett halusi tukea alueen väestöä, jotta se kykenisi parantamaan omia elinolosuhteitaan. Hän uskoi, että hyväntekeväisyys ja rahan jakaminen vain siirsi puutetta tuonnemmaksi sen sijaan, että se olisi lievittänyt todellisia ongelmia, kuten koulutuksen puuttumista.

Barnett aatetovereineen muutti työväestön asuttamalle alueelle oppiakseen ymmärtämään työväestön elämää ja sen kohtaloita suurkaupungin köyhässä osassa. He myös järjestivät opetusta, perustivat kirjaston ja paransivat asun-

to-oloja. Asettumalla samalle alueelle työväestön kanssa (to settle down) he samalla haastoivat eri yhteiskuntaluokat keskinäiseen vuoropuheluun. Siitä syntyi myös liikkeen nimi.

Siltana ihmisten välillä

Pastori **Sigfrid Sirenus** toi settlementtiaatteen Suomeen vuonna 1918. Kansalaissodan jälkeisessä tilanteessa hän halusi toimia sillanrakentajana niin eri yhteiskuntaluokkien kuin myös kirkon ja työväenliikkeen välillä, kuitenkin sitoutumatta poliittisesti tai uskonnollisesti. Tasa-arvoisuus ja ihmisen kunnioittaminen olivat toiminnan perustana.

2000-luvulle tultaessa sillanrakentajia tarvitaan edelleen. Moniarvoinen ja monikulttuurinen yhteiskunta luo mahdollisuuksia kulttuurien kohtaamiseen, mutta myös niiden törmäämiseen.

Settlementit ovat aloittaneet toimintoja, jotka auttavat eri osapuolten lähenytymistä tai tukevat uuteen tilanteeseen sopeutumisessa. Esimerkiksi nuoria huumausaineiden käyttäjiä on tuettu itsenäiseen elämään ja maahanmuuttajien kotoutumista on edistetty, riitoja ja

Kuva: Seija Kolehmainen

Settlementtiliitolla on 37 jäsenyhdistystä, settlementtia. Settlementit ovat omien paikkakuntiansa palvelu-, sosiaali-, kasvatusta-, sivistys- ja harrastuskeskuksia.

Kainuulaisessa Veturi-projektissa käytiin talvela pilkillä.

YHTEISÖTYÖTÄ YHTEISTYÖSSÄ

Settlementtiliiton yhdistykset, settlementit, ylläpitävät 18 kansalaisopistoa ja kolmea kansanopistoa. Ikäihmisten ja vammaisten toimintayksiköitä on yhteensä 19, nuorisohuollon ja päihdehoitotyön yksiköitä on 10. Kahdeksalla paikkakunnalla toimii settlementin päiväkotia, ja nuorisotoiminta kerhoineen ja leireineen tarjoaa toimintamahdollisuuksia vuosittain noin 15 000 nuorelle ja lapselle.

Viimeaikaisia hankkeita ovat mm RAY-rahoitteiset vuonna 2000 päättyneet Uusi Yhteisötyö -hanke ja Yhteisötyön resurssikeskus -hanke vuosina 2001 - 2004, joissa on selvitetty nykyaikaisen yhteisöllisyyden toteutumismuotoja.

Keskinäistä yhteistyötä ja verkostoitumista on tuettu sähköisesti verkossa toimivilla tietokannoilla. Hankkeessa on kehitetty projektitietokanta Prosetti, kirjallisuusviitetietokanta Tietosetti ja asiantuntijätietokanta Taitonetti.

Prosetti on settlementtikentän kehittämishankkeiden tietokanta, jonka perusidea on yhteisöllinen. Tietokanta sisältää tietoa projektien tavoitteista, toteuttamistavoista, tuloksista ja seurannasta. Projektinvetäjät ylläpitävät tietokantaa omien projektiansa osalta. Tietokanta sisältää myös mahdollisuuden projektisuunnitelman työstämiseen, työkalupakin projektienhallintaan ja -suunnitteluun sekä ideaverstaan, jossa ideoita voi työstää ja kierrättää.

Tietosetti-tietokannassa on yli 300 viitettä yhteisötyön teoriaan ja menetelmiin liittyvistä kirjoista ja artikkeleista, ja tietokanta kasvaa jatkuvasti. Tulevaisuudessa se sisältää myös maahanmuuttajatyön ja sosiaaliseen asumiseen liittyvää viitekirjallisuutta.

Taitonetti on tulevaisuuden verkosto- ja asiantuntijätietokanta. Taitonettiin on tarkoitus kerätä settlementtikentän taitajat, jotta tietokanta palvelisi sekä verkostoitumista että asiantuntijavaihtoa.

rikoksia soviteltu.

85 vuodessa settlementtiliikkeestä on kehittynyt monialainen palveluntuottaja ja järjestötoimija. Sosiaalisen työn alue on laajentunut voimakkaasti ja vuosittain kymmenissä eri hankkeissa tuetaan ihmisten itsenäistä elämää, lisätään työelämävalmiuksia sekä kehitetään uusia työmenetelmiä ihmisten voimavaraistumisen edistämiseksi.

Tuettu asuminen, maahanmuuttajatyö ja yhteisötyö ovat tällä hetkellä Settlementtiliiton painopistealueita. Toiminnassa korostuu yhteisön merkitys ihmistä tukevana toimijana.

Yhteisötyö on tavoitteellista työtä erilaisissa toimintaympäristöissä ja erilaisten yhteisöjen parissa.

Tarkoituksena on yksilöiden ja yhteisöiden voimavaraistuminen ja sosiaalisten ongelmien helpottuminen sekä osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääntyminen. Yhteisötyössä yhdistyy ammatillinen osaaminen sekä kansalaisten oma osaaminen ja kokemustieto.

Lisäksi esimerkiksi asukastupatoiminnassa, hoitoyhteisöissä tai työyhteisöissä voidaan hyödyntää erilaisia yhteisöllisiä ja aktiivisia menetelmiä.

Haasteet jatkossa

Yhteisötyötä on mukautettu vastaamaan ajan haasteisiin. Esimerkiksi Yhteisötyön resurssikeskus -hanke toteutuu kahdella tasolla: toisaalta valtakunnallisella tasolla verkostojen ja sähköisten työkalujen avulla ja toisaalta paikallistasolla, jossa kehitetään uusia työmenetelmiä paikallisyhteisöjen kanssa toimimiseksi.

Valtakunnallinen verkostoituminen mahdollistaa yhteisötyöhön liittyvän tiedon keräämisen ja jakamisen. Hankkeen tavoitteena on myös arvioida yhteisötyötä sekä tukea yhteisötyön kokeiluhankkeita. Koulutuksellisissa verkostotapaamisissa vaihdetaan tietoa sekä opitaan muilta asiantuntijoilta. Tapaamisten yksi tärkeä tehtävä on ollut myös työssä jaksamisen lisääminen vertaistuen avulla. Työntekijätason verkottumisen hyötyjen oletetaan kumuloituvan paikallistasolle: viime kädessä hyödynsaaja on paikallistason asiakas hoitokodissa, asumispalveluyksikössä tai vapaaehtoistoiminnassa.

Setlementtikentällä on lähdetty innokkaasti mukaan kehittämään keskinäistä yhteistyötä ja verkostoitumista tukevia sähköisiä, verkossa toimivia tietokantoja. Yksi tulevaisuuden haaste on yhteisen, dynaamisen tietokannan perustaminen eri järjestöjen projekteille ja projektityöntekijöille. Projektien omaa vastuuta ylläpidosta pidetään tärkeänä, ja lisäksi tarvitaan konkreettisia, yhteisiä työkaluja projektityöhön.

Järjestöissä työtä ja työmuotoja kehitetään usein projektilähtöisesti. Hyvät koulutukset ja toimintatavat olisikin hyvä saada yhteiselle kehitysohjelmalle. Setlementtikentällä työ on saatu hyvään alkuun. Jatkokehittelyyn olisi hyvä saada mukaan myös muita kiinnostuneita tahoja.

*Elina Varjonen, kehittämisspäällikkö,
Ulla Lindqvist, projektipäällikkö,
Suomen Setlementtiliitto*

*Katso myös: www.setlementtiliitto.fi
17.12. klo 19.30 Kallion kirkossa pidetään
85-juhlavuoden kirkkokonsertti. Esiintyjinä
ovat Esa Ruuttunen (laulu) ja Risto
Lauriala (urut ja piano). Liput (ä 20 euroa)
Lippupalvelusta.*

Juhlatapaaminen Hyvinkäällä SOSIAALISENIORIT 20 VUOTTA

Sosiaaliseniorien tämänvuotinen tapaaminen vietettiin Hyvinkäällä 20-vuotisjuhlien merkeissä. Loppuvuodesta 1982 joukko "vanhoja sosiaalihuollon mestareita" kokoontui perustamaan sosiaalisenioriryhmää. "Mestarit" olivat *Risto Vilkka, Hilda Kattelus, Veikko Piirainen* ja *Osmo Toivola*. Ensimmäinen pitkäaikainen puheenjohtaja oli *Risto Vilkka*. Häntä seurasi *Martti Auvinen*. Nykyinen puheenjohtaja on *Gunvor Brettschneider*.

Nykyään sosiaaliseniorit kokoontuvat kahden päivän tapaamisiin kerran vuodessa eri kunnissa ympäri Suomea. Tapaamisissa opitaan uutta, muistellaan menneitä ja keskustellaan tämän päivän sosiaalihuollosta. Tänä vuonna Hyvinkään kaupunki – Sosiaaliseniorien "syntyinpaikka" – toimi isäntänä. Sosiaalihuollon johtaja *Liisa Rahkonen*, joka oli sosiaaliseniorien ensimmäinen sihteeri, oli järjestänyt mielenkiintoisen ja antoisan sekä päivä- että iltaohjelman ja toimi yhdessä sosiaali- ja terveysjohtaja *Ossi Savolaisen* kanssa huomaavaisena isäntänä. Tapaamisessa oli runsas 40 hengen osanottajajoukko ja tunnelma oli lämmin ja välillä ehkä vähän nostalginenkin. Ajankohtaisista asioista, kuten sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta, sosiaalihuollon kansallisesta kehittämisohjelmasta, lasten päivähoiton asemasta kunnallisessa organisaatiossa sekä vanhustenhuollon nykytilanteesta ja kehittämisenäkymistä kuultiin mielenkiintoisia puheenvuoroja. Keskustelu kävi vilkkaana ja puhujia kommentoitiin ahkerasti.

Anja Auvinen ja *Mirja Satka* olivat kehitelleet idean kertomusten muistiin merkitsemisestä sosiaalialalla. He ehdottivat että sosiaalialan ihmiset tallentaisivat niitä kokemuksia ja sitä elämänviisautta ja tietoa, jota ialalla pitkään toimineilla henkilöillä on. Tämä ei tapahtuisi niinkään tutkimuksena tai dokumentteina kuin pienten tarinoiden muodossa. Teemana voisi olla esimerkiksi huumori sosiaalityössä, onnistumisen kokemukset tai työn tähtihetket. Idea sai monet sosiaaliseniorit kiinnostumaan ja toivottavaa on että hanke etenee.

Perustajajäsenet *Hilda Kattelus* ja *Risto Vilkka* nimitettiin päivien loppuksi juhlaallisesti kunniasenioreiksi. *Hilda Kattelus* olikin innokkaasti keskustelevana osallistujana mukana molempina päivinä. *Risto Vilkkaa* muistettiin kaikkien osanottajien allekirjoittamalla tervehdyksellä ja kukkakimpulla, koska hän terveydellistä syistä ei voinut olla läsnä.

Seniorien omassa palaverissa valittiin puheenjohtaja jatkamaan ja päätettiin tavan seuraavan kerran vuoden kuluttua Pohjois-Suomessa. Tapaamista onkin alustavasti suunniteltu pidettäväksi Oulussa. Kiitokset Hyvinkään kaupungille, kiitokset *Liisa Rahkoselle* ja *Ossi Savolaiselle* sekä kaikille muille, jotka järjestivät sosiaalisenioreille miellyttävät ja tietorikkaat päivät!

*Gunvor Brettschneider, sosiaaliseniorien puheenjohtaja
Riitta Ikonen, järjestösihteeri, Sosiaali- ja terveysurvan keskusliitto*

Sosiaaliseniorit yhteispotretissa Hyvinkään Sahanmäen palvelukeskuksessa. Eturivissä vasemmalta *Kalevi Vatanen, Hilda Kattelus, Veikko Niemi* ja *Lauha Toppari*.

Rohkaisevia kokemuksia ja kehittämisen kohtia

JÄRJESTÖJEN OSALLISTUMISESSA YHTEISPALVELUPISTEISIIN

Järjestöjen roolista yhteispalvelupisteissä tehty kartoitus osoitti, että halukkuutta yhteistyöhön kehittämiseen on, mutta sen usein estää resurssipula. Kokemukset järjestöjen mukanaolosta ovat kuitenkin rohkaisevia.

Niina Lindström

yhteispalvelupisteisiin. Järjestöt tiedottavat toiminnastaan ja tarjoavat palveluitaan yhteispalvelupisteen kautta, pisteessä on myytävänä tai vuokrattavana järjestöjen tuotteita ja järjestöt näkyvät tapahtumissa ja teemapäivissä. Joissakin yhteispalvelupisteissä kolmannen sektorin edustajat ovat olleet vahvasti mukana toiminnan alusta asti.

Viranomaisten palveluiden keskittäminen yhteispalvelupisteeseen on ollut mahdollista jo yli kymmenen vuoden ajan. Toiminnan ideana on ollut koota palveluiden tuottajia yhteen asiakkaiden tarpeiden mukaisesti, turvata palvelujen saatavuus sekä kehittää asiakaspalveluiden laatua, palvelutuotannon tehokkuutta ja lisätä taloudellisuutta. Yhteispalvelupisteiden määrä on jatkuvasti kasvanut, keväällä 2003 niitä oli 180 ja lokakuun alussa jo yli 200.

Palvelut sinne missä ihmisetkin ovat

Yhteispalvelupisteessä on tarjolla vähintään kahden julkisen hallinnon viranomaisen asiakaspalveluja. Yhteispalvelupisteet ovat keskenään hyvinkin erilaisia, mutta usein niissä on ainakin valtion viranomaisten, kuntien ja Kelan lomakkeiden jakelu, täyttöneuvonta ja hakemusten vastaanotto. Lisäksi yhteispalvelupisteessä voi saada esimerkiksi veroneuvontaa ja tehdä verokorttimuutoksen, käyttää työvoimahallinnon informaatio- ja neuvontapalveluita sekä poliisin lupapalveluita. Yhteispalvelupisteitä on sekä isojen kaupunkien keskustoissa, ostoskeskuksissa ja lähiöissä että pienissä kunnissa ja haja-asutusalueella. Yhtenä toiminnan tavoitteena onkin ollut turvata haja-asutusalueiden ja maaseudun palvelut sekä tuoda palveluja sinne, mis-

sä ihmiset liikkuvat muutoinkin.

Lähivuosien tavoitteena on yhteispalvelupisteverkoston ja palveluvalikoiman laajentaminen myös muihin kuin viranomaisten palveluihin. Pisteiden yhteydessä toimii jonkin verran yksityisiä palveluntarjoajia kuten apteekki, pankki, kampaamo ja Lippupalvelu. Myös erilaiset kolmannen sektorin palvelut ovat löytäneet tiensä yhteispalvelupisteisiin. Erityyppiset kansalaisjärjestöt ovat usein paikkakunnalla aktiivisia toimijoita, jotka kaipaavat toimintansa tueksi tiedotus- ja toimintapaikkaa keskeltä kylää. Pienet paikallistason yhdistykset järjestävät esimerkiksi harrastus- ja vapaaehtoistoimintaa sekä tarjoavat erilaisia tukipalveluita niin omille jäsenilleen kuin muillekin. Yhteispalvelupiste soveltuu hyvin tämältyyppisten palveluiden kokoajaksi ja helpottaa kansalaisten ja järjestöjen kohtaamista.

Asukas- ja harrastusyhdistyksen aktiivisimpia

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto aloitti keväällä 2003 sisäasianministeriön rahoituksella kartoituksen järjestöjen roolista yhteispalvelun palveluntuottajina ja niistä mahdollisuuksia, joita yhteistyöllä voisi olla tulevaisuudessa. Järjestöyhteistyön laajuutta ja työmuotoja selvitettiin puhelimitse, tutustumiskäynneillä sekä kaikkiin yhteispalvelupisteisiin pisteen työntekijälle eli palvelusihiteerille lähetetyn kirjallisen kyselyn avulla. Kyselylomake lähetettiin 179 yhteispalvelupisteeseen ja lomakkeen palautettiin 111 palvelupisteestä. Vastausprosentti oli 62.

Järjestöt ovat jollain tavoin mukana noin puolessa vastanneista pisteistä. Useimmiten kolmannen sektorin toimijoiden ja yhteispalvelupisteen yhteistyö kuitenkin rajoittuu esitteiden jakamiseen tai asiakkaiden ohjaamiseen järjestöjen pariin. Varsinaisia kolmannen sektorin tuottamia asiakaspalveluja oli tarjolla muutamissa yksittäisissä yhteispalvelupisteissä.

Kolmannen sektorin toimijoista yhteispalvelussa ovat useimmin mukana

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto on kartoittanut miten laajasti järjestöt ovat mukana yhteispalveluissa ja miten palvelupisteissä toiminta koetaan.

Yhteispalvelussa tarjotaan kahden tai useamman julkishallinnon edustajan asiakaspalveluita keskitetysti yhteisessä palvelupisteessä. Yhteispalvelupisteet tarjoavat esimerkiksi kunnanviraston, Kelan, poliisin lupahallinnon ja veroviraston lomakkeita ja palveluita. Julkishallinnon palveluntarjoajien lisäksi myös järjestöt ovat lähteneet mukaan

erilaiset asukas- ja kotiseutuyhdistykset. Muutamissa tapauksissa paikallinen asukasyhdistys on ollut mukana kehittämässä yhteispalvelupisteen toimintaa tai jopa edesauttanut pisteen perustamista paikkakunnalle.

”Järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö on tuonut lisää asiakkaita ja yhteistyökumppaneita, antaa toimintaan ja teemapäiviin pontta ja ideoita kun on mukana kekseliäitä ja aktiivisia ihmisiä.”

Muita vireitä kolmannen sektorin toimijoita yhteispalvelupisteissä ovat paikalliset urheilu- ja harrastusseurat sekä teatteri- ja kulttuuriyhdistykset. Sosiaali- ja terveysalan järjestöistä mukana on vammaisjärjestöjä, syöpäjärjestöjä, Sydänyhdistys, Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisyhdistyksiä, Suomen Punaisen Ristin paikallisosasto, Hengitysliitto Heli ja Jyväskylän Reumayhdistys. Varsinaisista järjestöjen tuottamista asiakaspalveluista useimmin mainittiin Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisyhdistyksen järjestämä lasten turvaistuinten vuokraus ja muut perheille suunnatut palvelut.

Kyselyssä tiedusteltiin yhteispalvelupisteiden palvelusihtheerien näkemystä siitä, mitkä kolmannen sektorin tuottamat palvelut tai toiminta voisivat soveltaa yhteispalvelupisteessä tarjottaviksi. Yli puolet vastaajista piti esitteiden jakamista ja asiakkaiden ohjaamista yhteispalveluihin soveltuvana toimintana. Kolmasosa vastaajista näki myös erilaisten ilmoittautumisten vastaanottamisen mahdollisena yhteispalvelupisteessä. Yli viidesosa vastaajista piti yhteispalveluihin soveltuvana järjestöjen tuotteiden myymistä ja erilaisten teemapäivien järjestämistä yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Koko vastaajamäärästä 23 prosenttia oli sitä mieltä, etteivät mitkään järjestöjen toiminnot sovellu nykyisellään yhteispalvelupisteisiin, tai ainakaan vastaajan omaan yhteispalvelupisteeseen.

”Yhteispalvelussamme tarjotaan jo nyt melkoisen laajasti viranomaispalveluja. Ehkä järjestöjen esitteitä voisi olla laajemmin / enemmän, mutta että joku järjestö toimisi tiloissamme ei välttämättä ole kovin järkevää, eikä helposti toteutettava juttu.”

Vastaukset jakaantuivat selvästi sen mukaan, oliko vastaajan omassa yhteispalvelupisteessä järjestöjen palveluita tarjolla.

Yhteistyö synnyttää yhteistyötä

Järjestöjen ja yhteispalvelupisteen aktiivisen, palveluihin suuntautuneen yhteistyön viriämisen taustalla on usein ollut aikaisempi yhteinen hanke, kehittämisprojekti tai jokin muu toiminta, joka on koonnut alueen toimijat yhteen. Myös yhteispalvelupisteen työntekijän rooli näyttää olevan keskeinen yhteistyön syntymiselle. Mikäli palvelusihtheeri tuntee järjestökenttää tai on aikaisemmin tehnyt yhteistyötä järjestöjen kanssa, hän näkee yhteistyön mahdollisuuksia myös yhteispalvelupisteen toiminnan piirissä.

Esimerkiksi Mikkelissä Otavan lähipalvelukeskuksessa yhteistyösuhteet ja toimintatavat ovat syntyneet aikaisemman alueen palveluja kartoittaneen ja kehittäneen projektin tuloksena. Yhteispalvelupisteestä on vastuussa osuuskunta, joka tuottaa mm. kotipalvelua alueen asukkaille ja tekee yhteistyötä paikallisten kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Lähipalvelukeskus myös koordinoi alueellista vapaaehtoistyötä. Julkishallinnon palvelut ovat ikään kuin tulleet täydentämään kolmannen sektorin palveluja, päinvastoin kuin monissa muissa pisteissä, joissa järjestöjen palveluja pidetään virallisen yhteispalvelun lisänä.

Toinen hyvä esimerkki aikaisemman järjestöjen ja julkisen yhteistyön ja järjestöjen hyvän tunnettuuden vaikutuksesta on Vantaalla Korson yhteispalvelupiste, jossa yhteistyön taustalla on kaupungin ja alueen järjestöjen yhteistyöhanke. Yhteispalvelupiste toimii järjestöjen keskinäisen yhteistyön kokoajana ja erilaisten yhteisten tapahtumien ja tempausten koordinaattorina. Yhteistyössä mukana olevan Mannerheimin Lastensuojeluliiton Korson yhdistyksen puheenjohtaja **Helena Peltola** korostaakin yhteispalvelupisteen henkilökunnan kehittämisotetta, palvelusuuntautuneisuutta ja motivaatiota onnistuneen yhteistyön takaajana.

Lisää tietoa ja tunnettuutta

Vastaajilta tiedusteltiin mitä uutta järjestöt toisivat yhteispalvelupisteeseen tai

miten ne muuttaisivat nykyisiä toimintatapoja. Vastausten perusteella järjestöjen mukanaolo toisi ennen kaikkia lisää tietoa yhteispalvelupisteiden asiakkaille ja helpottaisi asioimista, kun kaikki palvelut saisi samasta paikasta. Muutama vastaaja toi esiin myös sen, että järjestöjen mukanaolo lisäisi koko yhteispalvelupisteen tunnettuutta paikkakunnalla.

”Kaupunkilaisten tavallisten ihmisten kuva kaupungin toimista ja vaikutusmahdollisuuksista paranisi. Päättäjät ja ”tavalliset” saivat paremmin kontaktin.”

Järjestöjen mukanaolon arvioitiin lisäävän yhteispalvelupisteen asiakasmääriä, mikä taas vaikuttaisi todennäköisimmin aukioloaikoihin pitenemiseen ja henkilöstömäärän kasvuun. Muutama vastaaja toi esiin sen, että järjestöjen mukanaolo voisi olla tai on ollut myös lisäresurssi yhteispalvelupisteelle, mutta suurin osa pelkäsi yhteistyön verottavan olemassa olevia resursseja. Useat palvelusihtheerit työskentelevät yhteispalvelupisteen ainoana työntekijänä ja yhteispalvelu saattaa olla ainoastaan osa koko työnkuva.

”Uudet tehtävät tuovat kiirettä jo entisiin rutiineihin, mutta monipuolinen tarjonta tuo myös mielenkiintoa yhteispalvelua kohtaan.”

”Yhteispalvelu on työssäni kaiken muun lisänä, ei ole aikaa hoitaa järjestöjen asioita.”

Toiveena lisäresursseja ja koulutusta

Uuden palvelusihtheerin voi olla vaikea omaksua kaikkea sitä julkishallinnon asiakaspalveluihin liittyvä tietomäärää, mikä yhteispalvelupisteessä tulisi hallita. Jos mukana olisi vielä järjestöjen palveluita, työmäärä kasvaisi ylivoimaiseksi. Kehittämisehdotuksina vastaajat toivoivatkin useimmin lisää resursseja toimintaan.

Toiseksi useimmin toistunut kehittämisidea olivat yhteiset palaverit ja yhteiset tapahtumat yhteispalvelupisteen ja järjestöjen kesken. Tiedotusta ja koulutusta toivottiin myös useissa vastauksissa. Kaikkien toimijoiden huomioon ottaminen ja yhdessä suunnittelu nähtiin keskeisenä toiminnan kehittämisessä. Myös järjestökentälle tulisi tiedottaa yhteispal-

velun mahdollisuuksista, jotta paikalliset yhdistykset ja järjestöt löytäisivät yhteistyön mahdollisuudet

”Tietoa yhteispalvelun tarjoamista mahdollisuuksista lisää sekä järjestöille että viranomaisille. Vieläkin törmää usein siihen mielikuvaan että yhteispalvelu on uhka eikä mahdollisuus!”

Kehittämismahdollisuuksia tulevaisuudessa

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton tekemä selvitystyö on luonut pohjaa tulevalle kehittämiselle tuottamalla lisää tietoa järjestöjen toiminnan laajuudesta yhteispalvelupisteissä sekä yhteispalvelupisteiden työntekijöiden näkemyksistä ja asenteista asiaa kohtaan. Kartoitus paljasti myös koulutus- ja tiedotustarpeen niin yhteispalveluiden kuin kolmannen sektorin toimijoiden parissa.

Vaikka kolmannen sektorin ja viranomaisten yhteistoiminta on nykyisellään vielä vähäistä, yhteispalvelupisteiden piirissä löytyisi sille varmasti kysyntää ja kehittämismahdollisuuksia. Uudentyyppiset yhteistyökokeilut antaisivat lisää tietoa kolmannen sektorin palveluiden mahdollisuuksista palvelukonseptin täydentäjinä ja monipuolisten asiakasryhmien tavoittajina. Yksi merkittävä kehityssuunta on lomakkeiden ja palvelujen siirtyminen internet-pohjaisiksi. Uuden tietotekniikan soveltaminen ja verkkoasiointipaikkojen rakentaminen tuokin uusia haasteita ja mahdollisuuksia yhteispalvelupisteiden toimintaan.

Yhteispalvelupisteet rakentavat osaltaan tasapuolista alueellista hyvinvointia ja turvaavat palvelujen saavuutta. Toimintamalli myös mahdollistaa paikallisten ja alueellisten erityispiirteiden huomioimisen palvelurakenteessa. Paikalliset ruohonjuuritason järjestötoimijat ja alueelliset verkostot tuntevat usein erittäin hyvin kansalaisten tarpeet ja niiden tietämystä kannattaisi hyödyntää enemmänkin, kun pyritään kehittämään kunnan tai asuinalueen palveluita. Järjestöjen roolin vahvistaminen yhteispalveluissa vaatii kuitenkin riittävää resursointia ja työntekijöiden asiantuntemuksen varmistamista riittävän, jatkuvan koulutuksen avulla.

*Niina Lindström
projektikoordinaattori
Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto*

Lainaukset ovat kyselyn avovastauksista.

Yhteispalveluihin liittyvää tietoa on koottu sisäministeriön internet-sivuille osoitteeseen www.yhteispalvelu.intermin.fi.

Luettua

Työtoverini pöydällä huomasin kirjan, jonka kirjoittajan nimi pakotti tutustumaan tekstiin tarkemmin. **Sulo Aho** on vaikuttanut monin tavoin kunnallisen sosiaalitoimen ja sosiaalityön kehitykseen. Oliko kyseessä sama Sulo Aho, johon jo vuosia sitten tutustuin sosiaalityön, kuntoutuksen ja vammaistyön merkeissä? Näytti olevan, mutta minua jäi askarruttamaan mistä hän nyt puhuu.

Sosiaalityössä kohdataan erilaisia menetyksiä. Ihmisen elämän kannalta nämä menetykset ovat lähes aina palautteita, jotka pakottavat tekemään uudelleen valintoja, arviointeja jo eletystä sekä pohdintoja omasta olemisesta. Ammattiauttajan rooli on menetyksen kokeneen ihmisen osalta vaikea. Käden puristus ei riitä. Ulkokohtainen surun välittely koetaan loukkaavaksi. Surun kohtaaminen on ammattilaisellekin vaikea ja viimekädessä myös henkilökohtainen kysymys. Samat menetyksen kokemukset voivat osua myös ammattiauttajan kohdalle. Joko nyt tai viimeistään tulevaisuudessa. Ammattiauttajan haaste on oivaltaa menetyksen kokeneen ihmisen mahdollisuus löytää uusia palikoita elämänsä uudelleen järjestymiselle.

Sulo Ahon omasta elämästä kertova kirjanen on ajatuksia herättävä lukukokemus monessa mielessä. Aho on jo työelämän jättänyt, eläkkeellä oleva sosiaalitoimen ammattilainen. Hän on monella tapaa vaikuttanut ja varmaan vaikuttaa vieläkin kunnallisen sosiaalitoimeen ja sosiaalityöhön. Työelämän ulkopuolelle siirtymisen jälkeen hänen elämässään tapahtui asioita, jotka pakottivat hänet arvioimaan elettyä elämää, nykyisyyttä ja tulevaa. Näinhän meille jokaiselle eri tilanteissa käy ja tulee käymään. Aho kuitenkin pyrkii välittämään kokemuksensa analysoituina myös muiden jaettavaksi. Samalla siis myös ammattiauttajille.

Sulo Ahon puheenvuoro on mielenkiintoinen. Eittävä se on hänen oma tilityksensä, oma selviytymistarinansa ja ratkaisunsa henkilökohtaiseen kriisiin. Se on kuitenkin myös jotain enemmän. ”Surun puhuteltavana” on myös esimerkki, josta professionaalinen sosiaalityö voi löytää opittavaa. Ahon kirja kertoo yksilön selviytymisestä ja hänen kehittämistään ratkaisuista, joita ympäröivä yhteisö on enemmän tai vähemmän tukenut. Se kertoo onnistumisesta, mutta samalla onnistumisen hetkellisyydestä. Se kertoo myös eettisistä ja ideologisista arvoista, jotka voivat vaihdella tai kiinnittyä yksilön kannalta turvaa luoviin moraalisiin rakenteisiin. Nämä rakenteet eivät varmaankaan kaikille ole samat kuin Aholle, mutta oleellista on havaita moraalisten rakenteiden olemassa olon tärkeys riippumatta niiden sisällöstä.

Ihmisen elämän kannalta Ahon tarinalla on opetus. Tulevaisuus on vain nyt ja tänään. On eletävä täysipainoisesti tämä päivä – ei vasta huomenna. Vaikka huominen voi olla jo täysin toisin niin siitäkin voi selvitä. Sulo Ahon pitkäaikainen ammatillinen vaikuttaminen sosiaalitoimen kentässä nostaa esiin myös kysymyksen ikäihmisten toiminnallisen panoksen hyödyntämisestä. Ehkä enemmänkin on kyse ikäihmisten huomioimisesta yhteisöllisenä voimavarana etsiessämme ja ratkoessamme erilaisia sosiaalisen tuen tarpeita ja muotoja.

*Petri Kinnunen, yksikönjohtaja,
Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus*

**Sulo Aho: Surun puhuteltavana.
Pieksämäki 1995. 79 s.**

Köyhyyden monet kasvot ICSW:n konferenssissa HAKIJAMAAT EIVÄT OLE YHTENÄINEN KOKONAISUUS

ICSW:n Euroopan alueen konferenssi järjestettiin kesäkuussa 2003 Oslossa Norjassa. Konferenssin teemana oli köyhyys, mikä tuntui itse asiassa varsin hämmäntävältä norjalaisen yltäkylläisyyden ja vaurauden keskellä. Pohjoismaiset näkökulmat eivät tuoneet tähän teemaan sinänsä mitään uutta, sen sijaan itäisen Keski-Euroopan ja Kaukasian maita analysoivissa puheenvuoroissa köyhyys näyttöytyi vakavana ja syvenevänä yhteiskunnallisena ongelmana.

Kiinnostavinta konferenssissa olikin keskustelu, jota käytiin Euroopan unionin itälaajenemisesta ja sen monimuotoisista vaikutuksista eurooppalaiseen hyvinvointiin. Unkarilainen Eötvös Loránd yliopiston professori **Zsuzsa Ferge** piti hakijamaiden taloudellisesta ja sosiaalisesta tilanteesta syvälle luotaavan alustuksen. Hän totesi, että EU:iin ensi vuoden toukokuussa liittyvä itäinen Keski-Eurooppa ei ole millään muotoa taloudellisesti ja sosiaalisesti yhtenäinen kokonaisuus. Vahvimmat taloudet löytyvät Tsekin tasavalta ja Sloveniasta, joissa on myös pystytty luomaan sosiaalisiksi suojaverkoksiksi siedettävän tasoinen minimitulo- ja tuloturva. Fergen puheenvuoro oli sikäli kiinnostava, että hän analysoi maansa sosiaalis-taloudellista historiaa varsin kiihkösti, myös sosialismin vuosikymmenien osalta.

Yhteistä kaikille itäisen Keski-Euroopan maille on, että sosialismin romahdettua talouden, yhteiskunnan sosiaalisen rakenteen ja hyvinvointipalvelujen muutos oli äärimmäisen nopea ja perinpohjainen. 1-2 vuoden aikavälillä siirryttiin totalitäärisestä poliittisesta järjestelmästä pluralismiin ja valtionomistuksesta yksityisomistukseen. Kuvaavaa tälle myllerrykselle oli, että yhteisesti hyväksytyjä toimintatapoja, pelisääntöjä ja moraalisia koodeja ei ollut olemassa. Poliittisesti tämä muutos merkitsi vasemmistolaisten arvojen ja kaikkien "vanhaa valtaa" edustavien periaatteiden katoamista, ja tilalle astui usko vapaaseen markkinatalouteen. Useimmissa maissa talous taantui siirtymävaiheessa useita vuosia ja vasta 1990-luvun puolivälissä on menestyvämmässä maissa päästy uudelleen talouskasvuun.

Miltä tämän nopeassa ajassa tapahtuneen myllerryksen sosiaaliset ja taloudelliset seuraamukset näyttävät nyt, kun suuri osa itäisen Keski-Euroopan maista on liittymässä Euroopan unioniin? Unkarissa Fergen mukaan sosiaalis-taloudellinen eriarvoisuus on lisääntynyt kymmenessä vuodessa dramaattisesti. Rakennemuutoksen myötä kokonaisia tuotannonaloja romahti ja työpaikkoja katosi suunnattomasti. Työmarkkinoilla siirryttiin protektionismista avoimeen ja "vapaaseen" järjestelmään. Työelämän pelisäännöt nollattiin ja työntekijöiden oikeudet, työsuhdeturva ja sosiaaliset etuudet heikkenivät. Harmaa talous ja sen ikävät lieveilmiöt alkoivat myös nakertaa talouden perustaa.

Fergen mukaan Unkarissa yhteiskunnan segregaatio syvenee edelleen. Segregaatio näkyy työmarkkinoilla, asumisessa ja myös hyvinvointipalveluissa. Markkinatalouden myötä sosiaaliturvaa on pitkälti rakennettu keskieuropalaisen bismarckilaisen työsuhteeseen nojaavan vakuutusmallin pohjalta ja julkisen palvelujärjestelmän kehittämistä näivettä kaupallisten maksukykyisille suunnattujen palvelujen voimakas kasvu. Universalismi ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus eivät ole hallitusten asialistalla. Kansainvälisten rahoituslaitosten sopeuttamisohjelmat ovat myös osaltaan syventäneet siirtymätalouksien aiheuttamaa sosiaalista eriarvoisuutta.

Unkarissa köyhyys on noussut vakavaksi sosiaalisesti ongelmaksi. Köyhyyteen ovat suistuneet vähätuloiset eläkeläiset, monilapsiset perheet ja savupiipputeollisuuden luhistumisen myötä työttömäksi jääneet ammattitaidottomat työntekijät. Pitkäaikaistyöttömyys on Unkarissa vakava ongelma, ja pysyvän köyhyyden ja syrjäytymisen riskiryhmänä ovat nyt erityisesti ammattitaidottomat, kouluttamattomat työntekijät, joilla ei ole sijaa ICT-vetoisessa uudessa tuotantoelämässä. Sinänsä tuttu ilmiö Suomessakin.

Fergen mukaan yhteiskunnan polarisaatio näkyy kaupungeissa toisaalla turva-aidattuina ylellisinä uusina asuinalueina ja toisaalla nyt rappeutuvina vanhoina tornitalolähiöinä. Syrjäiset, taantuvat ja pienet maalaiskylät, joissa jäljellä on vain ikääntyneitä ja vajaakuntoisia asukkaita, ovat myös etäännyttäessä vuosisatojen päähän eurooppalaisesta hyvinvoinnista. Kaikkien syrjäytyneimpänä väestöryhmänä ovat slummiutuoneille asuinalueille ahtautuneet romanit, joita syrjitään koulutuksessa, työelämässä ja asumisessa avoimesti. Vanhan vallan aikana romaneille oli luotu tiettyjä etuoikeuksia ja erityistukia koulutuksessa ja työelämässä eikä heidän etninen alkuperänsäkään erityisesti korostunut suhteessa valtaväestöön.

Ferge ei ollut analyysissään kovin optimistinen. Yhteiskunnan sosiaalinen suojaverkko joutuu nykyisellään keskittymään hätäapuun, pudonneiden tukemiseen. Fergen mukaan ainakin tässä vaiheessa näyttää mahdottomalta yhdistää nopean talouskasvun politiikkaan vahvaa solidaarisuutta ja sosiaalista turvaa. Euroopan unionilta Ferge odottaa ensimmäiseksi minimistandardia, joilla estetään uusien häviäjien syntymistä. EU lisää myös vuorovaikutusta kehittyneempien hyvinvointivaltioiden kanssa ja tarjoaa tukea uudenlaisen poliittisen moraalin luomiselle, joka mahdollistaisi universaalien hyvinvointipalvelujen ja solidaarisen tulonsiirtojärjestelmän luomisen.

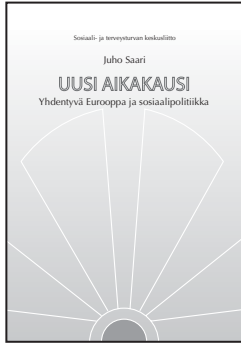
Matti Tuusa

Suomen ICSW-toimikunnan jäsen

*Kehityspäällikkö, Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Helsingin yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia
matti.tuusa@helsinki.fi*

ICSW ICSW ICSW ICSW

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton julkaisuja

Juho Saari

UUSI AIKAKAUSI

Euroopan sosiaalinen malli ja Suomen sosiaalipolitiikka. Uunituore kirja on tarkoitettu kaikille Euroopan integraatiosta ja sosiaalipolitiikasta sekä niiden välisestä vuorovaikutuksesta kiinnostuneille. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa oikeusperustassa tapahtuneet muutokset, talous- ja rahaliiton sosiaalipoliittiset vaikutukset, rakennerahastot, EY-tuomioistuimen päätökset, yleishyödylliset palvelut, poliittiset prosessit, komission strategiset linjaukset sosiaalipolitiikassa, ns. Lissabonin kasvustrategian sosiaalipoliittiset vaikutukset, avoimen koordinaation menetelmä ja konventissa käyty keskustelu sosiaalisen Euroopan tulevaisuudesta.

ISBN 951-747-152-1, 460 sivua, hinta 32 euroa.

Anne Eronen, Pia Londén, Aki Siltaniemi

VASTAKOHTIEN ITÄ-UUSIMAA

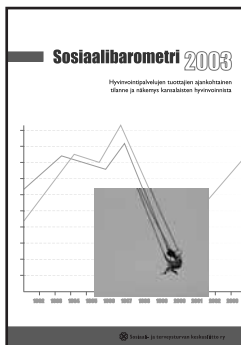
KONTRASTERNAS ÖSTRA NYLAND

Itäuusmaalaisten mielipiteitä hyvinvoinnistaan ja palveluistaan. Tutkimus muodostaa kuvan Itä-Uudenmaan maakunnasta, sen kahdesta seutukunnasta (Porvoo ja Loviisa) sekä alueen kunnista itäuusmaalaisten näkökulmasta. Laaja kansalaiskysely tehtiin syksyllä 2002. Tutkimus valottaa itäuusmaalaisten näkemyksiä palveluista, hyvinvoinnista ja osallisuudesta. Julkaisu on kaksikielinen: sekä suomeksi että ruotsiksi.

ISBN 951-747-151-3, 114 sivua, hinta 25 euroa.

SOSIAALIBAROMETRI 2003

utkii vuosittain sosiaali- ja terveyspalvelujen tilanteen ja ajankohtaiset kehittämistarpeet. Arviot on kerätty hyvinvointipalvelujen tuottajilta: sosiaali- ja terveystoimen, Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistojen, työhallinnon ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen johtajilta.

ISSN 1237-7708, ISBN 951-747-149-1

Barometrin kaikki graafit ja kuvat ostettavissa cd-levykkeenä hintaan 30 euroa. Barometri-julkaisun hinta 25 euroa.

Leif Rönnerberg ja Jussi Simpura (toim.)

SOSIAALIPOLITIIKAN GLOBAALIT ULOTTUVUUDET

Julkaisu piirtää kuvaa maailman sosiaalisesta kehityksestä ja niistä uusista sosiaalipoliittisista tavoitteista ja tehtävistä, joita globalisaation vaikutuksista aiheutuu. Julkaisu on oiva globalisaatiokartta kansalaisjärjestöille ja kaikille aiheesta kiinnostuneille. Asiantuntija-artikkeleissa määritellään globalisaatiota ja pohditaan sosiaalisen kehityksen strategiaa, globaalin sosiaalipolitiikan hallinnoinnin uudistamista ja kansalaisia toimijoina ja hyötyjinä. Monipuolisesti arvioidaan globalisaation vaikutusta köyhyyteen, taloudelliseen yhdentymiseen, tasarvoon, kehitysyhteistyöhön ja terveyspolitiikkaan. Lisäksi tarkastellaan globalisaatiota ja moraalialia sekä paikallisia ratkaisuja esimerkkien valossa.

ISBN 951-747-150-5, ISSN 1236-6706, 160 sivua, hinta 25 euroa. Julkaisijat Suomen ICSW ja Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto

Juho Saari (toim.)

INSTITUUTTIOT JA SOSIAALIPOLITIikka

Johdatus institutionaalisen muutoksen tutkimukseen

Instituutit ja organisaatiot ovat välittävä tekijä yhteiskunnan rakenteiden ja hyvinvointipoliittisten ratkaisujen välillä. Ne vaikuttavat olennaisesti siihen, kuinka sosiaalipoliittiset innovaatiot syntyvät ja resurssit jakautuvat yhteiskunnassa. Samankaltaisiin rakenteellisiin haasteisiin vastataan hyvinvointivaltioissa hyvin eri tavoin. Miksi ja miten? Helmikuussa ilmestynyt, ensimmäinen institutionaalista lähestymistapaa sosiaalipolitiikkaan esittelevä suomenkielinen kokoomateos etsii tähän vastausta. Asiantuntija-artikkeleissa arvioidaan muun muassa sitä, kuinka sosiaali- ja terveyspolitiikka sopeutui 1990-luvun Suomessa, minkälaista on luova tuho siinä yhteydessä, milloin markkinat muodostavat saatanallisen myllyn, miten lainsäädännön rakenne vaikuttaa uudistusten ajoitukseen, kuinka instituutioilla kannustetaan, kuinka velkaongelmien tai kunta-valtiosuhteen pelisääntöjä hallitaan ja miten eurooppalainen hallintatapa on rakentunut. Kirjaan sisältyy myös laaja katsaus institutionaalisen tutkimuksen eri suuntauksiin.

ISBN 951-747-148-3. 225 sivua, hinta 20 euroa.

Julkaisutilaukset Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitosta, puh. (09) 774 721, faksi (09) 738 123, sp. julkaisut@stkl.fi tai liiton www-sivujen kautta www.stkl.fi

KOULUTUSTA

KAJAANIN KEHITTÄMISKESKUS Aikuiskoulutus- ja aluekehitysyksikkö

Järjestämme koulutus- ja tilauspalveluja sekä suunnittelemme ja toteutamme kehittämis- ja tutkimushankkeita osaamisalueillamme:

- Kasvatus, hyvinvointi ja kulttuuri
- Työelämän ja työyhteisöjen kehittäminen
- Aluekehityksen ja maaseudun kehittäminen
- Informaatioteknologia

Seminaarinkatu 2, 87100 KAJAANI
Puh. (08) 632 4611/vaihde, fax (08) 632 4820
www.kake.oulu.fi

POTILAAN YKSITYISYYDEN SUOJA

20.11.2003 klo 12.00-17.00

Aiheina mm. yksityiselämän suoja perusoikeutena, terveydenhuollon ammattihenkilön salassapitovelvollisuus, arkaluonteisia terveydentilätietoja sisältävät henkilörekisterit
Kouluttaja dos., lääk.tri., oik.tri. **Lasse Lehtonen** (HYKS)
Hinta 50 euroa / SLY:n Keski-Suomen paikallisosaston jäsenet, 65 euroa / muut

Ilmoittautuminen 10.11. mennessä

JYVÄSKYLÄN
KESÄYLIOPISTO

TIEDUSTELUT: Jyväskylän kesäyliopisto,
puh. (014) 260 3722 / (014) 260 3720,
fax. (014) 260 4343

www.cec.jyu.fi/kesayliopisto

psykososiaalinen
osaamisalueemme

psykiatrisen hoidon jatkohoito
päihdeongelmaisten jatkohoito
akuutissa kriisissä olevat lapset
perheterapia
jälkihuolto

Lausteen perhekuntoutuskeskus ja erityiskoulu
Mustionkatu 23 20750 Turku 02-2742233 02-2742240 fax
Sähköposti: etunimi.sukunimi@lauste.fi Internet: www.lauste.fi

kouluikäisille
huostaanotetuille
avohuollon tukitoimena
sijoitetuille lapsille kasvatusta ja opetusta
sekä terapiaa ja tukea heidän huoltajilleen

lastensuojelua

80 vuotta

OULUN SOSIAALI- JA TERVEYSALAN OPPILAITOS
KIVIHARJUNTE 8, 90220 OULU
PUH. (08) 312 7111, WWW.OSTOL.OSAKK.FI
OULUN SEUDUN AMMATILLINEN KOULUTUS (AMKO)

Tule opiskelemaan ihmisläheinen ammatti!

Ammatilliset perustutkinnot

> sosiaali- ja terveysalan perustutkinto
(lähiohittaja > lääkealan perustutkinto
(farmanomi)

Molemmat perustutkinnot mukana
syksyn 2003 yhteishaussa ylioppilas-
pohjaisina.

Lisätiedot opinto-ohjaajilta:
p. (08) 312 7036 tai (08) 312 7361.

Aikuiskoulutus

> ammatti- ja erikoisammattitutkinnot
> oppisopimus > työvoimapolitiittinen
koulutus > lisä- ja täydennyskoulutus
> näyttötutkinnot > sosiaali- ja terveys-
alan perustutkinto (lähiohittaja)

Lisätiedot aikuiskoulutuksen koulutus-
sihteeriltä p. (08) 312 7082.

Soita ja kysy lisää! Tai käy Internet-
sivuiltamme www.ostol.osakk.fi

Täydennyskoulutusta syksyllä 2003

Elintapojen vaikutus terveyteen 6.11. klo 9-16, 80 e
Elintapojen, ravinnon, liikunnan, alkoholin, tupakoinnin ja unen vaikutukset terveyteen. Tavoitteena löytää uusia keinoja elintapoihin liittyvän ennaltaehkäisevän ja hoidollisen potilas- ja asiakastyön toteuttamiseksi.

Parkki® toimintamalli moniammatillisena yhteistyövälineenä 17.11. klo 10-17

Parkki® - toimintamalli on sosiaali- ja opetusalan ammattilaisten yhteistyöväline, jonka tehtävänä on turvata työrauha oppimis-, kasvatus-, hoito- ja kuntoutusyhteisöissä.

Seminaareja

eHealth 2003 seminaari 11.11. klo 8.30-16.30, 150 e
Tietoteknologian ja telelääketieteen hyödyntäminen kustannustehokkaassa terveydenhuollossa. Tutustutaan mm. australialaisten ja ruotsalaisten terveydenhuollon organisaatioiden kokemuksiin eHealthista. Lisätietoja www.uta.fi/kesayliopisto. Ilmoittautumiset mahdollisimman pian.

Lapset ja tietoyhteiskunta seminaari 2003 11.-12.11.
Teemana mediakasvatus ja pelimaailma. Ensimmäisen päivän aiheena tietotekniikan hyödyntäminen lasten kasvattamisessa. Kuinka voimme suojella lapsiamme kehittyvässä tietoyhteiskunnassa? Toisena päivänä seminaari jakaantuu kolmeen rinnakkaissessioon: mediakasvatus, Learning by Gaming ja Lasten tietoyhteiskunnan tulevaisuus. Hinta 95 e. Lisätietoja www.uta.fi/kesayliopisto. Ilmoittautumiset mahd. pian.

Tampereen kesäyliopisto, Yliopistonkatu 60 A, 33100 TAMPERE
Puh. 03-223 8433, www.uta.fi/kesayliopisto

Valtakunnalliset 32. Kuntoutuspäivät

Järjestäjä: Kuntoutussäätiö
Aika: 18.-19.3.2004

Kuntoutuspäivien aiheet:

Kuntoutuksen tutkimus
Sydäntuntoutus
Erilaiset oppijat kuntoutuksen haasteena
Kuntoutus nuorten voimavaraksi
Mielenterveyskuntoutus
Työhyvinvointi - "keisarin uudet vaatteet?"
Sairaana töissä?
Geriatrinen kuntoutus
Empowerment kuntoutuksessa

Lisätietoja koulutuksesta:

www.kuntoutussaatio.fi

MAISA MAANIITTU im memoriam

Suomalaisen sosiaalityön pitkäaikainen voimahahmo Stakesin kehittämisspäällikkö **Maisa Maaniittu** kuoli äkillisesti sunnuntaina 21.9.2003. Maisan kanssa vuosikymmenten kuluessa yhteistyötä tehneet muistavat hänet sosiaalityön vahvana asiantuntijana ja huumorintajuksena visionäärinä, joka oli aina avoinna uusille kehittämissaasteille. Maisa teki elämäntyönsä sosiaalityön asiantuntijatehtävissä sosiaalihuollon laatuohjelmassa ja sen seuraajassa Stakesissa unohtamatta koskaan taustaansa sosiaalityöntekijänä. Viime vuosina Maisan ammatillinen kiinnostus kohdistui erityisesti sosiaalihuollon laatuohjelmaan ja sosiaalipalvelujen evaluointiin FinSoc -ryhmässä. Näissä puitteissa Maisa teki myös viimeksi yhteistyötä Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton kanssa arvioitaessa yhteistyöhankkeessa sosiaaliammattitoiminnan alkuvaiheita.

Kunnioitamme Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitossa Maisa Maaniitun muistoa ja jäämme kaipaamaan lämminhenkistä yhteistyökumppania.

Juha A. Pantzar, kehitysohjaaja, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto

On onniteltu

- Eläkeliiiton toiminnanjohtajaa **Jukka Salmista** 50-vuotispäivänä
- Peruspalvelujohtajaa **Erkki Asikaista** nimityksestä sosiaali-neuvokseksi.
- **Hannu Markkula-Kivisillalle** valinnasta Pelastakaa Lapset ry:n pääsihteeriksi
- Perhehoitoliitolle 20-vuotisonnittelut

Pohjois-Karjalan asukaskyselyn vastaajien kesken on arvottu palkinnot

Risteily kahdelle:
Aino Pursiainen, Eno

Sosiaali- ja terveysturvan kalenteri 2004:
Jukka Hassinen, Haapalahti, Jouni-Petteri Jurvanen, Hammaslahti, Terttu Karhapää, Reijola, Matti Kettunen, Polvijärvi, Helvi Lavikainen, Sola, Aulis Lehto, Joensuu, Satu Muikku, Lieksa, Arvi Naukkarinen, Kesälahti, Esko Pehkonen, Nunnanlahti, Alpo Savolainen, Nurmes

(kalenterit toimitetaan voittajille heti niiden ilmestyttyä)

ILMOITTAISITKO SOSIAALI- JA TERVEYSVIESTISSÄ?

Tervetuloa näkymään lehdessä, joka tavoittaa joka numerollaan koko joukon sosiaali- ja terveysalan päättäjiä ja vaikuttajia.

Ilmoitusasioissa sinua palvelee **Sanna Laaksonen**, jonka tavoitat Julkaisu Bookersista numerosta (09) 773 821 tai sähköpostilla sotevi@bookers.fi

Henkilöstökuulumisia

Valtiotieteiden maisteri, **Anne Perälähti** aloitti Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitossa tutkijana syyskuun puolessavälissä. Aikaisemmin Anne on työskennellyt mm Stakesissa.

On kiitetty

Tiedottaja **Pirjo Tiippanalle** on tullut täyteen 26 vuotta ja tutkija **Anne Eroselle** 10 vuotta Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton palveluksessa.

ICSW:n puheenjohtaja **Jussi Simpuralle** kiitokset 6-vuotisesta puheenjohtajuudesta.

Anne Eronen ja Pirjo Tiippana

TULEVIA KOULUTUSTAPAHTUMIA

Tervetuloa Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton koulutustapahtumiin ja seminaareihin loppuvuonna 2003:

- Projektinhallinta ja jaksaminen projektityössä 11.-12.11., Helsinki
- Euroopan unionin tulevaisuus - mihin olemme matkalla? 14.11. Helsinki
- Järjestöjen talouden suunnittelu- ja neuvottelupäivät II 20.-21.11. Helsinki
- Järjestöjen aluetyön päivät, 24.-25.11. Helsinki

Katso lisätietoja internetsivuiltamme www.stkl.fi/koulutus2003/ tai soita: kehitysohjaaja **Juha A. Pantzar** 050-313 0523 tai koulutussihteeriksi **Merit Lemminki** 050-596 3679.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry

“Lupaus lapselle”® -välineet

- Sijoitettujen lasten vertaisryhmämalli, ohjaajan käsikirja
- Vahvuuskortit
- Tunnepantomiiimikortit
- Nalle-kortit
- Elämän tärkeät asiat -kortit
- Väittämäkortit
- Tunnepyörä
- Tunnesäätikartta ja tunnesäätilat
- Omena-sitruunapuu
- “Kun maasta sataa vettä” -satukirja
- Ville Vilkastuksen tunneseikkailu
- “Mitä on sijaissisaruus” -tehtäväkirja
- Valovoimapeli

Lisätietoja ja tilaukset
PESÄPUU ry:n toimistosta.
Puh. 014-3322500,
s-posti: toimisto@pesapuu.fi

Suomen
Palvelut

Graafiset

Uusimpia Kelan tutkimusosaston julkaisuja

Kangas O, toim. Laman varjo ja nousun huuma. 293 s. ISBN 951-669-627-9

Mäensivu V. Ikääntyvien viestintävalmiudet ja digitaalinen epätasa-arvo. 191 s.
ISBN 951-669-610-4

Karppi S-L ym. Ikäihmisten verkostomallinen kuntoutus. Laitos- ja avopainotteisen
kuntoutusmallin arviointi. 157 s. ISBN 951-669-625-2

Repo E. ym. Psykoterapia kuntoutuksena. Lääkärinlausuntojen laadun arviointi. 158 s.
ISBN 951-669-619-8

www.kela.fi/tutkimus
www.kela.fi/research
www.kela.fi/forskning

YHTEYKSIÄ *alueellisiin sosiaaliturvayhdistyksiin*

Sosiaaliturvayhdistykset ovat sosiaaliturvan ja muun sosiaalipolitiikan alalla työskentelevien henkilöiden yhdessä. Yhdistykset järjestävät opinto- ja neuvottelutilaisuuksia, välittävät tietoa ja järjestävät opintoretkeä ja muuta virkistystoimintaa. Tule mukaan käynnistämään alueellista keskustelua sosiaali- ja terveysturvayhdistyksien kanssa. Ota yhteyttä alueesi yhdistyksen puheenjohtajaan tai sihteeriin ja liity jäseneksi.

Etelä-Pohjanmaan Sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry
Puheenjohtaja Sinikka Volanto, Vierteenmäentie 131, 63130 Mäyry, puh. 0201 245 121, koti (06) 525 7126, 040 831 7586, sinikka.volanto@seamk.fi
Sihteeri Anna-Kaarina Koivula, Hirsimäentie 88, 62240 Huhmarkoski, puh. 020 1998 5443, anna-kaarina.koivula@pp.inet.fi

Etelä-Savon sosiaali- ja terveysturva ry
Puheenjohtaja Anja Lehtonen, Itä-Suomen lääninhallitus, PL 50, 50101 Mikkeli, puh. 040 823 0027 tai 020 516 161, sp. anja.lehtonen@islh.intermin.fi
Sihteeri Tuula Tuomisto, puh. 050 540 0635, sp. tuula.tuomisto@seamk.fi

Finlands svenska socialförbund rf
Ordförande Pehr Löf, 00102 Riksdagen, tel. (09)4321, 050 511 3117, fssf@pedersore.fi. Verksamhetsledare Boris Björklund, Skrufvilagatan 2, 68910 Bennäs, tel. (06)785 0330, 050 553 3685, fax (06) 729 0547, www.pedersore.fi/fssf

Kainuun Sosiaaliturvayhdistys
Puheenjohtaja Kai Hyttinen, Kajaanin kehittämiskeskus, PL 51, 87101 Kajaani, kai.hyttinen@oulu.fi, puh. (08) 632 4883, 0400 475 478. Sihteeri Seija Siivola, Välitalontie 19, 8750 Palta-niemi, puh. (08) 6189 9247, seija.siivola@mail.kajak.fi

Keski-Pohjanmaan Sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry
Puheenjohtaja Matti Kaivos-oja, Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, Mariankatu 16-20, 67200 Kokkola, puh. (06) 8264756, 044 723 2360, matti.kaivosoja@kpsph.fi, sihteeri Jaana Pikkarainen-Haapasaari, Perusturvakeskus, PL 43, 67101 Kokkola, puh. (06) 828 9278, faksi (06) 828 9403, jaana.pikkarainen-haapasaari@kokkola.fi

Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys ry
Puheenjohtaja Marja-Leena Kupila, Kriisikeskus Mobile, Hannikaisenkatu 10, 40100 Jyväskylä, puh. (014)625 959, faksi (014)625 959, marja-leena.kupila@jkl.fi, sihteeri Anne Astikainen, Kumppanuustalo, Vapaudenkatu 4, 40100 Jyväskylä, puh. (014) 625 601, 050 597 5188 anne.astikainen@jkl.fi

Kymen-Karjalan sosiaali- ja terveysturva ry
Puheenjohtaja Kaj Wahlroos, Hallitie 3, 54800 Savitaipale, sp. kaj.wahlroos@savitaipale.fi, puh. 0400 657 411, faksi (05) 614 0226. Sihteeri Ilkka R. Keronen, Etelä-Suomen lääninhallitus, Kouvolan alueellinen palveluyksikkö, PL 301, 45101 Kouvola, puh. 02051 64031 tai 040 557 5569, faksi 02051 64045, ilkka.keronen@eslh.intermin.fi

Lapin Sosiaaliturvayhdistys ry
Puheenjohtaja Eine Heikkinen, puh. 020 517 7724, PL 8002, 96101 Rovaniemi, sp. eine.heikkinen@llh.intermin.fi, sihteeri Eeva Marttala, sosiaali- ja terveysturvasto, PL 8216, 96101 Rovaniemi, puh. (016)322 2413, faksi (016) 322 2992, eeva.marttala@rovaniemi.fi

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry
Puheenjohtaja Pirjo Myyry, Lieksan Kela, Kainuuntie 5, 81700 Lieksa, puh. 020 435 7141, 040 570 8733, pirjo.myyry@kela.fi. Sihteeri Elina Pajula, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, Niskakatu 21, 80100 Joensuu, puh. (013) 267 4213, 050 558 7460, faksi (013) 222 647, elina.pajula@pelu.jns.fi

Pohjois-Pohjanmaan Sosiaaliturvayhdistys ry
Puheenjohtaja Maija Pelkonen, Mesimarjakuja 4, 90460 Oulunsalo, sp. maija.pelkonen@suomi24.fi, puh. 040 553 1715. Sihteeri Kari Matela, Päihde- ja huumeasema Redi64, Uusikatku 64 A, 90100 Oulu, sp. kari.matela@ouka.fi, puh. (08) 558 46242

Pohjois-Savon Sosiaaliturvayhdistys ry
Puheenjohtaja Elisa Pirttilä, Huuhankatu 6 A 3, 70600 Kuopio, sp. elisa.pirttila@pkky.fi, puh. 050 523 4391. Sihteeri Tuula Merjola-Partanen, Taivaanpankantie 16 C 13, 70200 Kuopio, puh. 044 517 2104, merjola@surfeu.fi

Päijät-Hämeen Sosiaaliturvayhdistys ry
Puheenjohtaja Risto Kajaste, Sotilaankatu 6, 15700 Lahti, sp. risto.kajaste@sininauhaliitto.fi, puh. 040 778 8776, Sihteeri Ritva Haavisto, Timonkatu 5 C 62, 15240 Lahti, puh. (03) 730 7502, 040 754 1350

Satakunnan Sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry
Puheenjohtaja Tuula Rouhiainen-Valo, Visatie 15 B 24, 28360 Pori, sp. tuula.rouhiainen-valo@samk.fi, puh. 044-710 3490. Sihteeri Leena Kivimäki, Rauman sosiaalikeskus, PL 59, 26100 Rauma, puh. (02) 834 3330 citypuh. 044 533 5514, sp. leena.kivimaki@rauma.fi

Uudenmaan Sosiaaliturvayhdistys ry
Puheenjohtaja Harri Koivu, Padasjoen kunta, PL 35, 17501 Padasjoki, puh. (03) 552 9231, 040 562 1678, harri.koivu@padasjoki.fi. Sihteeri Ulla Saastamoinen, puh. (09) 7747 2280, 050 597 9442, sp. ulla.saastamoinen@stkl.fi

Varsinais-Suomen Sosiaaliturvayhdistys ry
Puheenjohtaja Sirkka Mylly, Kuikankatu 3 as. 24, 20760 Piikkiö, puh. (02) 471 1206, sirkka.mylly@piikkio.fi, sihteeri Kristiina Leppänen, Murkionkatu 3 B 23, 20740 Turku, puh. 040 556 5756

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry

– edistää sosiaali- ja terveystaloutta paikallisella, valtakunnallisella ja kansainvälisellä tasolla.

Kotkankatu 9, 00510 Helsinki, Vaihde (09) 774 721 Faksi (09) 738 123, www.stkl.fi, www.sosternet.fi SosiaaliturvanKL@stkl.fi

Keskustoimiston henkilökunnan sähköpostiosoitteet etunimi.sukunimi@stkl.fi tai nimen yhteydessä. Suorat puhelinnumerot: 7747 2 + kolme numeroa tai nimen yhteydessä.

Astikainen Anne

(014) 625 601,
050 597 5188
kehittämispäällikkö
(Jyväskylä)
Anne.Astikainen@jkl.fi

Enden Eila

220, 050 591 4697
taloussihteeri

Eronen Anne

206, 050 574 25 44
tutkija

Flink Arja

230, 050 520 5502
talousjohtaja

Ikonen Riitta

240, 050 531 3556
järjestösihteeri

Karhu Liisa

taloussuunnittelija
(toimivapaalla)

Koskinen Johanna

244, 050 558 7470
toimittaja

Lemminki Merit

210, 050 596 3679
koulutussihteeri

Lindström Niina

203, 050 5400 662
projektikoordinaattori

Londén Pia

207, 050 552 0790
tutkimussihteeri

Meriläinen Raija

(08) 333 605
projektityöntekijä
(Siita-projekti, Oulu)

Mustakangas-Mäkelä Anne

050 5922 802
kehittämispäällikkö (Oulu)
anne.mustakangas-makela
@ouka.fi

Paija Leea

242, 050 552 0791
kehittämispäällikkö

Pajula Elina

(013) 267 4213,
050 558 7460
kehittämispäällikkö (Joensuu)
Elina.Pajula@pelu.jns.fi

Pantzar Juha A.

272, 050 313 0523
kehitysjohtaja

Pehkonen Heli

233, 050 412 1914
toimistosihteeri

Perälähti Anne

205, 050 403 2471
tutkija

Rantakokko Aslak

projektityöntekijä
(Siita-projekti, Oulu)
(08) 333 213,
050 525 3724

Rönberg Leif

222, 050 63 664
pääsihteeri (ICSW)
Leif.Ronnberg@stkl.fi

Saastamoinen Ulla

280, 050 597 9442
projektisuunnittelija

Savolainen Sirpa

255, 050 520 4554
taloussihteeri

Siltaniemi Aki

290, 050 367 3447
tutkija

Särkelä Riitta

200, 050 63663
toiminnanjohtaja
Riitta.Sarkela@stkl.fi

Tiippana Pirjo

211, 050 525 3891
tiedottaja

Timonen Diana

202,
toimistosihteeri

Tuomisto Tuula

kehittämisuunnittelija
050 540 0655

Vuorinen Marja

kehittämispäällikkö
215, 050 412 1913

Alueellinen kehittämistoiminta

Keski-Suomen toimipiste:

Kumppanuustalo
Vapaudenkatu 4,
40100 Jyväskylä
faksi (014) 625 603
puh. (014) 668 628

Astikainen Anne

Kehittämispäällikkö

Laukkanen Jukka

Suunnittelija
Jyväskylän kaupunki
Kumppanuustalo
(014) 625 602
jukka.laukkanen@jkl.fi

Sosiaaliturvayhdistys

Kupila Marja-Leena

Puheenjohtaja
(014) 625 959

Kumppanuustalon
aulahenkilökunta

Santanen Sanna, Onkinen

Marjut, Pirttinen Rauha ja
Janhonen Tuula

Pohjois-Pohjanmaan toimipiste:

Kumppanuuskeskus Torikatu 15 3 B, 4.
krs, 90100 Oulu
faksi (08) 5584 4032
sekä
Puusepänkatu 4
90100 Oulu

Mustakangas-M. Anne

Kehittämispäällikkö

Haapsaari Jorma

Suunnittelija
Oulun Kaupunki
Torikatu
(08) 558 44031
jorma.haapsaari@ouka.fi

Silta-työllisyshankkeessa>

Rantakokko Aslak

- yhdistelmätukipalvelut
Kirkkokatu 14, 4.krs,
90100 Oulu
faksi: (08) 333 595

Meriläinen Raija

- järjestötyönantaja-palvelut

Sosiaaliturvayhdistys

Pelkonen Maija-Liisa

Puheenjohtaja
040 553 1715

Pohjois-Karjalan toimipiste:

Niskakatu 21
80100 Joensuu
faksi (013) 222 647
Pajula Elina
Kehittämispäällikkö

Sosiaaliturvayhdistyksen

projektit:

KATE II -projektissa:

Niskakatu 21
Karhu Liisa
Tahvanainen Leena
Purmonen Markku
(013) 220 093

Maamuuntaja-projekti

Kansalaistalo

Hämäläinen-Puhakka Katja

Lisäksi asukasemäntä, -isäntä
ja kuntosalis- isäntä, puh.
(013) 267 5755

KATE II ja Kathy -projektien sähköpostiosoitteet: nimi.sukunimi@kolmassektori.net

Savela Annamari

Suunnittelija
Joensuun kaupunki
Suvantokatu 1
(013) 267 5667

Sosiaaliturvayhdistys

Myyry Pirjo

Puheenjohtaja
040 570 8733

Kathy -projektissa:

Kansalaistalo,
Kauppakatu 32

Keskinen Rauni

Rissanen Jarkko

Kontkanen Mari

Pyykkö Katja

050 540 1929

Arola Marjut

(Niskakatu 21)

**NYT
SAATAVILLA!**

"Linkki-jakson ohjaajan käsikirja" antaa työttömiä kohtaaville ammattilaisille uudenlaisen työvälineen vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien ihmisten työllistymisen tukemiseen.

Ohjattuun vertaisryhmätoimintaan perustuva toimintamalli madaltaa osallistujien työelämäkynnystä ja edeltää näin ollen aktiivisia työllistämistoimia.

Linkki-jakso on kehitetty Suomen Mielensterveysseuran Kolmas Linkki -projektissa (2001-2003), jota rahoittivat Euroopan Sosiaalirahasto, Uudenmaan TE-keskus, Helsingin Kaakkoinen sosiaalikeskus, Hämeenlinnan Perusturva ja Lappeenrannan kaupunki. Kokemusta kertyi yhteensä 19 pienryhmästä, joissa oli mukana 100

pidempään tai toistuvasti työttömänä ollutta osallistujaa.

Projektin osallistujat olivat pääsääntöisesti yli 45-vuotiaita työttömiä, mutta Linkki-jaksoa voidaan soveltaa myös muussa ohjatussa vertaisryhmätoiminnassa.

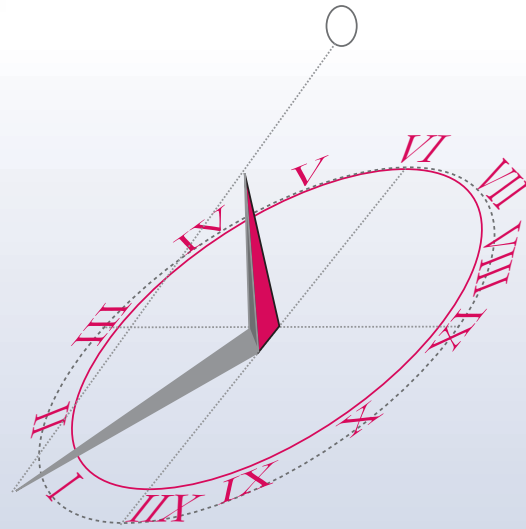
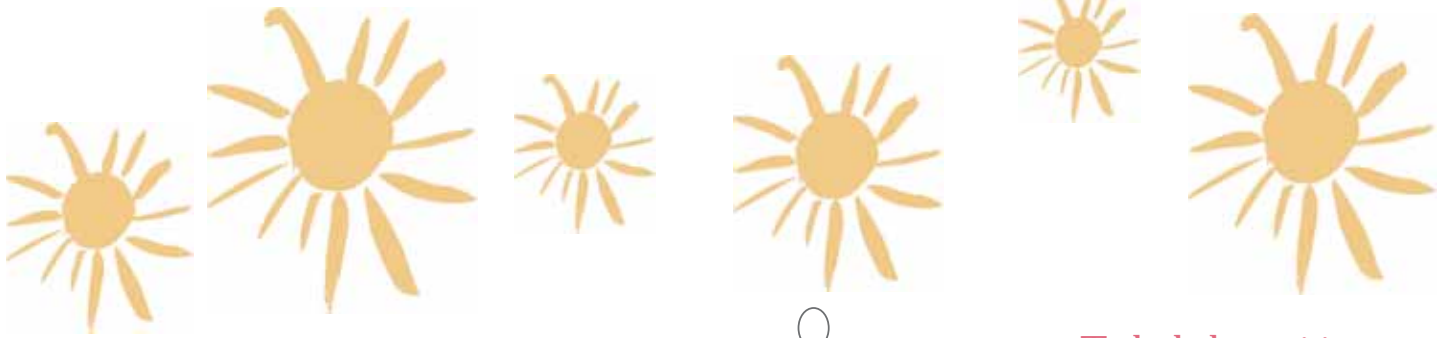
Linkki-jakson ohjaajan käsikirja on maksuton.

Lisätietoja ja tilaukset:

Projektiassistentti Jouni Saarelainen
jouni.saarelainen@mielensterveysseura.fi
(09) 61551 721

Taskukalenteri ja
päivyri ilmestyvät
marraskuussa.
Tilaa omasi!

Ajassa mukana

SOSIAALI- JA TERVEYSTURVAN KALENTERI JA PÄIVYRI 2004

Päivitetyt sosiaali- ja terveysalan osoitteet
ja tyhjä kalenteri
- aloita uusi vuosi